

Legimus in cāico pueri dicitur alomomo. J. uolens
na tua & fluentia putei vt fōtes tui deriuētur foras: & in plateis aq̄s
spargātur fili⁹ dz qñq; rōne generatiōis. Fili⁹ autē diem patris in-
currit in annos qñq; rōe fructificatiōis / informatiōis. vñ i psal.
de. Neire filij audire me timorē dñi docebo vos. et ita accipit hic. Itē bibere est
vñ neutrale. Bibere enī ponit p̄ intelligere. vñ in alex. Atq; hec dicēte vigili bī
bit aure magis bibitur. i. intelligit. Itē hoc nomē aq̄ lz habeat multas significatio
nes th̄ pro vt hic accipitur. i. sapientia. vñ libro sapien. di. Et aqua sapientie salu
tatis potauit eos. Et in esate di. Oēs sitientes venite ad aquas. i. ad sapientias
vel ad doctrinā suscipiendā. Itē notādū est qd aqua abluit imūdiicias sedat sitiz
refrigerat calozē fecundat abūdantiā & est cōis. A simili doctrina sapientie abluit
prauos mores. vñ salo. in prouer. Argue sapientē & diliget te. doce iustū et festi
nabit accipere. i. doctrinā et correptionē. Et sicut aqua abluit sordes exteriores
ita sapientia interiores. Sedat sitim. i. cupiditatē et auaritiā. vñ in euag. Qui bi
bet ex hac aq̄ nō sitiet in eternū. Refrigerat motus illicitos & ascensū carnis con
tra rōnē holis impetū faciētes secūdat alm auditori. vñ in alex. Ambuit irriguā
fecundās imbrib⁹. i. doctrina alm fecundat. Itē dz eē cōis qz ipso dz alios instruit
tāto sibi magis sententiā multiplicat & acq̄rit iuxta illud. Qui alienū docet seipz in
struit. Scia enī sic describit. Scia est thesaur⁹ icōpabilis nobilis al possessio qd di
tributa p ptea suscipit incrementū & auaz dedignat possessorē nisi distribuat ci
to elabif. De commendatiōe phieira dicit magi xpian⁹. Sicut aur⁹ tu thesaur⁹ acq̄
re sele. Dz emī neq; demi veneno malicie. fraudes furū dentes murū nō timet
seia pferit mores & honores & irretit vitia. hāc acq̄re op⁹ mire est ipam petētib⁹
hoc virat⁹ honorat⁹ mod⁹ erī oib⁹. Itē scia est qdā thesaur⁹ q nec igne cōburif
nec tines corroditur quē nec latro expoliat nec sunt hoiez l anxietate moui. Itē
de commendatione phie di. tul. O dur vite miserabilis & tūc omatrix victoriū ex
purgatrix curaz remotio ad eternit beatitudinis meritū te extendis. Itē salo.
dicit de scia O filii mei doctrinā magis q thesaurū diligite. vñ qdā. Plus pbo
nā mēs hois in hoc loco designat. Mēs enī hois dz esse hūilitate cōcaua & sic aq̄
doctrine receptia. vñ in cātic. Purpura regis cenalibus ligif. i. recordatio passi
onis xpi q est mēti hois suis qz dz esse cōcaua phūilit. Itē resonans p istructionez
& informatiōez vt ergo p dicta autoritas breuiter colligat bibe aquā de cisterna mē
ti hois audire et itelligere & memorie cōmendare scientiam et doctrinā fluentia
putei deriuari fontes foras & in plateis aquā spargere nihil aliud esse existimo
nisi sapientiam libenti alo vnīuersos & singulos virtutibus et scientijs informa
re. cum igitur de cisterna presentis opusculi possit haurire quilibet potius scien
tie salutaris quod appetit p̄imum mandatū huius libelli / cum sit de timore
dñi quem sapientie totum esse constat exordium quod etiam satis innuit actor
iste nos inuitans ad sapientiam. vbi nobis dicit. Cū sap ens viuas audi que disce

Catto.

31.11.

proposita ad tempus. Ergo ad ea quae sunt sapientia discere legendo quod quidem factum
est ex interpretatione vocabuli. Chato enim greco et ydiomate alentis sapien-
tiam. Sed et presentis carminis sapientissimae coherentes dogmatibus: quod non
est ut dicit Boetius cuius omnis causa legitima non preceat. huius omni sine pri-
ncipio est quadrupliciter quod pertinet ad constitutionem rei cuiuslibet inquam materialis. scilicet
et efficiente et formale. Cuius materialis igitur siue materia huius libri quod idem est
sunt quatuor fontes cardinales. scilicet prudentia/iusticia/fortitudo/et temperantia. quod dicuntur
per cardinales metaphoricè quod sicut hostium hostes i cardine ita omnes alie virtutes
ad istas. 4. principaliter reducuntur tam ad sua genera. prius introducit. scilicet prudentia per
prudentiam introducit in sciendum et huiusmodi homo prudens. quod sic describitur. Prudentia
est huiusmodi quod homo quod cogitat ut quod audit ad luminaria dirigit ratio. vel sic describitur
secundum Tullium. Prudentia est bonorum malorumque cognitio siue descriptio et electio
vni et detestatione alteri. hanc 2. medietatem ubi dicitur. Consultus esto. Et autem tres sunt
species scilicet intellectus siue intelligentia. quod idem est ratio siue prudentia et est memoria prius
ma sic describitur. Intelligentia est per quam animus ad audiendum licita trahit. et hanc tangit
ubi dicit. Precepta mea ita legito ut intelligas. Et alibi. Ante hoc voceris. Secundo sic
describitur. Ratio siue prudentia est contrarium viciose cautela. et hanc tangit ubi dicit. For-
ro te para. Tertia vero sic describitur. Memoria est virtus ad dimittendum vicia: vir-
tutes recolens. ubi Seneca. Inter omnia nature comoda nihil dignius memoria re-
peritur. et hoc tangit ibi. Quis legens memeto. Secunda hoc principalis dirigit. scilicet iusticia quod
per iusticiam ad regna celestia dirigitur homo iustus. quod sic describitur. iusticia est virtus con-
servatrix humane societatis que iure colationis confert vnicuique quod suum est. Et est du-
plex iusticia. scilicet naturalis et positiva. naturalis est vis creata quod in suis personis. Posi-
tiva quod vnicuique quod suum est attribuit. scilicet deitati cultum et obedientiam huiusmodi autem iura
et hoc multipliciter. scilicet maiori reverentia compari ecclesiis immo disciplinam sibi
ipsi computationem et penitentiam pro peccatis et hoc tangit ibi. Stude agere quod iustus
est. Et quoniam sunt species. scilicet pietas/religio/gratia/obsequantia/et iura. Prima sic
describitur. pietas est virtus per quam homo pio creatura benigni ostendit. Et hoc tan-
git ubi dicit. Parentes ama. Secunda describitur sic. Religio est virtus per quam homo
reddat deo quod suum est. Obsequantia et honoris. de qua dicit ibi. Deo supplica. Tertia
sic describitur. Gratia est virtus que deo et hominibus suis reddit amabilem
possessorem. de qua dicit ibi. Saluta libenter. Quarta sic. obsequantia est observan-
tia dignitatis in aliquo vel virtus que disponit hominem ut impediat cuilibet veneren-
tiam qualem debet. ubi illud maiori cedere. Ad more ne contempseris. Quinta sic. Veritas est
virtus que viciis dupliciter subducendo abhorret. scilicet falsitatem quod falsitas est duplici-
ter viciis seducendo. ubi illud. Nil mentire. Tertia hoc principalis vincit. scilicet fortitudo.
Fortis enim dicitur in hac lachrymarum valle spirituales hostes mundum videlicet carnem et de-
mones viriliter expugnare quod mundus caro demones diversa mones pietas. hoc autem
describitur in huiusmodi modo. fortitudo est virtus per quam animus adversis non fragitur nec
prosperis elevatur. vel sic. fortitudo est periculorum sine rationis turbatione sus-
ceptio atque laborum duriturnae pressio. ubi dicitur. Pugna pro patria. ubi fortitudo est vis
aggrediendi ardua tolerandi adversa quia nihil superabile fortis. et alibi. In via
virtutis nulla est via. hec autem habet tres alias. scilicet magnificentiā/patientiam/et perseverantiam.
Prima sic describitur. Magnificentiā est virtus quod res difficiles pro posse
aggredi non abhorret. ubi dicitur. Pugna pro patria. Secunda sic. Patientia est virtus
per quam homo fortune minas equo animo sustinet. ubi illud. Patere legem quam ipse
tulit. Tertia sic. Perseverantia est virtus que facit hominem cum sine de bono in
melius persequi. ubi illud. Viritate vivere. Quarta vero principalis temperantia et describitur sic. Temperantia est pie et sobrie vivere in hoc mundo et ad-
stinere a carnalibus desideriis quod dicitur adversus animum militare. ubi dicitur. Ferrens bella horrida. ferient ossibus inclusa. et quod caro percipit adversus for-
ritum spiritus autem adversus carnem sic describitur aliter. Temperantia est virtus cohibens
motus illicitos inanimi appetitui. inmoderatis facientes. ubi dicitur. Temperantia est virtus
cogitationes liberos cohibens illicitas reprehensivas. vel sic. Temperantia est virtus
rationis in libidine et in alio modo illicitos sensus dominans que tangit ibi vno te tem-
pera. Continens vero: que tripliciter patitur pro genere continentia. dementia et mo-
destia. Prima sic describitur. Continentia est virtus cohibens motus carnis illicitos
modestiam. Tractatus renoli. Secunda sic. Clementia est virtus per quam erga

Et notandum ut pectus te cu baculo. Qñq notat habitũ / vt cũ gladijs et fustibus
quorũ obuiam dñs. qñq notat dñm: vt iste vadit cum rege et rex cum eo. qñ
qñ vtilitatem notat / vt cũ pax feci cũ aduersario meo. Qñq notat habitatio
nẽ / vt iste morat cũ magro in domo. Qñq notat cõtrarietate / vt hic. Factũ est s
lẽsũ celo dñi coluber. i. diacho pugnaret cũ michaelẽ. i. cõtra michaelẽ. Qñq no
tat cõcomitantia in loco. vñ in euãg. Et cũ illo eras dixerũt iudei ad petrũ qca
lesaciebat se ad primum cũ reperũt ierũ. .x. Copulat associat dat formã tpa cãm.
Instrumentũ notat habitũ simul et dñatur. Prodest aut habitus dat ptra cõcomi
tal. In hoc aut loco notat tẽp⁹ hec dictio cũ. .x. pcedit verbũ qñ hỹ vim relationis
in se inclusam. idẽ eni est cũ aladuertẽ. i. in illo tpe quo aladuerti vel põt teneri
accusari: qñ tãgit causam suscepti operis / sicut patet in his vñs littera videat.

Quam animaduertentem q̃ plurimos homines
errare grauit̃ in via morum. Succurrendũ
et consulendum opinioni eorũ fore existimaui. ma
xime vt gloriose biuerent et honorem contingerent.

Qd est cũ animo meo percipere. i. sepe cõsiderare vel cogitare. Et nota qñ alad
uerto / tis. hỹ duas significationes. qñ aladuerto / tis / p vt est deponẽs. idẽ est qñ
pnnio / is. vñ apñs. Aladuertẽdũ sunt facinorosi. humanũ eni peccare est sed dya
bolicũ perseuerare. et ibi. Lex aladuertit. i. punit. Et aladuerto. is neutrum idẽ
est qñ cogitare q̃ plurimos. i. valde plurimos / qñ multi sunt vocati pauci. x. ele
cti. Et notandũ qñ hec dictio q̃ multipliciter sumitur. Qñq associatiue / qñq an
gmetatiue / qñq pparatiue / qñq negatiue. Associatiue q̃ ponitur vt probat ille.
Verbula qñ talit̃ hic currit tam vir q̃ mulier. .x. Denotat augmẽtũ q̃ denotat es
tho dicẽs. In mores grauit̃ nunc vir q̃ plurimos errat. Comparat inter dũ
velut hic exempla probabunt. Fortis alexãder clarus q̃ fortis errat. Abnegat
interdũ sicut dauid probat esse. Res bona sperare dñs stat principibus q̃. Qñ
qñ angmetatiue vt q̃ plures. i. valde plures. Sed cum dico q̃ plurimos / ibi capi
tur q̃ tantũmodo ad ornatũ / qñ vltra superlatiũ gradũ nõ est augmẽtas
tio homines dico / qñ debent esse rationales / sed per prauam vitã facti sunt bu
tales. Errare. i. erroribus vacare et vitijs et a via veritatis et virtutis et ratio
discedere. Grauit̃. i. ad grauamen anime sue. Et per hoc innuit illos tantũ nõ
tantũ venialiter / sed etiã mortaliter delinquentes. In via morum. i. cum de
berent esse in via bonorum morum et in ratione et in scientia in noticia veritatĩ
Et notandum est qñ aliud est esse in via morum et fidei / et aliud extra viam mor
um et fidei. In via morum errant illi qui qñq vitijs inherẽt. Extra viam mor
um errant illi qui semper vitijs inherẽt. Postea ergo dicit qñ pagani errant ex
tra fidẽ catholicã. christiani vero peccãtes in fidẽ catholicã. Cũ ergo ita eos
perciperem a virtutibus erroribus deuantẽs. Existimaui. i. in corde meo bonũ
esse proposui / et valde vtile cogitavi. fore. i. me futurũ esse. vñ illud. dic ventu
ris fore de presentibus esse. et Qui. Ecce quoq in factis reminiscitur affore tẽpus
.x. futurũ esse. Succurrendũ. i. subueniendum per aliquẽ tractatũ et auxi
liandũ q̃tũ ad tempus. Et consulendum. i. consiliũ prebendum q̃tũ ad
alam et q̃tũ ad corpus / qñ vtrũq indiget consilio / Opinioni. i. prauẽ existima
tioni eorũ taliter delinquentium / qñ credebant se bene viuere: et nõ bene viuebãt
et sic falsebantur: qñ fallitur insipiens cũ se putat esse scientẽ. Similiter pntabãt
bona esse mala. .x. Stult⁹ stultitiã semper putat esse sophisimã. Quia est opinio
rorum incertarũ sub nulla forma rationis existimatio. vnde opinioni id est fa
me eorũ vt recuperarem per mea documenta siue dogmata bonam famã. Ma
xime. i. precipue vt gloriose viuerent virtuose et honeste in hoc seculo / qñ di. phũ
ille qui viuit inhoneste non viuit. vnde infra. Nam sine doctrina vita est qñ mor
tis ymago. glorificando in deo / qñ dicitur. Qui gloriatur in dñõ gloriatur. Et ho
norẽ contingerent. i. secularem dignitatem consequerentur per bonos mores. et
honorem vite eterne per bonam famam vt vitam.

**Nunc te fili charissime docebo quo pacto mores tui
animi componas.**

Igitur mea precepta legito ut intelligas

Legere enim et non intelligere negligere est.

¶ Hic incipit secunda pars huius problematis in qua filius suus alloquitur et sub persona filii
auditoris quod eadem bene videtur inueniri ratione. Vel sit actor ille timore alt-
orū poetarū bene servatū tūc facit. Proponit ubi dicit. Cū animaduertere in-
uocat ubi dicit. Nunc te fili charissime. Narrat ubi dicit. Et deus est animus. Finita
ergo propositio accedit ad inuocationem inuocans filium suum et sub persona filii oēs
alios alloquētes in hūc modū. O charissime fili. Per hoc quod dicit charissime cap-
tar denotatū: et per hoc quod dicit fili ostendit se habere cum eis amicitiam am-
pliorē. Quod patet quia filiū alium est aliqui chariū vicini charior cognatis charissi-
mus vero patri et matri. Et sic loquitur expressius. Docebo te. id est tibi cōsulā quo pac-
to. id est quo ordine vel qua ratione. Vel quo pacto. id est quo pacis actu. quia pactū est nō
plurimū sed duorū. id est cōsensus et conuētio. vel pactū est inter disidētes affectu grē
cōditio diffinita. Componas. id est ordines adoptes et informes mores tui animi. id
cogitationes tui animi vel motuum. id est animū tuū ad hoc ut sis moderatior et virtu-
osus. Vel sic. Docebo te. id est instrua quo pacto. id est quo ordine et quō cōponas idem si-
mul ponas mores animi tui. id est oēs virtutes cardinales per quos mores et alias virtu-
tes acquirimur per quos etiam debent tā cogitationes animi quā operationes et locutio-
nes corporis dispensari. Et bene dicit cōponas. id est simul ponas: quia quatuor virtu-
tes cardinales scilicet iustitia prudētia fortitudo temperantia: sunt foriores talis
nature quā nūq̄ se deserūt et qui habet unā habet reliquas et qui caret una aliis
oibus spoliatur. Igitur aliquid ita est quod filiū meū es et volo te docere quia precepta
patris bona sunt ad filiū. legito. id est collegito. vel legito. id est per lectiones discito
mea precepta. id est mea documenta. ita. id est in tali modo et tali aspectu ut intelligas
id est intus legas et retineas et ad memoriā reducas et non oblivioni tradas
Legito dicit quantum ad litteram: ut intelligas quantum ad sensum: quia littera
occidit spiritus aut vivificat. Unde Theobias. Perunt perversa legentem lisse-
ra vivificat spiritualis honor. Legere id est lectiones audire et litterā exterius
et cōnectē enī id est certe et non intelligere. id est non capere legere sensum qui
latet in litteris. nec memoriē commendare immo oblivioni tradere sicut. pueri
negligere est. id est audita vālipendere. quod dicit philosophus quia lectio lecta nō intel-
lecta est neglecta. Unde Paulus. Lectionē doctrine noli negligere et gratia que
vite est quasi dicat ille est contemptor lectionis qui animum suū ad instructio-
nis documentū non applicat. Et qui doctrinam contemnit seipsum decipit et le-
ducit. Dicit ysidorus quod ad virtutes difficile consurgimus ad vitia vero sine labo-
re dilabimur. Itaque deo supplica. Terminata secunda particula in qua filius suus
et quemlibet sub persona filii ad legendū et intelligendū sua documenta allicit
In hoc loco etiam aggreditur particulam huius problematis in qua agit de cultu
divino et dat principale mandatū de dei observantia ita dicens. Itaque id est ideo
deo supplica id est supplicabiliter deum deprecare et animum tuum da deo om-
nipotenti utpote creatori summo qui te ad ymaginē suam et similitudinē cre-
avit et qui te pascit et qui te vivere facit et pro te sanguinem suum fudit et qui
ad eterna premia te expectat. Et hoc est summum preceptum et concordat sa-
tis scripturis theologicis quia dei dilectio precipuum preceptum est in lege. vñ
Dilige dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua. Et alibi. Primum
querite regnum dei et hec omnia adicientur vobis. et psalmista dicit optime.
Initium sapientie timor domini. Time ergo deum et mandata eius observa et
bene tibi erit. Unde. Timentibus deum nihil deest et deum nosse est vivere et
ipsi servire regnare est. Supplicat ergo deo et non dīo. unde deus per os psal-
miste sic dicit. Videte quod ego sum solus et non est alius deus preter me subiungēs.
Ego occidam ego vivere faciam: patet ergo ex supradictis quod sit colendus quia in
manib⁹ ei⁹ mors et vita. De deo dicit in lucidario. De⁹ est tā admirabilis suavi

Catho.

A. iiii.

patris et inestimabilis pulchritudinis. ut angeli de septuplo solem sua pulchritu-
dine viderent in eo magis desideret aspiciere. Nec est mirum si et pulchritudine et
valone inclinata gloriatur. nam deus est summum bonum quo nihil melius nec fuit nec
erit. Nemo mortalium deum vidit unquam: quod non potest fructu subtilissima et clarissima
visione donec clarificetur post mortem in carne et spiritu. Deus secundum theologos est via
multorum et gaudium bonorum ipse eterne beatitudinis. Secundum philosophos vero deus est tu-
mus centra est ubique circumscriptura vero nihil et deus quasi dans eternam vitam
suis. Parentes ama. Promonito filio suo ad amorem summi patris quod totum prout est crea-
ture in hoc loco monet ipsum ad amorem patris carnalis. Primum enim preceptum est deum
diligere iuxta hoc decem precepta legis quod continentur in libro decalogi. quod tradita fuerunt
moysi in veteri lege. Unde autem decalogus a decas quod est decem et logos quod est sermo.
In quo decalogus. i. liber continens decem precepta divina. sunt ergo illa quod continentur in his
versibus. Unum crede deum. ne cures vana per ipsum. Sabbata sanctifices et venerare pa-
rentes. Non occides. fur. mechus. testis iniquus. Non desiderabis rem proximi. nec
principes uxorem eius. Dic ergo. Parentes ama. Et nota quod parentes sunt superio-
res et inferiores et a latere descendentes et omnes tenentur amare. Sed dispari ratione superio-
res sunt prout et inferioris quod amare tenentur cum maximo affectu et maxima reuerentia. Inter
omnes patres quod te genuerunt quia tibi necessaria ministravit quod te docuit et doceri
fecit. Matrem quod te peperit et lactavit et dolore pertulit et miseras comportavit:
preterea quod mandatum est in lege. honora patrem et matrem. et. viis. et in thobis
ade deus. Et patris et matris potius honore. preterea alibi deus. et. Si quis pater
vel matri maledixerit morte morietur. Inferiores sunt filii et filie qui debent ama-
ri cum magno appetitu et magna reuerentia et a patre et matre feliciter erudi. Et
fratres et sorores sunt a latere descendentes et isti debent amari pari affectu et
pari reuerentia et mediocriter affectari. Sed nota quod prout et inferioris parentes proprie nu-
cupantur. Pater quod causa est proles et efficiens. Mater quod parit et est causa reci-
piens et ideo sic glorandum est. Parentes ama. i. patrem et matrem est omni ap-
petitu et reuerentia. Unde sanctus Blasius. Parentes nostros ut propria viscera
diligamus. Et alibi. honora patrem et matrem ut veniat tibi beatitudo a do-
mino. Unde. Cognatos cole. Modo docet nos actus cognatos et proximos vene-
rari. Et nota quod non solum de cognatis carnalibus et consanguineis intendit. Sed etiam
de quibuscumque christianis et proximis qui cognati et fratres nostri sunt quo ad deum
et in deo iuxta illud. Qui facit opera patris mei ipse est mihi pater et soror et fra-
ter. Et dicitur cognatio a con quod est simul et natus quod est simul natus. id est
natus consanguinitate. Dicit enim hic. Omnem hominem fratrem tuum esse in-
dica. Memento quod unus artifex condidit nos et omnes sumus ab eodem patre na-
ti. scilicet ab adam et ab eadem natura scilicet etia et ab eadem materia. scilicet a limo et
ab eodem creatore creati sumus unde omnes ad invicem sumus cognati. Dicit
ergo. Cognatos cole. i. proximos tuos dilige et venerare si sint sapientes. Vel co-
le. id est orna vestibus et cibariis si sint pauperes et nudi. Unde quidam. Si nudos
vestis sanctis poteris amicis. Illud verbum cole est verbum equivocum. Unde
Colo deum. i. honoro/colo amicum. i. diligo. Unde versus. Agro. rus. formaz su-
peros. colit atque parentes. Hoc arat hoc habitat ornat honorat amat. Et datu
serua. hic incipit quinta pars et ultima huius problemum in qua agit de virtutibus
et moribus et cautela multiplici virtutum ita dicens. Datum serua. id est rem tibi
tibi dispositam et commissam scias bene et fideliter custodire. Vel datum serua. id
est rem tibi datam ab aliqua antiqua persona diu in memoriam dantis habeas
ut libenter detur tibi aliud. Vel datum serua. id est substantiam tibi datam pro-
dicaliter non expendas. Quidam enim expendunt largius res sibi datas non la-
bore proprio acquisitas. Vel datum serua. i. illum qui tibi dederit numera in me-
moriam habeas ut eidem retribuas in tempore opportuno: quod munera sumpta
ligant. Vel serua. id est caue datum. id est rem quam vult aliquis dare tibi. Quia
in thobis. Non minus fuge quod dabitur susceptio doni. Arbitrari videtur libertatis opes
preterea dicitur si plurimum datum non respue. vel datum serua. i. si vis dare ser-
ua et considera antequam des quod tibi infra. Qui des video. Datum enim dicitur an-
tequam detur donum vero cum dat. vel datum. id est quicquid sensus corporales deus tibi
tribuit et scientia in qua tibi deus erogavit et eam multipliciter reliqua distri-
buas diligenter ut cum in die iudicii oportebit te villicationis sue reddere rationem

possis dicere. Domine quinq; talenta tradidisti &c. dicatur tibi. Euge serue bone &c. Foro te para. Nota q; duplex est forum. s. causale. vbi tractatur cause. Et venale. vbi venduntur merces. Unde sensus est para te foro. i. negocia forensibus. vt sis facundus et sapiens. quia illic quatuor sunt necessaria scilicet accusare/ respondere/ iudicare et testificare. sic igitur informa te in actibus vt in foro causari non accuseris ab aliquo inhoneste. vt scias si accusatus fueris ppter delictu aliquid respondere vt si in iudicio electus fueris secundum rationis calculum arbitreris non ira vel odio precibus vel muneribus vacuatus. vt non sit apud te acceptio personarum. quia dicitur. Iudicis est recti nec munere nec prece flecti. in dictu recte tu libram dirige. nec te iudex electe precio nec pro prece flecte. Vel para te foro. scilicet rerum venalium id est sic vendas et emas vt nemine decipias nec propter imprudentia tuam infans detrimentum incurras. vel foro. i. delictu dicio. Unde estote parati. quia nescitis horam neq; diem. Cum bonis ambula. id est cum bonis hominibus et sapientibus observationem habeas. vt quorum iunctus fueris consortio eorum proficias exemplo. Unde Salomon in prouerbis. Qui cum sapiente graditur. sapiens efficitur. similiter qui cum prauis et stultis et prauus et stultus efficitur. Unde dauid. Cum sancto sanctus eris. et alibi. Tu peruerteris si perueris societis. si sanctum sequeris tu quoq; sanctus eris. Ergo cum bonis ambula. id est vade &c.

Anteq; voceris ad consilium ne accesseris.

Mundus esto. Saluta libenter. Maiori cede.

Anteq; voceris &c. id est ad consilientes et loquentes tacite et secrete noli accedere nisi prius ab aliquo appelleris. ne tue reputari possit arrogantie et ascribi vt me ignoras sic. quia ex quo aliquis accedit ad consiliu non vocatus videtur q; illud sine sua non possit perpetrari sapientia. Et etiam ne tibi dicatur. amice retrocede a nobis nam colloquimur res arduas et sic cum pudore deceat te reuereri. Vel ne dicatur. Lupus est in fabula. vel ne turbes comunitatem quod est malu vel ne reus aliquis criminis videaris. Unde dicitur. Ne creas si quis tacito sermone loquatur. Mundus esto. i. honestus vita et conscientia honestate triplici. scilicet cordis/oris/et conuersationis. vt sic placens deo et hominibus quia legitur. Beati mundi corde. quoniam ipsi deum videbunt. vel Mundus. id est mundo contrarius mundanum despiciens vanitatem. quia mundus non mundat. Mundus eni est suo non mini contrarius totius fraudis ac nequitie repletus. miseros et pauperes vilipendens maioribus reuerentia inferens de peiore in peius quotidie labens vel mundus id est mundo similis vt perficiaris quatuor virtutibus cardinalibus sicut mundus ex quatuor perficitur elementis. Saluta libenter. id est affectuose non adulationis causa. sed cum bono desiderio voluntatis. scz q; alterius salutem. vt tuam propriam consideres et affectes. vt saluta libenter. i. illi a quo salutaberis licet dicatur. Neminem in via salutaueris. sic intelligitur. Neminem saluū dixeris in hoc mundo. Maiori cede. i. locum da. et obedire in verbis et in alijs maiori supple in scientia sicut magistro tuo vel maiori etate sicut seni. vel potenti sicut dno seculari vel religione et sanctitate sicut cordelarijs et monachis et alijs religiosis vel dignitate sicut parentibus et etiam episcopis et alijs magnatibus. semper cui debet inferior maiori insurgere et eidem seruire. Unde in euangelio. Qui se humiliat exaltabitur. et qui se exaltat humiliabitur. Magistrum metue. id est cu timore venerare et dilige. quia non est dilectio sine timore. iuxta illud. Est amor vt species: timor vt genus. Ergo timore destruccio. sequitur q; nos careamus amore. Et amor ergo timor. sed non conuertitur. Ergo etiam concludi poterit est amor ergo timor. Vel sic. hic amat ergo timet preterea vt dicit Salomō. tres sunt domus sapientie. Prima amor et timor dei et dilectio proximi. Unde psalmista. Interium sapientie timor domini. Secunda studiū discipline et sapientie sub hac autē continentur due. scilicet assiduitas legendi et frequens et discreta interrogatio et de his omnibus dicit horatius. Inter cuncta leges et perscrutabere doctos. Et alia quedam similiter continentur que est memoria retinendi. vnde Seneca. Inter humana nature comoda nichil dignius memoria reperitur. Tertia tangitur hic. cu dicitur. Magistrū metue. q; qui magister non diligit nec timet ipsius

dogmata videntur. Qui doctrinā cōtemnit et ipsam seducit scōm alios aut qui
q̄d dāne que in his versibus cōtinentur. Un̄ clausa primo datur si lectio cōmū
enit. Mōte tua funda quicquid legis ecce secunda. Tertia sequitur stimulādo
frequenter adit vel agatur. Quarta dabit mores sic rapit semper honores. Quis
ta caditarū despectio diuitiarū. Verecundiā serua. i. sis pudibundus et caue ne
sis ventolus et effrons quasi sine fronte. i. sine pudore in fronte enim cognoscitur
pudor. Vel Verecundiā serua. i. caue ne facias aliquid pudibundum vt furtum
adulterium homicidium propter quod incurras verecundiā et pudorē. q̄ vt d̄t
Salomon. Melius est nomen bonū q̄ diuitie multe. Et alibi. Fama repleta ma
lus velocius volat snio. Rē tuā custodi. i. possessionē tuā ne in prauis vsibus disti
pes et expendas. q̄ dicitur infra. Qui sua cōsumunt rē. vel. Rem tuam custodi in
tempore fertilitatis vt possis expendere in tpe caristie. quia d̄t. Nō minor est vir
tus q̄ querere parua tueri. preterea d̄t infra. Labitur eriguo q̄d partum est tpe
longo. vñ quidāz. Si per subtiles sensus sis cognitor nil es. Sicut Aristoteles si
ne diuitis. quasi nil es. vel rem tuā. i. facultates tuas in p̄nti seculo pauperibus
eroga et sic custodies rem tuā. i. celestē patriā. Erogare enī est in fidei custodiāz
conserua. q̄ qui hoc facit in celestia thesaurizat. Diligentia adhibe. i. curā et se
dultatem oppone tuis negocijs perpetrando ne ydoneis actibus et honestis p
pigrisā retraharis. vñ ita d̄t. Seguitā fugito. vel adhibe. i. ostende diligentiam
i. amorē amicis et etiā inimicis. vñ in enāge. d̄t. Diligite inimicos vestros. Fa
milia cura. i. pascē ad sufficientiā nō ad sup̄fluitatē nā per sup̄fluitatē esset prodigi
a et luxuriosa nec ad insufficiētiā. q̄ scōm p̄m impossibile est indigentē bā opa
ri. sed ad sufficientiā. q̄ sufficientia est virtus media et est in omni medio. i. inter
parū et nimis. vñ. Modis tenuere beati. vñ sicut in d̄e q̄d est mensurā ponere pro
dest sic sine mensura deperit d̄e q̄d est. Vel familiā serua. i. pcura tā p̄familias
bonos p̄mouēdo/malos corrigēdo/incorrigibiles includendo. Coniugē ama. nō
q̄ pulchritudine vel nobilitate vel diuitiis. sed q̄ castā et honestā et sapientē. q̄ d̄t Salo. Sa
pientia mulier edificat sibi domū. preterea. Coniugē ama. nō cā libidine sed cā pro
lio hōde. et peccata fugiēdi. vñ in thobiade. Nō incertina veneris. Coniugē inq̄
tuā et nō aliā q̄ qui ingredit ad vxorē primū nō est mūdus. Scriptū est enī nō cō
cupiscēs vxorē primi tui. nō adulterabis. q̄ fornicatores et adulteros iudica
bit deus. preterea q̄d de cōiugit hō nō separet. vnde thobias. Spōsam nō cupi
am rē. Liberos erudi. i. extra eruditatē pone filios plusq̄ seruos. q̄ meliores sūt
cōditionis vel liberos erudi. i. illos q̄ sunt de legitimo p̄creati. q̄ liberi sunt vñ li
beros erudi. i. erudiendo disciplinatos erode. q̄ q̄ diligit instanter erudit. vnde
Salo. Qui parcat virge odit puerum. q̄ aut diligit instanter erudit eū. vnde q̄dam
Natus virga docet. et moribus instruit ergo. Qui parcat tergo nō amat immo no
cet. Liberosq̄. caret singulari. vel erudi liberos artibus liber alibus vel mecani
cis vt possint per artes suas corporis inopie si necesse fuerit subuenire. vnde lfra
Si tibi sit nati nec opes tunc artibus illos. Instrue quo possint inopē defendere
vitā. Blādus esto. i. mitis et effabilis. nō cā adulandis sed cā curialitatis et benigni
tatis. Esto inq̄ blādus tribus modis. i. corde voce et opere blādus. i. humilis cor
de. q̄ nō cogites malū. p̄mitte. sed potius bonū dulcis et suavis voce. et nō irascaris
contra deū murmurādo sicut aliqui faciūt p̄pter aliquā aduersitatē q̄ eis eue
nit. sed sis mitis benedicēdo potius q̄ maledicēdo. vnde infra. Succellus dige
nos noli tu ferre moleste. sis fauorabilis et benignus ope auxiliādo poti⁹ aliq̄
inopē q̄ legēdo. vnde thob. Nec facias alijs q̄ scis tibi comoda. Et alibi. Que tibi
vis fieri mihi fac. vñ q̄dā. Hoc facias alijs q̄d tibi vis fieri. Irasci abire noli. i. sine
rōnali cā. hō enī iratus nescit viā discernere veritatis. Juxta illud infra. Impedit
ira animū ne possit cernere verū. Et illud. In nullis rebus videt iracundia verū.
vñ. Ira enī est subdita animi tēpestas q̄ inordinare se cōcutit et cor hōis ad infa
mā trahit et etiā sepe corpus. Et bñ dicit ad infamā. Nā ex ea seculū odit. iuxta il
lud. Ira oditū gnat. Et odio gñatur vel nascit iurgii et ex iurgio gñat plūs et plūs
sic homicidiū. ad q̄d seq̄r tā corpis q̄ anime detrimētū. Propter homicidiū enī
quidā incurrerunt etiam q̄dam aut ad carceris ergastulum aliq̄ aut ad laqueum
aliq̄ ad incendia. aliq̄ ad diuersa mortis gña cōpellūt. p̄ ergo q̄ ad iram sequi po
test opprobriū sempiternū. In iudicijs adesto/volūtate spontanea non coactus.
Maledictiā p̄trahuntur. ad iudiciū coacti/boni vero spōte. vel in iudicijs adesto

quia in iudicio nō sū puerus. sed obediens iudicio vel iudici vel iudiciū. vt deo
cōtrariū iudici vel in iudiciū ne pmitas aliquē perirare nec aliquē iniuste iu-
dices vel desinas iudicari. Mutuū da. q. d. si aliquid datur tibi danti retribuas
mutuū da. i. mutare et alternare reddere: et crede si necesse fuerit. Et est mutuū
qñ de meo fit tuū/et tē conuerso scōm fidoiū. Vñ vñaliter dī. Mutua vice dā-
do sunt filia mater amice. Cui des videto. dico q. des mutuū. sed ide. Cui des vi-
deto. i. cū quo habes hāc vicissitudinē dādi vñ sit ingratus aut nō vñ sit me-
mor bñfici accepti ne hoc sit officipdi. vel cui des bona tua videto. vñ dignus.
Debes ei dare pauperb et egenis. q. si das leccatou vel hystrioni sacrificas dy-
abolo. Vñ illd. Vñmo dare thus est dare demonis are q. hystrionib⁹ dare nichil
aliud est q. demonib⁹ immolare licet in euāgē. inueniatur. Omni petenti tribue
Sed ibi immodo de bonis et dignis intelligit. vñ illud Tho. Panē tuū et vinū
tuū sup sepulturā nīstī cōstitue et noli ex eo comedere cū potētib⁹. Vñ illud respi-
cias dādo quid vel cur/quō/qñ. Iusurandū serua sacramētū firmū et stabile fa-
cias vel teneas ne perurio reptēdendaris. Iusurādū serua. i. cōsidera qd illd in
stū et honestū et verū et de quo et pro quo iurabis. q. si iurares de re nesciens posses
inde publice diffamari. q. peritū est pro se vel aliquo gratiā veritatis abnega-
tio. Vñ peritū est mendaciū sacramento cōfirmatū quod est deo et hominib⁹
odiosum. Quia vir linguosus non dirigetur in terra. et cetera. Quidius. Non bē-
ne inactato celestis munera gaudēt. Sed que prestāda est et sine teste fides. Vñ
quidam. In iuramento fides satis esse memēto. Et si tu iures quod sit verū dice-
re cures. Et conuiua raro. id est sū conuiua raro. Vñ illud. Fili noli esse auid⁹ in
cibo neq. te effundas super omnem escam. Tria sunt enim que beatā vitā homi-
nis faciūt. scilicet victus tenuis. tota vilitas. et mensura sine arte quā vñratū et fre-
quens conuiuiū generat fastidiū. sanitatē extirpat. epidētiā nouercatur et attra-
hit infantiā. damnum parat. libidinem pronocat. Dicit enim ysidorus. Vbitūq.
saturitas ibi damnatur libido. Et galienus dicit. Ciborum cōcupiscentie anime
sunt detrimenta: quia quanto magis impletur venter tanto magis anima mino-
ratur. Vñ cōuiua. i. comede ita q. sit verbū. et est antiqua grammatica: quia
aliter non licet iurare quia antiquitus dicebatur conuiuo conuiuas. sed modo vi-
citur conuiuiot aris. vñ de. Sumo cibum modice modico natura fouetur. Sic cor-
pus refice ne utens ieiunia grauetur. vñ de hieronymus. Modicus cibus et tēpe-
rans corpus et anime est vñtis. vñ de infra. Vñbi nāq. mali causa est quecūq.
voluptas ē. Vñmo te tēpera. i. modice vtēre vino: quia in illo luxuria vñ febris in-
angusta est. Ebrietas enī mentis induxit exiliū et veneris incitat vicētinum per
quam menti quedam obliuio sui generatur et superfluoium potuum indulgen-
tia. Vñ de alexandro. Riraq. et bella moueri imperat et suadet rationis vñlle
sepulchri Ebrietas. Vñ de salomō. Vñm et mulieres apostotare faciūt sapien-
tes et arguūt seuatorēs. Vñ fiat ypallage vino te tēpera. i. admixtiōe aque. Pug-
na pro patria. i. pro legibus et consuetudinibus et libertate patrie cōferuādis vñ
pugna pro patria. i. ab insultibus inimicorū eam defendēdo: q. mori pro patria
dulce est et patrie impendere vitam et curam. Vñ mo: aliter pugna pro patria.
id est pro celesti regno. Regnum enī celeste per bona opera debemus acquirere.
hec enī terrena habitatio nō est nostra habitatio: sed locus nostri exiliū et pere-
grinationis nostre. q. nō sumus ciues: sed aduēne. cōuersatio enī nostra est in cel-
lis. Vñ de paulus. Non habemus hic certam mansionem sed vitā futurā inquī-
ramus et. Quod satis est dormi. sensus est. Quod sufficiens est tibi dormi nō q. s-
tum ad naturam corporis: sed plus vigilēs q. dormias: ita q. plus ad salutē ani-
me q. ad corporis voluptatem. Sopor enī nutrit pigritiam et auuat torporem
sine accidia. Et est accidia tediosus animi torpor hominem quemlibet a bono
cepto faciens resiliē. Vñ de dicit. Quod satis est dormi. id est sufficiēter ne piger
efficiaris. Vñ de dicit scriptura de pigro. Sicut hostium versatur in corde ita pi-
ger in lecto suo. versus. Non datur legni celestis pēnia regni. Illis iūgeris quo-
rū nunc facta sequeris. Nū temere credideris. i. quāta nō credideris anteq. pro-
bes illa q. ille dī. maledictus qui credit omni spiritui. Nā credere qñq. regit ace-
cusatūm casum sine pēpositione. vt demōes credūt deū se q. est et tūc. notat
informitā qualitātē. Vñ de iac. bñs in epistola. Ecce demones credunt et cōtre-
munt. quādoq. datum vñ credo tibi. id est scio q. tu es verax. Quādoq. actū

am prepositionem ut credo in deū ita ibi notat inherētiā dei vel certitudinē
rei. Unde apostolus. Scio cui credidi. i. certus sum. Quis notat responsionē cer-
ti non in futuro: hoc modo rīdet patrinus pro puere dicendo Credo. Quis no-
tat fidem operantem per dilectionē. Unde in euange. Qui crediderit & baptizatus
fuerit saluus erit. Unde credo deo vel credo deū plus credere dico. Si credis in
eum. i. vel ei vel eum. Tu te consule. hec vox tute potest esse aduerbiū: vnde sen-
sus est. i. tutum consilium dā: quod si securum & honestum: vel sunt due dictiones
tu te consule. i. consule primo conscientiam tuā si velis aliquid facere & tuā ratio-
nem dicēdo & liberādo quid vtile sit & honestum. Vel tu te consule. i. potestātē tu-
am non aliquid incipiens quod non possis perficere vel finire. vnde infra. Qd po-
tes id tenta. Meretricē fuge. i. accessum meretricis. & locum in quo habitat. quia
fornicatores & adulteros iudicabit deus. in iudicio condemnabit. Uñ Salo. 2. en-
ge facias tuas a meretrice. qz dicit hieronymus. Meretrix est profunda canea
puteus agri alieni: huiusmodi in via. & quasi leo qui cū videt thauros eo altere-
rit. Et alibi dicit hieronymus. Securus est mulierem non audire. securus nō
videre. securissimum non tangere. qz infirmatū audiat. inueniat dū videt
polluit dū tangitur. Dicit ergo. Longe fac vias tuas a meretrice. Primo ppter
eius inuidiā: quia laes est corporis et anime detrimentum. vnde illud. Sal-
nea conici quid prosint quid meretrici. Nec meretrix munda. nec cornix alba sit
vnda. Itē Longe fac vias tuas a meretrice. ppter eius cupiditatē: qz ppter res
tuas tibi seruit. & non amore tui. iuxta illud Thaida quisquis amat: sua nō se cre-
dat amari. vel lōge fac vias tuas a meretrice. i. ppter eius infidelitatē. Iuxta
illud. Non est in speculo res que speculatur in illo. Sic paret et non est in mulie-
re fides. Et alibi. Non vides qz parua fides est in muliere. Crede mihi si credis ei
tu decipere. Et alibi. femina a fratre sathane mala sero non bona mane. Uñ Sa-
lomon. Panus distillat labia meretricis. et nitidius oleo guttur eius. nouissima
sūt eius quasi absinthii sunt amara. Item. Longe fac i. ppter causas qz pluri-
mas. Uñ. In coitus sex dāna huius. qz venarum dō. humorem qz bonū proptiū de
corpore fundo. Apocopo vñ studiū cum nomine perdo. Offendo qz denū tri-
plici sit forde redundo. Dicitur aut meretrix de mereto meres quod est flos flos
quia dicit Quidius. Ut fierent oculos erudiere suos. vel si a meriti qd est vñ et
trico trices. vel dicitur a mereto: mereris. quia precū libidinis meretur. vñ me-
retrix quasi merens stricte errare. vel quia secundum opinionem suam meretur
quicquid potest tibi rapere. Libros lege. i. exerce studiū. Dicit vero libros lege
et non librum. quia vnus liber non sufficit ad instruendum aliquem virtutibus.
Liber enim dicitur inferior pars corticis: in cortice enī solebunt antiquitus scri-
bere ante vñm parganem et inde dicitur liber in quo legitur & addiscitur. Uñ
Liber. i. bachus vel vir sine compede natus. Est qz liber codex vel raptus ab ar-
bote cortex. Prima veri faciunt genitū huiusmodi. Unde Ihdorus. Qui vult cū
deo semper esse. decet illum frequēter orare & legere. Nam cū oramus cum deo
loquimur cū legimus deus loquitur nobiscum. hec commoda cōfert facta lectio
scripturarum. seu qz mentis intellectum erudit seu qz a mundi vanitatibus astu-
tum hominem ad amorem dei reducit. litteras discere. i. elementa vel comuni-
ter lege libros vt sapiens efficiaris. vnde Salomon dicit. Fili doctrinā magis qz
aurum dilige. Unde quidā sapiens. Plus proba thesaurū docti qz diuitis aurū.
quia melior est sapientia cunctis opibus preciosissimus. Unde Horatius. Vñ ar-
gentum est auro virtutibus aurum. Item Salomon dicit. Melius est senem ad-
discere qz ignorare & alibi turpe est nil velle doceri. Litteras discere id est actus ho-
norum per exempla litterarū. Unde infra dicitur. Discere ne cesses i. Sed dis-
cere est onerosum. scire vero gloriofum. Itē Ihdorus dicit. Primo esto auditor
qz doctor et per disciplinam accipe nomen magistri. Unde in faceto. Ne nomen
sine re velle habere magistri. Quod legeris memento: et quid proficit nobis au-
dire: nisi audita memorie commendemus vere nichil. Ideo subiungit. Quod le-
geris memento. id est memoriam habeas. quia legere & non intelligere est negli-
gere. Nil mentire. id est noli mendacium proferre. quia scriptum est. Omnis men-
daciū occidit animam qui vero dicit falsum credens verum dicere non menti-
tur vel nil mentire. quia mentiri est contra mentem ire: mentiri est falsum spōte
proferre. Salomon. Qui mentitur cuiuslibet potestatis veritatem detestatur.

et iram dei super se vocat: quia plus timet hominem quam deum. Neminem irrisu-
ris id est non aliquem desperis: siue pauperem siue insipientem: qui deridens deride-
bitur. Unde infra. Alterius factum aut dictum ne carperis: nisi. 12. Bonis benefa-
cito. Respondet ad istud quod supra dixerat. Cui deo videto. i. homini. vñ aliud.
Benefacit dñe bonis et rectis corde. 1. Benefecit. Beneficium est beniuola actio tribu-
ens gaudium cupiensque proferre tribuendo in illud quod facit vel bonis. i. de bo-
nis tuis pauperibus eroga. Errogare enim est animi habitus nature de cuius vite
ratio/moris pietas/cultus diuinitatis/honor hominis/et eterne beatitudinis me-
ritum. Dicit ergo bonis benefacito. Unde Augusti. Operemur bonum ad omnes
maxime ad domesticos fidei. Maledictis ne esto. i. ne aliquis maledixeris. Unde
David. Mittere te linguam tuam a malo et labia tua ne loquantur dolum. vñ Ma-
ledictus. i. non facis aliquid propter quod sis maledictus. qñ scriptum est. Male-
dicti non possidebunt regnum dei. Ideo potius sis benedictus quam maledictus. quia
benedictis dicetur in die iudicii. Venite benedicti filij mei ad dexteram meam acci-
pite regnum quod vobis paratum est a principio mundi. Maledictis vero dicetur
Ite maledicti in ignem eternum. Unde aspera vox iste: sed vox est blanda venite
dicetur reprobis iste. venite probis. Sponsus ergo vos intrado venite. Omnes ob-
lite vacue venitis abite. Ad pretorium statio hoc concordat huic quod superius dixe-
rat in iudicium adesto. Et sic duo notes. scilicet cum citatus fueris venias/et etiam
qñ astare debeas propter reuerentiam exhibendam. Minorum vero est astare/ma-
iorum vero confedere. Dic ergo ad pretorium statio id est apud iudicem vt possis cau-
sam adducere. Pretorium est sedes iudicantis. Ad pretorium statio non ad protulibulum
sed potius ad oratorium. non ad lectorium conuenerimus. sed potius ad sobrio-
rum consortium. non ad stultorum colloquium: sed ad communiorem sapientiam.
Equum iudica. i. equieatem iustum iudicium ab iniusto discernendo. Unde scri-
ptum est. Iuste iudicare filij hominum. et alibi. Erudimini qui iudicatis terram.
Iuste enim iudicare gloriosum est apud deum et apud iudicium meritum. Unde
Salomon. Si iustitia dolosa abominatio est apud deum. Debet enim quisque iudex
his quatuor carere: scilicet amore/odio/ira/premio. ne ira vel odio destruat iustitiam
causam. amore vel premio foveat iniustam causam. versuto. Iudicis est recte nec
manere nec prece flacti. Existimationem retine. i. si videris aliquem bonum fac-
torem non statim existimes et iudices esse bonum et e contrario antequam perfecte
probo meritis: quidbendum est aliquem hodie laudare/et eundem cras vituperare
re vel existimationem retine. id est bonam famam quasi dicat ita te habeo: vt alij
possint existimare te esse bonum/et dicatur bona opinio de te. vel sic Existimatio-
nem retine. i. si homines bene existimant de te: illam existimationem retine bonis
operibus insistendo vt semper bonum de te possint homines existimare. vel si ma-
lam existimationem de te audias. illam retine ne vterius proferatur illa mala
existimatio: et credo qñ hec sit melior/vel aliter cñ incertus fueris de aliquo re-
tam retine. ne dimittes antequam rei discussis veritatem. Consultus esto. i. sapiens
et plenus consilio vt scias alijs consulere vt te consulant consultatores. Consultus
est a quo petitur consilium/consultor vero qui petit. vñ. Consultor rogitat/co-
sultus consilium dat. Iracundia tempera. i. ira longa. vñ Paulus. Soli christus non oc-
cidat. i. non auferat a vobis super iracundiam vestram. i. propter iracundiam vestram. Et
dand. Irascimini et nolite peccare. i. in ira perseverare/quod est mortale pecca-
tum. unde ira est omni viciosa manus. iracundia vero est libido vlcens in eum qui
te videatur lesisse iniuria. et infra dicitur. Litis preterite. quia iracundia est ira in
peterata que non potest apud actorem suum veniam accipere. Vñ hora. Qui non mode-
rabitur ire in factum volet esse dolor quod suaserit ei mens et alibi. Ira furor bis
us est animus rege qui nisi paret. Imperat 12. i. impetuosam voluntatem repaue
deus in horatio. Virtute vtere. i. viriliter agas rem. Vñ Salo. Qui dissoluite agere
sua opus suum dissipat. vel virtute. i. teipsum bonis operibus et virtute instruit
vel vtere et exerce. Sunt enim quidam in aliquo virtuosissimi qui se tñ non exercent/et tales
non videntur virtute. qui non vtuntur re dum est in actu. Cuius virtus est habitus meritis be-
ne constituit. Vñ rho. Inferre virtutes. qñ vt vtere et non abutere: qñ de simulat esse
virtuosum et non est vel fingit se vt propter laudem virtute abutitur: virtute se
vt qui appetit virtutem propter seipsam appetenda est. Est enim suauissimum fructum
bonis operibus est premium eterne beatitudinis Troco lude. id est ioco sim

placi qui nullam gerit infamiam siue damnum. Et est trocus lignū volubile & ro-
tundum: quod pueri percutientes scuticis & gyrum huc & illuc voluunt. Et dicit
a troas qđ est volubile. et per hoc genus ludi et simplicitas & venialitas esse sequenda
viciosa & damnosa quolibet esse fugienda. Unde subiungit. Aleas fuge. I. ludū ale-
arum. et per hoc genus ludi multat quolibet damnosa & criminalia esse fugienda.
Exercituum enim alearum deciorum et consilium diffamat hominem pecu-
niam spoliat/bursam euacuāt/ritas et pugnas excitat/homicidia properat. Di-
cit ergo. Aleas fuge. I. omne ludum damnosum vbi pecunia perditur/vtilitas cali-
gatur/cupiditas excitatur/deus ignoratur/negocium & utilitas postponitur/ira-
cundia prouocatur/homicidium properatur/diabolus innocatur. Igitur fili mi ppē
ista omnia fuge aleas. qđ decretū dicit. Clericus aleator aut celsus aut deponat
vť degradetur: sic patet qualiter per specialia dat intelligere gñalia. qđ per tro-
cū dat intelligere oēm ludū simplicem gñaliter per aleas oēm ludū damnosum.
per que possunt tactura rica & inuicicia et mala alea procreari & dī: alea ab aleo
militre greco qui huiusmodi ludū inuenit in obsidione troiana. Vñ sī ab aleos qđ
est alienū qđ ludētes a rebus suis alienat. Mmorē ne cōtempseris. id est si sis ma-
ior illo etate vel corpore: qđ consilio pollet cui vim nature negauit. qđ quāto ma-
ior es tanto humilia te in omnibus. qđ qui se humiliat exaltabitur: et econuerso
vel minorem ne cōtempseris. I. dignitate vel ordine potestate nobilitate diuitiis vť
parētela quia tantū potest ascendere qđ tam ascendisti. vñ. Cū fortuna volat fiet
de rhetore cōsul. Preterea tu nō es securus qui in inferno illo poscis descendere.
Quia dicit galterus in alexandriade. Tollit in altū. Et alibi. Percute mortales
animos extollere fastu collectis opibus. Miserū noli irridere actor specificat qđ
dixerat dicens qđ hō miser vť in miseriā redactus minus est cōtemnendus qđ ali-
us qđ dī. Est misero pius derisor: qđ dolor eius. Dicit ergo. Miserum noli irridere
qđ creatura dei est qđ cū sit & deus sit quid de te & illo sit facturū. Debes et cogi-
tare qđ tibi similia possunt accidere vel etiā grauiora. vñ. Vltimo fortune variat
ymagine lune. Crescit & decreuit in eodē sistere nescit. Quā arbitrio virū feteris.
id est fortitudine tua nimis nō cōfidat. vñ scriptū est. Maledictio qui cōfidit in
multitudine virū suarū. Et Seneca. Multi ignorauerunt vires suas qđ credunt
tā magnos se esse qđ audēt attētare superflua bella et discrimina veniēda vel ven-
tura. immo arbitrio ronis. q. d. vires tuas nō cōstituas iudices operū tuorū. qđ
dī dauid. Nō saluabit rex per multā fortitudinē: neqđ gygas saluabit in multitu-
dine virtutis sue. Patere legē qđ tūpse tuleris. I. legē quā imposueris et scieris
vñ I sequētib⁹. Turpe est doctōi qđ. Itē dogma tuū sordet si te tua causa remor-
det. Vel petere legē. I. in legē impones alio: quē velles vt tibi imponeres. vñ. Le-
gē quā tuleris de iure tenere teneris. Quā & responderis iure pueris et. qđ moris ē
panida. Alienū noli cōcupiscere. I. rē alienā. qđ cōmitteres in legem. Vñ qđ dī sapi-
ens. Frustra legis auxilium inuocat qđ cōmittit in legem. Unde in legē scriptū est.
Alienā inesse nō transieras de agro in agrum: qđ radix est oīm maiorū cupiditas
qđ quidā appetētes errauerūt a fide. Et cōcupiscētia enī aliene rei multotiens
prouenit furtū. Vñ alibi. Noli fili cōcupiscere diuitias qđ cū labore acquirunt
cū timore possidētur: cū dolore amittūtur. vñ quidā. Diues diuitias nō aggregat
absqđ labore. Nec timet absqđ metu nec deserit absqđ labore. Pauca in cōmuni lo-
quere: qđ in multiloquio nō dēst pctm. vñ infra. Inter cōmūas. vel sic. Quere pau-
ca in cōmunio. I. in paruo cōmunio. nec quere superflua fercula. sed sume qđ dē qđ
dabitur tibi. Vñ infra. Erigū munus. qđ. sic est sensus quere pauca in cōmunio.
id est si sis mutatus ad paruum pñdiū modico sis contentus. Qđ vt dicit Salo-
mon. Melius est vocari ad olera cū gaudio: qđ ad vitulū saginatū cū odio. & alibi
dicit. Salomon. Melior est buccella siccā cū gaudio sumpta: qđ domus plena vi-
ctimis cum iurgio. Parentes patienter vince. I. patrem et matrem si sint irati cō-
tra te. quia eis sustinendū est. nā vidua est virtus quā non patientia firmat. Et
alibi. Virtutes animi patientia dirigit omnes. Unde infra. Verbera cum tuleris.
Unde alibi. Nobile vincendi genus est patientia virtus. vel parentes. Obediē-
tes tibi. q. d. sis benignior erga humiles qđ erga rebelles. vñ in alexandro. Nō mi-
nus est postqđ cepit miserabilis esse. Parcere cum franco qđ frangere posse te bel-
lem. Beneficiū accepti memor esto. ne dicaris ingratus. Grattitudo enī docet ob-
seruare et habere in memoria quod datum est tibi/et retribuendum tempo-

re oportuno. qz de ingraro dicit illud proverbiaz. Litteras ara laterē qz lauro dū ser
uio prauo. Vñ Seneca. Beneficia accepti ne obliuiscaris: quia munera sumpta li
gant. Minime iudica. i. raro vel minime pro nō. i. noli iudicare. i. quasi inuit^o iu
dica. et itaqz si acciderit qz iudices iudica equū ne iudicēs a deo: quia scriptū est
quō iudicio iudicaueris iudicabimini vel minime iudica. i. nō aliquē cōdemna
iudicare ponitur p cōdēnare. vñ. Nolite iudicare et nō iudicabimini. qz est iudi
cat dñs est. Illud stude agere qd iustū est. i. nō aliud vt in ieiunijs et bonis operi
bus. Et nota qz sine elemosinis nunqz est perfectum ieiunium. Sed cum sit elemo
sinis et orationibz tūc transit ad celū et ad curiā dei peruenit. Item ieiunia sunt
fortia tela aduersus luxuriā carnis. caro enī pabstinentiā vincitur. vñ illud. Luru
riat raro nō bene pasta caro. vel stude. i. qd mri cōsonū et honestū. i. dilectio
nē dei et pmit cōseruare et hoc stude et fige cor tuū et volūtatē tuā firmā et sic
op^o tuū expēde: qz his verbis vt testat vitas euāgelica tota lex pēdet et ita do
cet fugere oēm inuiciā et veritati et iusticie adherere. Illud idē per mandatū sub
sequēs conformatur qd est tale. libenter amorē ferro erga deū et proximū ami
cū et etiam inimicū. vñ in euāg. dicit. Diligite inimicos vros. vñ Paulus. Vtra est
amor ergo mors est odiū. vñ. Libenter amorē ferro. i. libētī aio ex affectu cordis
et in charitate nō ficta aliū a quo amaris. Qz dicit beatus augustinus. Qui amat rē non
amara seipm et amorē suū perdit. vñ sic ferro. i. patere libētī aio. amorē. i. si amo
resis alicui qz placet tibi illū patere libētī. i. libētī aio. amorē. i. si amore sis ali
cui qui placet tibi illū patere iusta illud. Si qd amat qd amare iuvat felicit ar
det. Gaudeat et vento nauigat ille suo.

S Deus est animus nobis vt carmina dicunt.
Hic tibi precipue sit pura mente colendus.

¶ Finita parte prohemij in qua actor tetigit causam incepti operis et huius libri
materiam sub breuiloquio prosaice compilauit. Hic aggreditur actor partē exe
cutiuā vel tractatū quod idem est. In quo eandem materiam quā pmissit pro
saice exequitur stilo metrico ppter vtilitatē delectationē et ornatū: commende
tur memorie firmiori. Possum^o ergo subtiliter intueri qz actor ille poetarū bene
scribētū sequēs vestigia trita facit pponit vt dicit. Cū aiaduertere. Inuocat vbi
dicit. Nunc se fili charissime. narrat vbi dicit. Si deus est anim^o. Sed ad maio
rem rei eidentia presupponendum est qz phia diuiditur in tres partes. i. in phi
sicā logicā et ethicā. In phisica disputatur rerū natura. nā phisica grece natura
latine. Inde phisica quasi scientia naturalis. In logica de sermotionali scia qz a
logica scientia sermotionalis dicit. In ethica vero tractatur de virtutibz et moribz
animi qz aliam deo copulat et rēporalē vitā cuiuslibet hoīs ordinant et adornant
Istā autē moralitatē sequitur actor iste in hoc tractatu qz diuiditur in quatuor di
stinctiones qz vbi incipiant sat pēz et quibet distinctio p distigia distinguitur qz in
duobus versibus semp vna sententia vñ mādātū ethicū copulatur. Distigū
enī dicit a dya qd est duo et stigos qd est versus qz per duos versus distinctum qz
quod in primo versu ponit in scōo certificat et explanat. hic ergo incipit prima di
stinctio in cui^o prima distinctione tractat actor de cultu diuino mutans sūū si
um et oēs alios ad diuinū cultū nec iminerito qz deus fons est siue principū eīs
bonorū in quo et a quo et per quē omnia bona: et sine quo nullū bonū. Ideo hāc
primā ethicā ad honorem summi principis et ad instructionē oīm ponit: cor
dāns cū theologicis scripturis qz ad salutem pertinent et de moribus instrunt
i. cū moysē in decalogo vbi dat primū mandatū de cultu diuino dicens. Diliges
deum tuū ex toto corde tuo et tota aia tua. i. concordans in cōs cū dāuid psal.
qui dicit. inicitū sapiētie timor dñi. cū beato bernardo vbi dicit. Unum crede ina
strum habemus in celis quem semel vidisse totum et dedisse. Et cum salomo
ne concordat etiā in prouer. qui dicit circa principū. Timor dñi est principium
sēne. Sicut enī salomō fuit sapiens ita catho sapiēs fuisse legitur. Catho enī
grece sapiēs latine dicit vel callidus: qz catho ille fuit sapiēs et ingenios^o. Dicit er
go sic de^o est anim^o. Hic incipit prim^o liber cathonis. bene dicit primus qz sequi
tur secundus. Sunt enim quatuor libelli. Et nota qz hec distinctio anim^o plura signi
ficat. Unde in equiuocis. versus. Est animus ratio sapientia vita voluntas. Et si
virtus anima spes dispositio circa. Imperius ingemū pponit cōsultū audet. Cogi

ut quod si precoripit esse natura, redde singula singulis. Dicit ergo. Si deus est
animus, si versus multis modis possunt legi et primo sic secundum antiquos qui
vnde deus ignorantes sapientia hanc videntes in maximam reuerentiam animi suum in
scientia et puritatem ornati pro deo habebant et colebant in hac lege sic. Si ani-
mus non est deus? ut pro sicut sicut carmina. I. scriptura poetica dicit. I. tradit in
mensalia sup. et in can. et alio. vñ uine. Nullum nimen abest si sit prudentia tecu. Lu-
ca. Nullum nimen abest si sit prudentia lege. hic ergo. Lanius tu? sit colendus. I. omni-
bus virtutibus et scientiis tibi. I. a te pura mente. I. tota intentione precipue. I. pro omnibus
aliis ut habeat a te pro deo et ut ab aliis honoretur. Secundo ethice sic et forte melius
et legitur si pro qua et ponitur consuetudine et non dubitatione sic si pro qua et animus
I. sapientia patris est deus. I. filius dei ut carmina scilicet dicit nobis. Et nota quod si-
cut dicunt theologi pater dei potentia filii filii sapientia patris spiritus sanctus vero bonitas et
sapientia vel potentia et gratia virtutis. vnde hic animus. I. hec sapientia scilicet filius dei sit colen-
dus. I. amandus et honorandus tibi a te pura mente. I. pura mentis intentione et de
notione precipue. I. pro omnibus aliis rebus. Sed hec lectura est potius ethica quam gra-
matica vel moralis adeo lege sic et forte melius si pro qua deus pater et filius et spi-
ritus sanctus in quibus est una diuinitas equalis gloria et est colendus pura men-
te ut carmina dicunt hic adverbialiter ponitur. I. in deo colendo sit animus. I. to-
ta intentio tua precipue. I. potius in deo colendo quam in aliqua re. Quarto sic et forte me-
lius si deus est. vel si pro qua et deus est cuius esse est eternum immutabile et permanens. vñ
david. Ipsi peribunt in aere quia manes et oes sicut vestimentum veterascent. et sequit in
alio versu. Tu autem idem ipse es et anni tui non deficient. I. eternitas tua est indefi-
cibilis et impermutabilis ut pro sicut animus ratio animi et intellectus. Si. I. sentit et fa-
cit scire nobis non brutis sed nobis in quo ratio viget. et ut pro sicut carmina phi-
losophorum et sacre scripture et oes alibi in quibus sit mentio de deo dicit. I. asse-
runt et declarant nobis hic. I. deus qui et ubique intellectualiter demonstrat per oem
diuinitatem suam et potentiam. et hoc pronomen hic est demonstratiuum ad intellectum sit
colendus. I. amandus et venerandus tibi. I. a te pura mente. I. pura et recta intentione
et sine simulatione quod non faciunt hypocrite de deo dei. Amē dico vobis receperunt
mercedem suam. Ite pura mente. I. mente non maculata et scientia non remordente
de peccatis quod dicit ois. Non enim celestis impia dextera colit. et alibi. Secundum ab
arrio et dedit extrema gaudia nocte venio precipue si alia creatura animus et car-
mina dicit philosophus de natura ois rerum terrestrium nature precepta pro sicut industria ani-
morum animi ratione supellex globum supine erigebat ut naturam rerum supercelestium
inuestigaret. quare rerum natura subtili inquisitione comprehensa vna causalissima
a qua oes creature sunt create et habent suum esse suum sentire suum vegetari et suam ra-
tionem de necessitate probabit. I. deus illi qui inuocat et suus creator sine causam
causalissimam ois rerum. et ideo sit animus et carmina. Ite nota quod esse prope conuenit deo
et deesse peccatori. vñ esse dicitur quod sine intentione crescit nec retractione minuitur
nec varietate permutantur sed ipsa custodit. Et ideo bene dicit deus est et scribit
vbi dicit beatus bernardus. Deus est sphaera in circumscriptione cuius centrum est ubique circūfer-
rentia vero nusquam. Et si per etymologiam deus quasi dans ternam vitam solus. vel suus
et credo quod hec lectura vltima sit optima et omnibus aliis preferenda. Quinto sic. Si
animus noster. vel non pro qua et deus est. I. animus. I. a deo habet originem ut carmina di-
cunt. Dicunt enim philosophi quod corpus ex quattuor elementis contraximus animo vero a deo
hic. I. animus sit tibi colendus. I. a te pura mente. I. cum mundicia cordis et operis
precipue quod corpus quod dignior. vnde illud. Si precor para hec corpore maius ha-
bet. I. animus. vñ illud. Mente ad diuinam celestem maximam informare. et quasi qui
busdam floribus ornare. vñ illud. Insere virtutes decussis sensibus oris. Purga-
to poterunt fructificata rose. et hec est bona. Sexto sic. quia pagani dubitant de eo
et forte aliquis latens simplex et fatuus posset dubitare propterea dicit autor su-
perius. Itaque deo supplica. et non deus posset filius suus querere vel aliquis obice-
re est unus deus colendus tibi vel plures ad hoc ridet actor et si quod in eis certum
ratione animi et cognitione scripturarum quod unus solus deus opus benignum et misericors et
incipit sine priore et incommutabilis. et si pro qua hoc est siquid est vñ deus sicut ipse
de seipso videte ego sum deus et non est deus praeter me. et huius deus tantus et so-
lus sit colendus id est vñ erandus cum gloria praedicationis tibi. I. non brutis pura men-
te id est pura intentione discretis humilitate colenda te praeter non remordente precipue

Plus vigila semper ne somno deditus esto

¶ Vigilare est equivoce ad plura: proprie idē est qđ non dormire. Item vigilare dī: curā adhibere. vnde ait dñs. Vigilabo sup̄ populū meū. ⁊c. et hic plus vigila. simul vigilare est sibi cauere. vñ in euāgelio. Vigilate et caute qđ nescitis qua hora fur veniet dicit dñs. Item vigilare idē est qđ laborare vñ dī: de peccatore. ipe ad sepulchra ducetur in congerie mortuorū et vigilabit. i. laborabit dico et ergo plus vigila qđ dormias. vel plus idē est multum in bonis operibus ne esto deditus somno. idem est pigritie siue segnitiei quia homo se debet exercere et laborare homo. enī natus est ad laborandū sicut avis ad volandum. vnde illud. Qui non laborat non manducet. Ne enim ocioso. vnde dauid. Labora manu tuarū quia manducabis. ⁊c. et thobias. Pane tuo vesceris liber eris. vnde qđā. Pane tuo ceteris vescere liber eris. Per somnum intellige pigritiam et torporem viciorū quibus quidē somnolētia siue violentia vincimur ⁊ torpem⁹ p̄ vigiliam vero bona opera intelligim⁹. Vnde. Beatus seru⁹ ille quē cum venerit dñs inueniet vigilantē in bonis operibus. Amen dico vobis sup̄ oīa bona sua cōstituet eum. vigila inq̄ plus qđ dormias: nam quies diuturna ⁊ longa ⁊ dur durans ministrat alimēta viciis id est fomenta. longa enī quies facit hominē segnē ⁊ pigrum ⁊ ad ea que agenda sunt deficientem et impotentē. Dicitur autē diuturnitas a diu aduerbiū tēporis: sed diurnus. n. a. num. nomen mobile dicitur a die. vnde dicitur. Parca manus labori assiduus designat habere. Larga man⁹ labori insolentis designat habere. Ne somno deditus es! vnde supra quod satis est dormi. et dicitur deditus a dēdo dēdis/ quod est expono/ is et est verbū actiui. vicijs apponit fomenta nā sicut terra que non colit. p̄fert herbas viciosas ita corpus ociosum vitia generat quādo virtutibus nō exercetur et facilliter a vitijs expugnatur. vñ dī hic. Ociose menti maligni spūs prauas cogitationēs interfūt: ⁊ si quiescat ab opere nō quiescit maior dilectione. vel plus vigila s̄ in bonis opib⁹ ne te dyabol⁹ inueniat ociosum. vñ dñs. Ne times vānō de somno surgere niane. Longa quies somno vitio sit fomes in omni.

Porrimus ille deo qui scit rationē tacere.

Catho.

B.i.

**Sperne repugnando tibi tu contrarius esse
Conueniet nulli qui secum desidet ipse.**

**Si vitam inspicias hominum si denique mores
Cum culpes alios nemo sine crimine viuit.**

Que nocturna tenes quibus sint cara relinque

Utilitas opibus preponi tempore debet.

Sicut seruientē neq̃ q̃ nō recipit correptionē vel filiū prodigū & luxuriosus in disciplinā relinque cōfortiū prauū hōis. I. s̃ sit amicus tu⁹ vt de parērela. & sup̃ oīa diuitias hui⁹ mundi q̃ nocēt aīe: q̃ dī in enāg. Sicut impossibile est intrare camelū per foramē acus ita ip̃sibile est diuitem intrare in regnū celoz. vñ qdā. posse foramen acus citius transire camelū. Credoq̃ valeat hō diues scandere celū. vt postpone delicias carnis. quas licet habeas pro caris tamē nocēt anime. Unde. Abstine te a carnalibus desiderijs. &c. Et in enāg. Si oculus tuus scādaliat te. proice et erue eū a te. q. d. relinque diuitias q̃ nō possunt in die vltionis: et in loco oculis pro qualibet te cura accipit que noscere potest. & bene dicit relinque nocitura q̃uis sint cara. q̃ utilitas et cetera. Et notandū q̃ duplex est utilitas. s̃. aīe et corporis. vñ utilitas aīe sup̃. pponi debet opib⁹ sc̃z utilitati corporis q̃ caro cōcupiscit aduersus sp̃m. i. corp⁹ aduersus aīam et econuerso. vñ. Math. Nemo potest duob⁹ dñis seruire. duob⁹ sc̃z deo et inā mone. Et alibi vix placet ambobus qui vult seruire duobus. vnde sapiens. Melius est parū cum charitate. q̃ multos fructus cum iniquitate. vnde quidā. hic bene se dicit qui semper noxia vitat. Sic bene te dices: vt semper noxia vites. Nec sit adoptiuum qd̃ noueris eē nocuum. Omne licet carus tibi quod fore debet amarum. Eycenec retine ne sit tibi causa ruine. & cetera. Utilitas opibus. Opus opem ab ope denotat auxilium in singulari in plurali vero diuitias. vnde. Querit pauper opem: querit quarus opes. tñ aliter apud horatiū. implorauit opes hominis. i. auxilia. Ope opis ē mater terre sc̃m actores. Opus opontis est quoddam castrū. quidā. Patrocl⁹ opōta relinquit. opus indeclinabile idē est quod necesse. vnde. opus est vt mod⁹ oīnibus facias illud. vel quandoq̃ opus declinatur et tunc notat operationem. sc̃z quod dicitur actualiter. iste facit opus bonū. q̃sq̃ illud quod venit ex operatione. vnde iob. Operi manuum tuarum porriges dexteram. i. hominū qui proueniunt ex operatione dei. et alibi. Et opera manuum tuarum sunt celi. et idē est qd̃ gen⁹ operis. vñ in genesi dī de dño. et requieuit ab omni opere quod patrarat. &c. id est ab omni genere operis.

Constans et lenis vt res expostulat esto

Temporibus mores sapiens sine crimine inuat.

In hoc distigio imitat nos actor ad fortitudinē que est in prosperitate & in aduersitate eundē vultum habere. s̃. in prosperitate nō nimis eleuari & in aduersitate nō nimis deprimi: ergo esto constans in aduersitate ne nimis depumaris q̃ constantia est stabilitas animi firma et in proposito perseveras. lenis in prosperitate ne nimis sis supbus et errogans. vel cōstās in iudicādo. lenis in patiēdo iudicio vel inimicis parcēdo. vel reis et malis cōpatiēdo. et hoc satis designat in sacra pagina per leones et p̃ boues q̃ depicti erāt supra in tēplo salomonis q̃ nūq̃ erat ibi leo sine boue nec bos sine leone qd̃ significat q̃ hō dī esse lenis vt bos & seuer⁹ vt leo. q̃ p̃ leonē intelligit seueritas. p̃ bouē lenitas. & hoc p̃cipue interest ad platos q̃ dñt esse mansueti & lenes ergo pacificos sibi subditos et bñ discipulos nobiles & dñt eē seueri erga icoirigibiles vt apparet in baculo pastoralī q̃ est acutus i pte inferiori in signū correctionis erga rebelles. et curu⁹ desup in signū humilitatis erga obediētes. Posset aliq̃ dicere tu dīcis sis cōstās & aliqñ lenis. & hoc est viciū mobilitas. ai. Ad hoc rñdet vt res. i. rei vel ip̃is exigētia expostulat vel res. i. utilitas. & q̃ hoc possis facere sine vicio oñdit d. Sapiēs inuat. s̃. mores. &c. 7. Quāly etatē vt decet ad p̃bitatē. & alibi. p̃spero dura pati p̃prie p̃prie p̃bitati. Lenis & asp̃ erit sapiēs vt res sua q̃rit. Et mores dīet. sic q̃ nil crimine p̃det.

Nil temere brozi de seruis crede querenti

Sepe etenim mulier quem coniunx diligit odit.

Hic docet quidē ne credat sp̃ vxoris sue familiā accusanti q̃ mulier odit seruos marit sui: & accusat sine causa p̃pter duo. Primo si seruus sit fidelis & ipsa dissoluta. Secundo si ipsa sit adultera et ipse sit castus et fidelis dño suo in omnib⁹: et quicquid ipsa facit timeat ne ipse dicat dño suo et tūc imponit seruo falsa crimina.

et facit in domo filii vxoris pharisei que ioseph immerito accusauit. dicit enim scriptura. Quis seruus tibi fidelis sit quasi anima tua: unde ait quidam sapiens in de modum mulierum. hoc a se possumus scire. que de superbia mulierum. et quida lapidatione sentim^{us}. Mulier q^{uo}to est in m^{un}do. ita ext^{er}ius et nature fragilitate ext^{er}ius. semp^{er} aspirat malignis artib^{us}. Mulier ne inueniatur qualis sit tota foras effunditur. et in aliena vita et iudiciu^m detractoria loquacitate disgressura. unde. Sic volo sic iudeo: sit pro ratione voluntas. Verba sunt mulieris accusantis seruos mariti sui. femina vult sudare seruos dicitq^{ue} iubeto. Vt tibi femineo quisquis es apta iugo. Un. N^{on} temere vxori. i. presumptuose vel stulte sine causa. Unde temeritas. i. sanitas vel temerarius temeraria. temerarius. i. fatu^s. Item a temer. Et hoc temerum. ad est forte vinum: q^{ui} sepe facit hominem temere agere. Sepe etenim mulier. Mulier sic describitur a pho. Mulier est hominis confusio/insatiabilis bestia/continua sollicitudo/indeficiens pugna/quotidianu^m damnum/dominus tempestatis/impedim^{en}t^{um} viri: cotin^{en}tie naufragium/vas ad alteru^m/periculosum predium/animal pessimum/grauiissimum pondus/aspis insaniabilis humanum m^{en}tiu^m in pugna. Et enim mulier quasi mulcens herp^{es} secundu^m hoc corripit hanc sillaba^m e^t in obliu^{is} sicut corripitur in hoc homine. vñ quida. Bassat armigerum femina. ppter heru^m alq^{ui} versus. N^{on} temere credas vxori sepe querelas. Naq^{ue} dolos nouiter et que in diligis odit.

Cumq^{ue} mones aliquem nec se velit ipse moneri

Si tibi sit charus noli desistere ceptis

Aliud est preceptum. s. vt si videam^{us} aliquem amicu^m n^{ost}ru^m a via vitatis deuare et castigare cepimus et se castigari noluerit: n^{on} id n^{ost}ru^m debemus castigare ipm^{um} immo ip^{se} in castigationib^{us} pseuerare q^{ui} assidua correctione castigabit^{ur} et sapiens efficietur. Un. Sulla cauat lapide n^{on} viset sepe cadendo et alibi. Consumit annulus vsu. vñ. illos quos amo castigo et arguo dicit dñs. vñ sap. Meliora sunt amici verbera diligent^{er}: q^{uam} fraudulenta oscula blandientis. Itē corripit stultu^m habebis ipm^{um} inimicu^m. Itē si moneas caru^m quib^{us} sibi fiat amaru^m. N^{on} tñ obliuiscet cui verba minando ministres. vel. Cūq^{ue} mones. i. corrigis et castigas aliquem peccante^m vel delinquentē nec se velit ipse moneri. i. castigari noli desistere ceptis.

Contra verbosos noli contendere verbis

Sermo datur cunctis animi sapientia paucis.

Contra verbosos. i. noli stultis et garrulis rñdere ne eis similes efficias. It^{em} postq^{uam} stulticia et garrulitas egerit rñde eis. vt eisdē sua insipientia et stultitudoq^{ue} patefiat. vñ salomon. honor est hois sapiens q^{ui} separat se a cōsētiōib^{us} garruloru^m. Itē noli respondere stulto iuxta stulticia sua sed ostende ei vt se stulte locutu^m fuisse cognoscat. Sermo dat^{ur} q^{ui} n^{on} oēs loquētes sunt sapientes. vñ illud. Tando q^{ui} vites filii charissime lites. Multu^m sermonē retinet pauci rationē. Et ecce dñe q^{ui} facio dat^{ur}. vñ sap. Multu^m sermonē retinet: s^{ed} pauci animi rōnē. i. bñ fac alio ne sis ale tue inimic^{us} vñ socrates. Sic alieni si age negotiū ne tuū obliuiscas et sic bñ fac q^{ui} buldā et n^{on} oib^{us}: ne dānū vel paup^{er}as te sequatur.

Dilige sic alios vt sis tibi charus amicus

Sic bonus esto bonis ne te mala damna sequantur.

Aliud preceptū est. s. ne aliquem amemus vt p ipso piculū ale vel corporis incurramus. Et in mādato hoc inuitur q^{uo}d debemus diligere proximū q^{ui} dilectione dei et proximi tota lex pendet et pph^{et}a. q^{ui} fr isidor^{us}. Et toto corde n^{on} diligit deū qui hoīem odit. Preterea secundū mandatū est in lege dilige proximū tuū sicut teipm^{um}. Sed q^{ui} qdā nescientes in oīa rebus iponere ex alio dū dilectioe dñi et periculū se psequuntur. vt pf et filius ideo ponit moderantiā cū dicit. Sic bon^{us} quā dū nō vltra modū dilige. Diligere vero est motū charitatis in aliquē dirigere unde dilige dñm deum tuum. Diligere est bonū optare. vñ. Dilige primū tuū sicut teipm^{um}. Cūq^{ue} q^{ui} tuū teipm^{um}. s. ad vitā eternā. Si enim maius bonū velles primo tuo q^{uam} tibi esset magna stulticia si min^{us} inuidia sed primo diligēdus est de^{us}.

Secundo propterea alia tertio alia propterea tui quarto propterea corporis: et est caritas ordinata.
Et ita diligamus vere si uiuimus quod suum est impendimus. Primo debemus deo re-
ligione. Secundo parentibus et cognatis caritate. Tertio maioribus reuerentia. Quar-
to paribus auxilio. Quinto minoribus doctrina. Sexto cunctis concordia. Septi-
mo extraneis amicitia. Octavo egenis copulatio. Unde Ildouus. Amico tuo ita sis
bonus: ut non doceat te. Si te benefaciat alius ne sis tibi iniunius vel sic bonus esto
bonis ne te mala. Et quod melius ita prodige amicos distribuere ut postea oibus cla-
pulis compellaris medicare. quia dicit Salomon. Melius est ut te respiciat filius tuus
quam respicere in manibus filiorum. Unde Iocates. Alienum sic age negotium ut non te obli-
uiscaris. Cum sapias et esto bonus caris siene tua danna sequaris. Cum sapias in-
ste tu nullum dilige plus te. alibi. Qui melior uidet et deteriora sibi det. Vltimo dig-
na dei lumina tollat et ut alibi. Profice sic alius ut sis tibi carus et ipse.

Rumores fuge ne incipias nouus actor haberi

Nam nulli tacuisse nocet: nocet esse locutum.

Rumores fuge et id est rumorum inuestigationes vel nouas inuentiones et fictas.
Quia rumor est sermo ambiguus ab incerto actore procreatus cui malignitas fe-
cit initium fides autem adhibuit incrementum. Vel rumor est sermo hominis in honore
duplicatus. Unde Ildouus. Sermo vanus mentis vane index vane conscientie
est. quia qualis sermo ostenditur talis et animus approbatur. Et ne incipias
nouus actor haberi id est mendaciorum nouus inuentor et si actor ab ago agis et
scribitur per c. unde Iohannes. Quid de quoque viro et cui dicas ipse videto. Tu cum
creatoris fugito nam garrulus idem est. Vel nouus actor id est rumorum inuentor acto-
res vocamus artium inuentiones et dicit. Rumores fuge et non immerito. Nam propter
nocet nulli non noceat alicui tacuisse versus ad tempus aptum: et nocet locutum. Quod
plures sunt quibus nocet suum loqui ut sua garrulitas: nulli vero nocet sua taci-
turnitas. Unde Salomone. Sciens id est sapiens tacebit versus ad tempus lasciuus vero et im-
prudens non obseruat tempus. Unde odibilis est deo qui procax est ad loquendum quia
vir linguosus non dirigetur in terra dicit dauid. Et virum iniustum mala capient in
interitum propterea noceat corpori quia ossa terit lingua et versus supra virtutem per
mam alibi. Gratia magnatum nescit habere statum alij versus. Effuge rumores si-
mul et nouitatis amores. Nam stolidus meretur quod non tacuisse noceret.

Rem tibi promissam certam promittere noli

Rara fides ideo quia multi multa loquuntur.

Primo construe sic. Noli promittere alius rem certam id est certe donec inuentas
vel habeas illam rem dico tibi promissam ab aliquo ille enim qui tibi promissum potest
te decipere et ita potest falli ille cui promissum et poteris mendax et garrulus repu-
tari quia si quidam. Etificat multum gradus promissio stultum vel rem id est spem et debet
sic legi noli promittere rem certam id est rem de qua possis habere certam spem
vel certam rem speratam. Et loquitur emphatice promissum tibi ab aliquo vel
spem promissam id est spem rei promissam certam noli expectare quasi certam quasi
certe habendam. quia rara fides id est parua crudelitas est in promissione pau-
cis creditur quare quia multi multa loquuntur id est promittunt multa de quibus
nulla aut parua persoluant vel persolvere non possunt vel etiam si possent nolunt
quia fallacias faciunt ne alijs credatur. Unde quidam. Medaces faciunt ut vera di-
centibus non credatur. Unde Iacobus. Fides sine operibus mortua est sicut cor-
pus sine spiritu mortuum. versus. Rem tibi promissam nulli promiseris ipsam. Per-
dit namque fidem sic multa locutio perdem.

Cum quis te laudat tuus iudex esse memento

Plus alijs de te quam tu tibi credere noli.

In hoc loco docet nos actor ne superbiamus propter mundanam gloriam cum
sit vana ymbiatrica et transitoria dicens. Cum te qui laudat id est glorificat et ex-
altat per laudem in presentia tua memento esse tuus iudex id est redi ad conscientiam

B. iij.

et tuam. Sed tempus inuestiga in corde tuo. considera si sis dignus illa laude: vel
quis qualis ab aliquo comprobatus si es dignus humilia te: si non corrige te: et
emenda quia laudare est proprie aliquem pro magno facto commendare vel lau-
dare id est quod glorificare. Vnde in psalmo. Laudate pueri domini. id est glorificate. Ut
boni laudant se ipsos sed alios sed virtute honestatis in aliis laudat se et non alios
vicio inhonestatis. Multum similiter quod laudat homines vicio dupliciter. scilicet sepe in-
eri temporalis et adulationis ut ioculatores et garruli et talibus cavendum est quod si
stula dulce est. Vnde quidam cum laudarentur a quodam adulatori ait. noli perire propter
fallere scis te qui facis me laudas et me cui adulator ait. noli perire propter
alios de te. de statu tuo quod tu ipse quod conscius es tibi. Et quod laus adulatoris sit sper-
nenda ostendit Hieronymus dicens. Qui dedit hoc hodie cras si velit auferet illud
id est laudem fallam. Vnde Seneca. Bonum est non laudari. sed esse laudabile. Siquis te
laudat nunquam te gloria fallat. Plus laudatori quam tu tibi credere noli.

Officiū alterius multis narrare memento

Atque aliis cum tu benefeceris ipse sileto.

¶ Hic repetit actor quod superius dixerat mutum da vnde dicit memento narrare mul-
tis. id est alio debes manifestare. Officiū alterius. a. beneficiū donum vel serui-
tium tibi ab aliquo impetratum: nec accepti beneficii obliuiscaris vel sis memor ut
illi impetres beneficium et fauorem. quod beneficii accepti est. quia omnis laus in
ore proprio sordescit. Vnde dictum est. Si detur elemosina a manu dextra ignotet si-
nistra. Et Iulio. De bonis factis non extollaris et de bono opere non gloriaris.
Vnde gregoriū. Per que gerimus laudes exterius non queramus. Et alibi. Non ex-
tolle te in bono opere faciendo. Vnde Salomon. Non laudet te os tuum: sed alienus
et cum facies elemosinam noli publicare. Item dicitur. Qui se collaudat sterco-
re coronabitur. versus. Alterius factum sit verbis amplius actum. Sed referas
nullum cum benefeceris vili.

Mulcorum cum facta senex et dicta recenses

Fac tibi succurrant iuuenis que feceris ipse.

¶ Cum tu senex. id est exis in senili etate. Senex enim dicitur per etymologiam quasi
se nescies et quia turbatus est. vel quod a senos quod est sensus. Senex est ille qui vixit per
multos annos: vel senex. id est fatuus. Vnde maledictus senex elemosinarius. Et senex. id
est sapiens. Vnde dauid. Iuuenes et virgines senes cum iunioribus laudent nomen domini re-
censes. id est iudices conmemoras et narras. Solent enim senes facta iuuenis viros et ea
que in iuuentute sua gesserunt narrare fac. labora est. quod labora in iuuentute tua
ut habeas egregiam famam in senectute. et quod alii referant ut tu ipse tuas referas
probitates. vel sic. Cum senes recenses id est iudices culpas et vituperas aliquem
numenem propter turpia que facta vel dicta que facit in iuuentute fac ut succurrat
id est subueniat et ad memoriam deducas que tu fecisti exis iuuenis dicens con-
tra te feci tale vitium et tale dum eram iuuenis: et ideo non debeo illud ita acriter
condemare. vel aliter. Cum tu senex recenses fac et dic multis que extollis et dicis
probitatem. fac. labora ea succurrat. id est ipse ferant que ipse iuuenis feceris. Et est me-
taphora tracta a fornica quod laborat in etate ut possit cessare in hyeme. Per est a
re intelligitur seruus iuuentutis per hyemem vero frigiditas senectutis. h. Exempla
nobis prebet fornica laboris. Si auferat solum coegerit ore cibum. Cum multis
actis referas secunda senectus. Seria fac iuuenis que narret vita senilis.

Ne cures si quis tacito sermone loquatur.

Consciū ipse sibi de se putat omnia dici.

¶ Hic docet nos actor non esse curandum si aliqui loquuntur latenter adinuicem quod
si videris vultu tuo moueri et erubescere de aliquo habebunt te suspectum propter
rumorem. iuxta illud ovidij. Quod difficile est crimen non prodere vultu. et alibi.
Vultu talis eris qualis mente geris. ita docet nos ne ad consilium accedamus nisi
si vocati sumus. iuxta illud. Antequam voceris ad consilium est. vnde dicit. Ne cures

Curare quādoq; dicitur curā et sollicitudinē habere vnde noli curare de crasti-
no die. quandoq; pro sanare. vnde medicus curat egrū id est sanat. vñ curare idē
est q; purgare. vel curare idem est q; familiam pascere. vnde habemus supra. fa-
milis cura. spāse. vnde ne cures. i. ne sis curiosus vel sollicitus. vel ne oporteat
te curare si quis loquatur tacito sermone quia sic daret suspicionē te esse male cō-
scientie. vnde illud. Qui loquentes auscultat de se aliquid suspicatur. vnde seq-
tur. Conscius ipse sibi. i. id est qui est conscius alicuius criminis et qui habet ma-
lam cōscientiā q; conscius in mala significatione accipitur. Seneca. Quāq; secu-
rus est animus reus. Alij dicunt q; iste nō cōscius non regitur sed ponitur ab-
solute vt locum sequens habeat relatio vnde dicit. Ne cures.

Cum fueris felix que sunt aduersa caueto

Non eodem cursu respondent vltima primis.

Hic docet nos actor vt cum felices fuerimus caueamus ne per infortunium et
culpā nrām paupertatē et miserā incurramus. Et si felix a felix felicitis quod est
herba que multas habet radices a simili felix multos habet amicos. vñ Quidi?
Cum fueris felix multos numerabis amicos. Tēpora si fuerint nubila sol⁹ eris.
Cum fueris felix. i. iuuenis famis circūspectus et potens. vnde. Felix quē faciūt
aliena pericula cautū. caueto ea que sunt aduersa. cum fueris felix id est iuuenis
diues ne tantū expendas in iuuentute q; oporteat te mendicare in senectute vñ
caueto dum es sanus ne tale quid facias q; in morbum incurras. vel caueto ne vi-
res tui corporis ita in diuitiis cōsumas q; deficias ante tēpus. vnde quidā. Me-
mento paupertatis in tpe abundātie. et necessitatis in tpe diuitiarū. q; vltima id
est vltimi euentus non respondent primis euentibus eodē cursu id est consimili
cursu fortune q; oia sunt hōi tēnu pendentiā filo. Et subito casu q; voluere ruit.
versus. Fortmales tales sunt. Gloriosi elatus descendendo minorificatus. Infimus
ex te tero rursus ad astra fero. vñ aliter. Scādo labor ego cū tero alta rogo. vñ.
Ascendit nimis nimis ruit actus in ymis. Et locus est grāuis est illa ruina lenis
vñ. Qui stat videat ne cadat. Gregorius. Cū oia fortuna timenda sit magis est ti-
menda psp̄ra q; aduersa nā hec erudit. Aduersa psp̄ra blādiendo transt. x⁹.
Quisquis cautus erit felix aduersa cauebit. Si fortuna cadit vix vltra prospere
vadit. Nō eodē. i. hec dictio eodē breuis est causa metri. et est sístole. i. sillabe lon-
ge correptio. Nā eodē est ablti casus. q; in simplici semp. pducit o. sūt in cōposito.

Cum dubia et fragilis sit nobis vita tribuca

In mortem alterius spem tu tibi ponere noli.

Hic docet nos actor ne confidamus in huius mūdi vita cū sit incerta et instabi-
lis q; de die in diem ad mortē venimus. vñ. Ultimus ad mortē post omnia facta
recursus. Alibi dicitur. Vita quid est hominis nisi res vallata ruinis. Est caro no-
stra cū modo principium modo finis. alibi. Et nostre sortis transire per hostia
mortis. Est grane transire q; transitus absq; redire. Et bene dicit dubia q; nihil
certius morte et nichil incertius hōis mortis. Et bene dicit fragilis quia homo
in ictu moritur. vñ Job. Dies mei velotius transierant q; a texente tela succidi-
tur. et idem. Breues dies hominis sūt. Tho. Est hic vita brevis tenerosa. In mor-
tem. i. quia spes est psp̄ra expectatio alicuius boni cuius aduentus ignoratur.
vel hoc q; speratur. vt ego habui spē meā. i. rē quā sperabā. et spes idē est q; de⁹. vnde
Spes mea ab vberibus mris mee. vñ. In mortem alterius spem id est expectati-
onē et fiduciā. Quia dicitur. Grāde trahūt aurū mortem querēs aliorū. Et tñ si-
l⁹ ante diē pmos iurrit in annos. Breuis ei⁹ vite felicitas vt dī augu. Quid est
vita vt dī scōs hōis vita est bonorū leticia miserorū mesticia expectatio mortis.
vnde. Cum subeant iuueni funera more cinis. Alij versus. Cū tibi secura mēs sit
de morte futura. Alterius mortem noli tibi ponere sortem. Et alibi. Longū tra-
hit funem qui mortem alterius querit. versus. Est cōmune mori mors nulli par-
at honor. Omnia mors tollit omnis morte cadunt. Mors sic diffinitur a secun-
do philosopho. Mors est eternus somnus. Dissolutio corporum pauor diuturni.

pauperum desiderium incerta/peregrinatio hominis latro/somni pater/fugavi
se/resolutio omnium. Unde moys per etymologiam dicitur quasi meta omniū
rerum.

Exiguū munus cum det tibi pauper amicus

Accipito placide plene & laudate memento.

¶ Hic docemur ne paruum donum refutemus ab amico paupere immo debe-
mus illud laudando benigne accipere & nō considerare q̄titatē doni immo amo-
rem & officiū dāris & bonā volūtatē. Un̄ in tho. Affect⁹ preit effectū aspice q̄tū.
Sed fiat q̄tū sedulitate dāri. alibi Quidius. hoc facit vt venias gratis quoq;
pauper ad aras. Et placet celo non minus agna bone. vñ. Exiguū munus. Ma-
nus dī propter quicquid gratis largit. Mun⁹ enī in diuine grām largitur laudē
impetrat odiū suū domicilii occultat. Un̄ Alexan. Mun⁹ enī cōfert rē. i. recipi-
entū verū iudiciū peruertit. Un̄ Salo. Eximia dona execant oculos iudiciū. rē.
Exiguū munus. Un̄ dī amicus quasi animi custos. vel a cathena charitatis: eo q̄
amoris cathena ligantur amici. Isidorus. Illa est vera amicitia que mihi querit
de rebus amici nūl beniuolentiā. rē. Accipito placide plene et. rē. Quia bona vo-
luntās debet reputari pro facto. Un̄ Gregori. Non est vacua manus a munere si
archa cordis plena est bona volūtatē. vñ Quid. Super omniū vultus accessit est
boni verū. Munera dando vice sunt filia mater amice. Et aliud. Munera sum-
pt a ligant. alij verū. Si quis forte velit q̄d amic⁹ pauper habebit. Sumat cor
de bono & hūctus addita dono. Et alibi. Est labor actus in dono cā valens.

Infantem nudum cum te natura creauit

Paupertatis onus patienter ferre memento.

¶ Aliud documentum est ne desperemus in paupertate sed etiam benigno ani-
mo recipiamus vel patiamur. Un̄ sciendū est q̄ paupertas est p̄ptiererū tempo-
raliū vt hic. Paupertatis onus. vñ in esopo dī. Pauperes cū lera venit tutissima
res est: & alibi. Paupertas libera res est. et ideo paupertas est cum magna pati-
entia sustinēda. Un̄ danid. Patientia pauperū non peribit in finem. Un̄ Job. Qu-
dus egressus sum ex vtero matris mee/et nudus reuertar in terram rē. Un̄ Au-
gustinus. Plus prodest pauperi celum stellatum q̄ diuitibus celum aureatum.
& dī pauper quasi parum hñs. vel quasi parū parēs. Quid est paupertas? Sic et
describitur a scō p̄ho. Paupertas est donū dei bonū odibile/possessio sine colū-
na/mater salutatis/curarū remotio/vel obiectio/sapiētie imperatrix/negotium
sine damno/damnum sine cura rē. &⁹. Cū sit inops nat⁹ quisq; nudusq; creatus.
Paupertatē grandē vincat patientia tantem. vñ. Est virtus vidua quā nō pa-
tientia firmat. Patientia sic describitur. Patientia est animi rigor/aduersitas for-
tune/verborum asperitates equanimiter portans.

Ne timeas illam que vite est vltima finis

Qui mortem metuit quod viuuit perdit idipsum.

¶ Aliud preceptū est ne timeamus mortem/viuere enim & semper timere quasi
mors est. Sed hoc preceptū nobis nō est tutū: q̄ semper timere mortē & habere
ante oculos debemus: vt citius mala relinquamus. iuxta salomonem dicentem
Fili in omnibus operationibus tuis memorare nouissima vite tue et in eternū
non peccabis. &⁹. Que sine vitio tanq̄ sita cras moriturus. Disce vacans studio
quasi nunq̄ sis moriturus. Alij &⁹. Non agit illicite qui cogitat vltia vite. Nescit
homo moram mortis nec funeris horam. Propter p̄dicta bonū est timere mor-
tem in retractionē vitiōrū et peccatorū sed aliter hic sumitur scōm gētiles mūdī
famam et gloriam appetētes: q̄ aliter intelligunt. scōm illos sic dicitur. ne time-
as illā id est mortē que est vltima finis vite. q̄ omnis caro humana ad nichilū
redigetur: q̄ qui metuit mortem. i. timet et dolet: ideo q̄ mori se oporteat per-
dit idipsum q̄d viuuit. i. gaudia vite humane talē dolorem ante oculos habēdo. i.
meditando de morte. &⁹. Dic homo quid eris/quid ages quando morieris. p̄e

meditare bene nihilū fiet tibi leue. Nil nisi terra sumus / et terra qđ est nihilū.
Et nihil est sumus. nos sumus ergo nihil. Scđm catholicos sic legitur. Ne time-
as illam. i. mortē. i. sic talis ira fructificās ita iustus tam fidelis tās perfectus ne
oporteat te timere mortē. id est corporis et anime dissolutionē vřpata cōdens
de beneficijs precedētib⁹. Consequēti reat⁹ magis timēt qđ sanctificati qđ est vřtima
finis vite. Iuxta illud. Mors vřtima linea rerum. et alibi. Ultimus ad mortē post
omnia facta recursus. Jādorū. Quotidie dies vřtinus appropinquat et vitam
nostrā quotidie dies auferit. Et merito / qđ qui mortem meruit. i. qui talis est qui
facit peccata propter que debeat timere mortem eternam / qua iustus non mori-
tur perdit idipsum quod vixit. i. bonitatem / qđ deus causa est. et. Vel propter qđ
vixit scđm. hic enim est vita credentium. sicut ipse dicit. Ego sum via veritas
et vita. Et alibi. Omnis qui vixit et credit in me non morietur in eternum. Dico
tibi vere si vis de morte timere. Perdere tu queris in te quod habere videri. Et
nota qđ finis idem est quod terminus consummationis / patria. et. Est finis a
patria mors consummatio meta. Sed in grecisino ponunt alij versus. finis cō-
sumēs est consummatio finis. Est propriū finis / qđ est actio finis. Secundū is-
idorū finis dicitur a fine. quia agri funiculis mensurantur. et est dubij generis
Dicitur enī hic est finis. Unde. Vargo dies cortex / silex / pātera qđ damina. finis
cum clunis. et.

Si tibi pro meritis nemo respondet amicus

Inculcare deum noli / sed teipsum coherce.

Hic docet nos ne desperem⁹ accusando deū / si alicui seruiuerim⁹ et meritis nostris
condignam remunerationē nō reddiderit / nec ab eius officio nos retrahere de-
beremus. Unde dicit. Si nemo amicus. i. nullus amicorū tuorū respondet p me-
ritis scđm remunerando ea que digna sunt meritis tuis noli lenire deū. i. culpā. i.
noli litigiū proūspere contra deum dicendo ille cui seruiui fecisset bona mihi / sed
deus non permittit ego sum infelix omne ingratos inuenio et deus odit me / et me
persequitur. et hoc faciūt quidā stulti sed teipsum coherce. i. ab hoc retrahē. vř co-
herce. i. castiga te ne deum culpes et incules. Et nota qđ aliud est inculcare / ali-
ud accusare: et est accusare alicui rē iponere in consortio dicēdo qđ nō debet testi-
ficari nec accusare nec rēdere nec iudicare / qđ infamis psona est. Incusare vř idē
qđ culpā. vř hic. Incusare deum noli. Incusare est maiorū: accusare minorū. vř
Incusos dños accuso sepe maiores. vř dicit. Si tibi pro meritis nemo respondet
amicus. Quid autē est amicus? dicit phid. Amicus est desiderabile nomē nō inuidē
da possessio refugiu infelicitatis / miserie releuatio / indeficiēs quies / indeficiēs feli-
citas. et. Si manet oblit⁹ meriti nec seruit amicus. hic nō culpā d⁹ deus est: sed tu
reprobā d⁹. Nec reprobes christū: sed tu seruis magis ipsum. et.

Ne tibi quid desit quesitis vttere parce

Utq; quod ē serues semper tibi deesse putato.

Hic docemur vttere parce et non prodigaliter / et obseruare temperantiā in ci-
bo et potu. Unde illud. Iume cibum modice modico natura fouetur. Vttere et nō
abutere quesitis. i. rebus acquisitis per laborem tuum vel parentum tuorū quo-
rum es heres parce. id est modice ne quid id est aliquid desit tibi. id est deficiat / si
prodigaliter expendas. Unde quidam. Magna penus paruo spacio consumpra
peribit. Et illud. Labitur exiguo quod partum est tempore longo. Quidam insi-
pientes ita prodigaliter res suas expendunt qđ non curant de futuro / vel ad quē
finem deueniat vita eorū. Contra quos dicit Boetius. Neq; enī quod ante ocu-
los situm est sufficit intueri rerum exitus prudētia metitur. Vñ Seneca. Liber et
gulosus esse non potes. Et nota. Seruet eternum qui parua nesciat vñ. et. Vñ et
seru⁹ vř qui paruo nesciat vř. Seneca. Fortuna vitrea est nūc cū splēdet. Unde.
Non minor est virtus qđ querere parta tueri. Casus inest illis hinc erit artis op⁹
horatius. Plus est seruare partum qđ querere nouum. Partius vtteris quesitis
qđ frueris. Et rem seruabis quam semper abesse putabis. et cetera. Utq; qđ est ser

Catho.

C. i.

Parcus talis est vt parce viuas non sis prodigus. sed obscure dicit sic. Erso
obscure. dico q parce viuas q pio et ad hoc vt serues tibi. Lopus tuus. qd possi-
des quasi dicat sis parcus. Parcus enim seruat res suas/ auarus vero nequaq;
sed ad opus alioru seruat putato ergo deesse tibi sp. i. deficere quod est dicere nō
si prodigus. prodigus emy putat res suas non posse deficere.

Quod prestare potes ne bis promiseris bli De sis benecolus dum bis bybanus haberi.

¶ hic docet nos curare dilectionē in dono. ne illud quod amicis nris dare possu-
mus in presenti promittamus daturos in futuro. Multi dicūt vade cras et post
cras reuerteris et habebis petiitum. Vñ dicit Tullius. Lex dñi sine benefici talis
debet esse q datū nunq cogitat: sed accipiens debet esse memor illius qui dedit
vt in aliquo tempore reddere possit. Vñ quidā. Qui cito dat bis dat/ qui tarda t
munera nil dat. Unde alij versus. Vñ dare da subito / dandi modus ipse petito.
Par er. t mutuo qui dat absq cito: et q dare nō possumus nisi de liberalitate vi-
dendū est quid sit liberalitas. Liberalitas est bñficiorū erogatorū quā in affectu
benignitatis et benefici docuimus permanere. qz tota hec virt⁹ consistit in tribu-
endo. Sed multis modis dicitur astare liberalitas. Primo caue qñ dabis ne sis
durus/ ne frontē obducas ne vultū auertas ne occupationes singas. Secūdo ca-
ue dilationē. quia dandū est cito. Vñ. Ingratum est donū quod diu inter ma-
nus dantis hesit. Unde illud. Proximus est neganti qui tarde dat. Tercio ne des
ingratis immo gratis et multis precibus expectatis. Unde versus. Non gratis
tulit qui non cū rogaret accepit. Unde Thobias. Ma cito da gratis. rē. Quarto
caue ne donū obstraccipiet: sicut dabit antrapal⁹. Unde hotati⁹. Antrapal⁹ cui-
cūq; nocere volet. Vestimenta dabit. rē. Quinto caue ne beneficiū sit manus tua
facultate. In tali liberalitate consistit cupiditas recipiendi: et talis liberalitas nō
est bona. Salomon. Melius est non vouere q post votum promissa non reddere
Versus. Dandi tolle moras dando cito munus honoras. Munus dedecoras in-
ueniendo moras. Alij versus. Gratia debetur pio munere si cito detur. Et si tar-
denū ingratus munus habetur. Item. Bis non spondebis quod mox prestare
volebis. Ne similia vento: sed bonus esse memento. Et alibi. Plus valet hoc tri-
buto q tribuenda duo. rē.

Qui simulat verbis nec corde est fidus amicus Tu quoq; fac simile sic arg deluditur arte.

¶ Qui simulat. rē. i. fingit vel figurat verbis adulatoriose se esse amicum tibi. Rñ
nec ipse est fidus amicus corde/ sed solummodo verbo: et tales sunt infideles frau-
dulenti illusores si inq ita simulat aliq se esse amicu tibi. Tu quoq; fac simile. id
est finge te esse amicu sibi cum non sis. vñ Quidius. Fallite fallentes. rē. i. sic arg
illius. id est fraus arte maligna pgreddens. deludit. i. decipitur et repellit. arte
.i. fraude tua vel arte simili. hoc enim est scientia seculari teste salomone qui ait.
Simulator ore decipit amicu suū et deficiet eum in spem bonā. Unde. Qui mel er
ore gerit et me retro pungere querit. Eius amicitiam nolo mihi sociam. vel pōt
esse preceptum catholicū. et tūc sic lege. Qui simulat verbis. i. qui simulatoris ver-
bis reprehendit amicu fingendo se esse inimicu erga ipm et dicit se esse iratū ppter
viciū e. nec corde est. i. iratus ille enī qui talis est fid⁹ amicus est/ qz meliora sūt
amici vulnera seruientis. rē. si inq ita facit aliquis. Tu quoq; fac. i. si melior es
stiga amicu tuū et reprehēde verbis amaris. et nō corde sic ars. i. mala opatio.
vel viciū deludit. i. repellit arte tua. i. artificiosa correctioe. qz clauso clauo retru-
ditur. i. amor seculi amore dei repellitur: sicut tyrannus interficit simū accipiet.
Quid est amicus desiderabile nomē/ non inuidēda possessio/ refugium infelicitas
tie/ miserie reuelatio/ ineficiens quies/ ineficiens felicitas. Verba secundi phi-
sunt. Et dicitur amicus quasi animi custos/ vel cathena castitatis. eo q amoris
cathena ligantur amici. Versus. Laudat amator/ sed non est verus amator. Tu
quoq; commendeo. et ei sua dona rependes.

Noli homines blandos nimium sermone probare Fistula dulce canit volucres dum decipit auceps.

Noli hoies. sc. sensus est noli probare. i. laudare nimium hoies in vita sua. blando sermone. i. adulatorio. qz blāds sermo decipit hoies qnq; et ne sis sicut fistula que aures eoz qd ea audiūt delectat et sibipst nō prodest. Vñ fistula bī a pho nos qd est sonus et stolos qd est multo/quasi bonus musus canit dulce. i. dulciter et suauiter resonat dum auceps. i. auis capiens decipit volucres. Dicitur autē volucris a volando; qz volat per aera vel aliter. noli pbare nimium hoies qd inuemes blādo quos blando sermone. i. ppter sermonē blandū eoz. qz ipsi nimium per blādos sermones decipiunt credulos sicut fistula decipit volucres. et si tales vis vitare disce virtutē que bī cautio per quā vitia vitam. Specie virtutū prestātia. vñ ysidorus. Quedā vitia virtutis speciem proferunt. vñ Cicero. Mille sunt occultationes insidie latet in similitudine officij. Qui mel in ore gerit. Et alibi. Sub facie tincta macie. Quidam. Impia sub dulci melle venena latent. Seneca. habet suū venenū blanda oratio. vñ Bernardus. Plus nocet lingua detractoris q̄ gladius persecutoris. Et Salomon. Meliora sunt amici verbera q̄ inimici blādimenta. vñ 8°. Non bene creduntur nimium qui blāda loquuntur. Decipiuntur aures per cantus sepe suauis.

Cum tibi sint nati nec opes tunc artibus illos Instrue quo possint inopem defendere vitam.

Hic docet actor quid debet facere homo oneratus familia cū paup sit. **C**onstrue ergo sic. Cū nati. i. alij sint tibi nec pro et; et nō et opes nō sint ita q̄ hī pauper. nec habes vñde pascas illos instrue illos artib^{us} mechanicis vel liberalibus qz artes sunt vere diuine et eterne que nō pnt amitti nisi in morte; qz ars remanet per vitā. sc. nisi per mortē. vñ. Ars est collectio multorū preceptorū ad vñū finem tendentū. vel ars est nōmē illud quod per opus et per numerū et p^{er} instru-mentū cōpetentes artificis dediscit ad effectū. Et bī ars ab artando qz artat nos regulis et preceptis. Instrue inq; quo p^{er} vt possis defendere inopē vitā. i. inopia vite. Artes enī liberales reperte sunt ad ignorantia a grege releuandā. Mechanice vero ppter inopia corporis subleuandā. vñ Salomon. Stulticia colligata est in corde pueroz et virga discipline effugabit eam. Instrue pupillos paup si diligis illos. Ne paupertati possint succubere nati.

Quod vile est carum quod carum vile putato Sic tibi nec cupidus nec auarus nosceris vlli.

Et primo lege sic. si aliquis dederit vbi aliqd licet ille vel alij reputent illud eē vile putato. i. puta illud esse carum appreciando et reseruando illud et qd carū est vile putato. Quasi dicat. Si aliquis amicus petata te qd carum est putato. id est reputa illud esse vile et da ei libenter ac si esset vile; et sic nō nosceris tibi appreciando et retinendo quod vile est; nosceris vlli. i. vlli vel alicui dādo quod carum est. Vel aliter talis est sensus. Si aliquis in tempore fertilitatis et supfluitatis aliquid bonū tibi dederit abundanter illud debes reseruare et amare in tpe vero egestatis cum alij tenent et reponunt abundanter largiaris sicut fecit ioseph quando erat senescallus pharaonis et ita amorem mereberis et habebis. **C**onstrue ergo. Putato. id est crede illud quod vile est alijs et ab alijs tibi abundanter datū quasi vñū esse carum tibi. i. serua illud quasi esset carum. i. care ap preciandū et sic nō nosceris cupidus tibi. i. iudicio tuo. Itē putato quod est carū alijs sup. in tpe egestatis esse vile tibi. i. dato alijs quasi vile et sic non nosceris vlli. i. null^{us} dicet te esse auarū cum cara in caro tpe largiaris. vel sic. qz puidētia mater sapientie est. qz dicit Boetius. Quod ante oculos situm est inuicem nō sufficit rerū exitus puidētia meretur ideo quod vile est modo putato illud futurum esse carū et retine et conserua ac si esset carū vt subueniat tibi si necesse fuerit et alijs

Ubi salomon. Memento paupertatis tēpore abundātie et necessitatis. tēpore by
miserie et quod carum est modo putato illud futurum esse vile: et sic large expē
de si esset vde et distribuas pauperibus et amicis tamen cum circumspectione. Est
autem circumspectio secundum augustinum contrariorum vitiorū cautela. Et
secus aure ēius virtutis est facultatem sic seruare q̄ auaricie fuga dispensatio
nem non incurrat: et sic non nosceris carus tibi id est de cupiditate tua conscien
tia non remordebit. Cum ea que vilia sunt cara reputes in futuro. nec auar⁹ vi
li. alij non habebunt te pro auaro cū rara largiaris vel aliter putato illud quod
modo. scz in hoc seculo est vile scz pauperem esse carum apud deum. vñ in euang.
Beati pauperes spiritu. quoniam ipsorum est regnum celorum. ⁊c. Et putato q̄
non est carum scilicet diuitem esse vilem apud deum. vnde quidā vt Job testat.
vir diues sanctificatur. Diuites est raro. ⁊ alibi. O diues diues. ⁊c. fac bene dūz
vius post mortem viuere si vis. Et ideo si tu sis diues fac bene pauperibus. ⁊c.
Carum vile putes rursus contraria mutes. Sic nec auarus eris cupidus nec na
te videris.

Que culpāre soles ea tu ne feceris ipse

Turpe est doctozī cum culpa redarguit ipsum

**Ubi docet nos actor ne arguamus aliquē de aliquo vicio cum possimus simili
macula vel simili vicio reprehendi.** qz prius est mundare se deinde alios iuxta il
lud aurore. Tollere festucam si vis de fratris oculo. Que prius exturbat lumina
tolle trabem. qz talis doctrina cederet nobis in dedecus quod ostendit per exēplū
dicēs. Turpe est doctozī nō facere q̄ docet. s. docere bonū et facere malū qz pro
uerialiter dī. Nō meret discipulus erroris argui. s. magister eius dilabit in er
rorem. vñ paulus. Cur predicas cum ipse furaris. ⁊ greg. Cui⁹ vita inhonesta ne
cesse est vt eius p̄dicatio contēnatur. idē. Mōstruosa res est manus remissa ⁊ lin
gua magniloqua. vñ isido. Quib⁹ docet et male viuit: videtur bonū et malū con
iungere lucē tenebris pmiscere/et veritatē mēdatio copulare. Itē q̄ ore p̄dicat
opere adimpleat. et q̄ p̄verba docet exemplo ostende qz qui nō facit q̄ p̄dicat
ieiunus erit q̄ alius manducat. vñ paulus. in oībus teipm p̄be bonozū exēplūz
operum. vnde quidā. Castigans alios te castiga prius ipsum. Ut castigar⁹ sis ca
stigare paratus. et alibi. Si culpāre velis culpabilis esse cauebis. Dogma tuum
sordet dum te tua culpa remordet.

Quod iustum est petito vel quod videatur honestū

Nam stultum est petere quod possit iure negari

Ubi docet catho filiū suū que ipse debeat petere dicens. Quod iustum est peti
to qz cuiuslibet petitio debet esse iusta: et habere modum secundū possibilitates
eius a quo petitur. qz sicut curialitas est in domo. ita curialitas in petitione de
bet esse. Curialitas est modus loquendi siue petēdi qd non deuians ab honesto.
Unde sciendum est qz in petitione quatuor sunt cōsiderāda. s. honestas/ iusticia/
possibilitas/ ⁊ necessitas. honesta debet esse petitio vt aliq̄s nō petat qd nō dī vt
filiam vel vxorē proximi vt alterius in concubinā iuxta quod sufficit nō p̄tra mē
surā: vel si aliquis peteret ab alio medietatē domus sue/ possibilitas vt alter ha
beat possibilitatem dādi qd petitur. ⁊ qd nō graue. Necessaria vt qd necesse est
gratū. Quid de modo petēdi videndū est quid sit honestū. honestum est qd sua
vi non attrahit et sua dignitate non allicit. vt de subiungit. Nā stultū est petere
a. stulta petitio qd possit iure negari. i. que non est iusta et honesta. Vñ salomon.
Non erigas oculos tuos ad opes quas habere non potes. Vñ illud. Plura petēs
meritis fraudatur iure petitis. Alij versus. Exige rem iustam si uō cupis inde re
pulsam Nō est donandū quicqd sit iure negandū.

Ignotum tibi tu noli preponere notis

Cognita iudicio constant incognita casu.

Ubi docet nos actor ne iudicemus de ignotis: quia melius possumus iudicare

de notis & de ignotis. si sit. Cognita iudicio constant incognita casu. i. e. etiam qd
de illo quem ignoras non potes certe iudicare an sit bonus/ an non. unde. Cogni-
ta iam constant tecum incognita prestant. vel vt quidam volunt. Incognita tu tibi
&c. noli plus amare alienum qd proximum. unde. Nunq. prius alienos anteferas
Nam prius sedent/ extraneas casibus herent.

Cum dubia incertis verletur vita periculis

Pro lucro tibi pone diem quicūq; laboras

Cum dubia incertis. &c. cum vita hois sit dubia. i. caduca et miseris involuta
in dubio enim spacio vivimus. vñ Bernardus. Nascimur in merore/ vivim⁹ in la-
bore/ morimur in dolore. vñ. nil nece certius est/ nil est incertius hora mortis. &c.
verlet. i. multotiens mutatur status hois de gaudio in tristitia/ de prosperitate
in aduersitate/ de sanitate in egritudine/ de quiete in labore/ incertis periculis.
in dubijs periculis. euentibus eni dubijs agit vita humana. vñ iob. homo natus de
muliere diei vniens tpe replet multis miserijs. &c. Ludit i humanis diuina po-
tentia reb⁹. & quicūq; vita humana periculosa est caduca et etiā incerta. O ho-
mo quicūq; laboras. i. labore viuis/ qd homo natus est ad laborandū/ sicut autē
ad volandū. Juxta illud Seneca. In sudore vultus tui videris pane tuo. &c. pone di-
em tibi pro lucro. i. vt quiescas ne nimio labore deficias/ et impotētia membrorū
incurras qd qd caret altera requie durabilis nō est. vel sic. Cum dubia. i. incerta/ qd
futurū tēp⁹ nō est nobis certū/ verletur in periculis. i. in periculis in quib⁹ homo
non cauens sibi cito cadit in paupertatē. o homo quicūq; laboras. i. quies in la-
borioso negotio pone. i. cōstituē tibi diem pro lucro. i. vt aliquid lucraris. ne suc-
cumbas paupertati. et ne sis sicut vagi/ qui currunt tota die huc et illuc nullū inde
lucrum repositantes. vel aliter pone diem pro lucro. i. vitā huius diei pro lucro ha-
beas et repositas et cū deo grates reddas/ vel pone tibi pro lucro. i. viuere in bonis
operibus et sic lucrare diem eternum qui est deus gloriosus & sublimis. &c. Un-
de superbit homo cuius conceptio culpa. Nati pena vita labor necesse mori. vñ
Seneca. Precedens dies est magister sequentia. Un illud. Omnia sunt hominū
tenui pendencia filo. Alij versus. Cū subito sine spes tibi sit certa ruine. Pro ma-
gno lucro mortalem viuere dico.

Vincere cum possis interdum cede sodali

Obsequio quoniam dulces retinentur amici

Vincē cū possis. &c. locū da. sodales dicunt a so/ quod est simul et edo/ es. quasi
simul edentes in mensa. &c. dñe. Consortes cōiungit amor/ socios labor vnus. Cō-
muniū comites reddit via mensa sodales. cede inq. aliqui non semper cē. i. quib⁹
possis vincere. i. superare ipsum in qualibet rei serie. obsequio qm dulces retinen-
tur amici. vñ Horatius. Flectitur obsequio curuatur ab arbore ram⁹. Frāges si.
&c. qd dulces amici in amicitia et veneratione & assensu obsequij retinentur. Ob-
sequiū est alicuius voluntatem. vñ Cicero dicit amicitia esse. i. & idē velle & idē
nolle. vñ phis. Amicus est desiderabile nomē homo vix apparēs inueniēda pos-
sessio refrigerium inlicitat⁹/ miserie tēperato/ indeficiēs quies/ & indeficiēs se-
licitas. Unde in puerbjs Salomonis dicit. Verbum dulce multiplicat amicos/ & mi-
nigat inimicos. Ibidem dicit. Amicus fidelis protectio fortis/ qui autē inuenit ipm
inuenit thesaurū. Amico fideli nulla est cōparatio. Un. Debem⁹ enī parcere sub-
iectis & debellare rebelles. Vincere sepe docet vincere sepe nocet. Parcendū est
animo miserabile vulnus habenti. Nobile vincēdi gen⁹ est patientia virtus. &c.
Sepe pati prestat cui qui superabilis extat. Nulla valet tantū virtus patientia
q̃tum. Alij versus. Cedas sepe pati q̃uis possis superare. hoc ideo dico quia sic
aptus eris amico.

Ne dubites cum in magna petas impendere parua

His etenim rebus contingit gratia caros.

Hic intendit catho instruere filium suum ne sit auarus nec cupidus/ sed poti⁹

Catho.

C.iii.

Rayn
liberalis in bonando curialis in petendo. Unde Construo. Ne dubites immo-
scias qd est verum et qd malū tūc impendere per hoc enim es auarus cum tu pe-
tas magna et non vis dare parua. vnde cupiditas prouenit sed ad emendandū cu-
piditatem doceo te vt des libentius qd petas. his etenim rebus cōiūgit gratis ca-
ros. Unde. Tu teneris apud omnes nullus apud te. Alterius sumis pocula nemo
tua. vel tu reddas vices vel desine velle vocari. Decus est semper sumere nil dare
Non capit optatum qui non largitur amatum. Vñ Seneca. Inimice petit qui da-
re nescit et vulgariter dicit. Munera dādo vice sunt filia mater amice. et alibi. Do-
no duplici plures generantur amici. Debes magna dare cupies cum magna ro-
gare. Et alibi. Sepe solet dici sunt per munus amici.

Litem inferre caue cum quo tibi gratia iuncta est
Ira odium generat concordia nutrit amorem.

¶ Hic docet nos catho vitare odiū et cōseruare concordia. et agit de cautela et
amicitia mixtum. De cautela cū dicit. Litē inferre caue. de amicitia cū dicit. quo
tibi gratia iuncta est vel enucleat qd procedit ex ira nisi temperet cū dicit. concordia
nutrit amorem. Ira idē est qd odiū: s; fm dō dñi. vñ illud. ira recens furor est odiū
manet inde vetusta. vñ. Ira est repentina et inordinata animi cōmotio vel mu-
ratio ex qua puenit odiū. Odiū vero lueterata doloris putredo ex corde trahēs
originē. Vel odiū est vetusta ira semp devlione cogitans. Et ita est cōmotio san-
guinis circa cor. vñ Quidius. Esse procul lites et amare picla lingue. Dulcibus
ex verbis dulcis alendus amor. Unde Salomon. Vir iracūd⁹ puocat rixas qui
patiens est mitigat suscitatas. Cōcordia est motus cōfinēs compatriotas et ami-
cos in idēitate institutionū iuris et rationis spontanee vincēs. i. ligans. Et Se-
neca. Nil turpius est qd cū eo bellū gerere cū quo familiariter vixeris. Nihil simi-
lius est acerbis demonū qd litigare. vñ. Semp tu vites cum chara ponere lites.
Lis odiū gignit charas concordia stringit.

Seruoꝝum ob culpam cum te dolor viget in iram.

Ipse tibi moderare tuis vt parcere possis.

¶ Hic imitat nos catho ad modestiam. Unde dicit. Seruoꝝum ob culpam. et. Ser-
uus dicit multis modis. qd seruus est qui euenitur de aliquo: et tūc dicit seruo/as. vñ.
infra. Cum seruos fueris proprios mercatus in vsus. Item seruo idē est qd famu-
lus. vñ in euāgelio. Euge serue bone et fidelis. Item seruus est ille qui est irretit⁹
peccator. vnde apostolus. Qui facit peccatū seru⁹ est peccati. Item puer idē est qd
seruus qd dicitur est sub custodia. vñ apostolus. Puer qd dicitur est sub custodia nihil dif-
fert a seruo. Vñ. Cum dolor viget te in iram culpa seruoꝝū. i. ppter culpā seruoꝝū
ipse moderare. i. impone modū ire tue vt possis parcere tuis. i. famulis. vñ scri-
ptū est. humanus est peccare et irasci: sed iram perficere dyabolicū est. vñ hōia.
Qui nō moderat ire affectum volet esse dolor qd suaserit et mens. Item ira furor
breuis est vir iracundia transiit. Seneca. homo qui de homine est misericors me-
minit sui. Unde versus. Cum tibi seruoꝝū mouet iram culpa suorū. Pectore sub
mesto tibi tu moderabilis esto.

Quem superare potes interdum vince ferendo

Maxima etenim morum semper patientia virtus

¶ Hic imitat nos ad patientia: qd bonus est qui malos potest tollerare cum pa-
tientia que maxima est virtus. Omnes enim alie virtutes a patientia temperā-
tur. Nam virtus est vidua quā nō patientia firmat. et alibi dicit. Nobis vincēdi ge-
nus patientia vincit. Qui parit vincit. si vis vincere discē pati. Virgilius. Virtus
tes animi patientia dirigit omnes. Patientia sic diffinitur. Patientia est vis ani-
mi contumeliarum et omnes aduersitatis impetus cum tranquillitate sustinēre
et in futuro vindictam nō querēs. sed coide ignoscens.

Conserua potius que sunt iam parca labore

Cum labor in damno est crescit mortalis egestas

Hic docet nos actor q̄ cum maiori cura res labore acquisitas q̄ alias custodi-
amus ita q̄ alias res non destruamus. Cum labor in damno est crescit morta-
lis egestas. i. cum amittamus & male dispensam⁹ ea que labore acquisim⁹ cres-
cit mortalis egestas. i. multiplicatur egestatis mīeria ducens ad mortē. i. ad mi-
seriam fere equivalentē morti. Unde ecclesiasticus. Labor stultorū. i. amatorū
mundi affugit. Augustinus. Sine dolore nō pereunt que cum labore requirunt
vel mortalis. i. humana que dī. Cū pateris tuarū rerū detrimentū quas cū labo-
re acquisisti crescit mortalis egestas. i. amarior est. vnde. Ploratur lachrymis
amissa pecunia veris. et bene dico conserua. Quia nō minor est p̄r⁹ q̄ querere
parta tueri. Alioquin. Plus cōseruabis quēcūq̄ labore parabis. Cum labor ip-
se perit paupertas ledere querit.

Dapsilis interdum notis & charus amicis

Cum fueris felix semper tibi proximus esto.

Ecce vltimū preceptum p̄miliū in quo docet nos precipue vt auaritiā su-
giamus. vñ dicit. Esto dapsilis interdū scz quādo erit temp⁹ qm̄ duo sunt gene-
ra largitorum quorū alij sunt dissipatores alij sunt liberales. Dissipatores sunt il-
li qui cōmolationib⁹ ebrietatibus muneribus meretricū hūstrionū et lenonū pe-
cuniā suā expendant. Liberales sunt illi qui suis facultatibus captos redimunt
aut amicis in suis necessitatibus subueniūt. In primis est vicium prodigalitatis
in alijs virtus. i. liberalitas bñficiorū erogatrix. vnde. Esto dapsilis interdū qm̄ lo-
cus fuerit largiendo in bonitate notis et charis. i. illis quos noueris amicos in
os amando eos vt eos iuues consilio foueas benefacto consoles solatio cū fue-
ris felix semp tibi proximus esto. i. precipue fac tibi bonū. Multi enī diuites sunt
ita auari q̄ seipsos egere patiuntur. Dicit hieremias. Auaro deest tam id quod
habet q̄ id quod nō habet. Ecclesiastici. Auaro nil celestius & nil nequius q̄ ama-
re pecuniā quod phioet. Noli tanq̄ reliquias pecuniā obseruare. vñ. Cum fue-
ris felix. i. sapiens diues et habundans in bonis temporalib⁹ semp tibi proxim⁹
esto. i. primo conuile tibi q̄ alijs. Unde Seneca. Prestabis amicis bona tua et si
demoimib⁹. Vel semper tibi proximus esto. id est precipue benefac tibi de bo-
nis tuis de labore proprio ac quisitis facias q̄ dī Isidorus. Et mihi res non mere-
bus subuenire conor q̄ dicit. Si dom⁹ q̄ si res tuas mediocriter colas possides
si minū possideris. quia imperat aut seruit funesta pecunia cuiq̄. Semp auar⁹
eger. &c. Unde. Dapsilis. &c. Interdū ignosce tribuas & suffice nonis. Nec tibi cha-
rus eris semper dum diues haberis.

Uelluris si forte velis cognoscere cultus

Virgilium legito q̄ si mage nosce laboras

Herbarum vires macer tibi carmine dicet.

Actor iste per diuersas partes opus suū distinxit nec lectoribus fastidiū ge-
neret post distinctionē p̄miliū. Hic incipit secunda distinctio huius operis in
cuius principio nos docet quē doctore quē preceptore in bonis terrenis acqui-
rendis debeamus imitari et imitari filium suū et omnes alios in p̄sona filij sui
ad diuersas scientias. Hoc autē duabus de causis vt sit sapiens et circūspectus
circa bona temporalia. Preterea vt anselet possiden⁹ ad diuina. Est enī duplex
scientia perfecta et imperfecta. Imperfecta scientia est de terrenis q̄ sapientia
hui⁹ mundi stulticia est apud deū. Perfecta hō scientia est de diuinis. i. multa
bona agere & laudē mūdi non querere. studendo contra que hoc precepit de⁹ sic
quicqd̄ boni homo fecit vt seruū inutilem se existimet ante oculū dñice maiesta-
tis. imperfecta ergo scientia versatur circa terrena. Et dicitur scientia multi mo-
dis et hoc secundū diuersas diuersorū scientias. Dicebat enim quidam q̄ diuiti-
ne erant summum bonum in vita que maxime procedunt ex agricultura terre.
Unde ad habendā illam scientiam inuitat filium suū ad audiendū georgica vñ

Catho.

C. iiii.

quid sit in vita opinio? qui dicebant diuitias esse summū bonū in vita. Alij dicebant sanitatē corporis esse summū bonū in vita ad quā habendā inuitat nos ad legendū libris marculi poete qui optim⁹ fuit inter phos. Alij vero dicebant famē siue gloriā secularem esse summū bonū in vita et pre ceteris appetendā: ad quā habendā inuitat nos ad legendū Lucanū qui tractat de bellis p que gloria acquiritur secularis. Quorūdam enim opinio erat q voluptas corporis erat summū bonum et pre ceteris alijs appetenda ad quā habendā inuitat nos ad legendū Ouidiū de arte. q ibi tractat ovidius de amore per quē voluptas hominis acquiritur. Sed q aliquod de supradictis bonis non sit summū bonū manifestū est quoniā omnia supradicta transitoria sunt et caduca. Summū aut bonū est diues: qui incommutabilis est nulla corruptio in eo pōt esse. Creatura nō sua bonū est: sed non summū q commutabilis et corruptibilis est. Vñ dāuid. 3pī peribūt tu aut dñe permanes. 77. Dicit ergo catho q huiusmodi precepta que sūt de agricultura terre vel humi nō valemus indulgere sed sapientie. In hoc precepto se tribuit. Et hoc est. Telluris si forte velis. 77. Et bene dicit forte quia hec sunt dona fortune / vel forte respicit diuersitatē animorū hominū quod enī qdā volunt / non volunt alij vnde est. Multe hominum species et rerum discolor vñs: velle suum cuiq est nec voto viuunt vno. 77. Alij versus. Terre culturas si tu cognoscere curas. Ecce tibi claro maro describit nomine claro. Si magis herbarū naturam discere carum. Herbarū vires si macer / et inde requires. Est differentia inter tellus et terram. versus. humo: humū reddit. 77.

Si romana cupis et punica noscere bella

Lucanum queras qui martis prelia dicet.

¶ Si romana cupis et punica. i. africana. Africani sunt populi quorū rex fuit hannibal qui multoties romanos infestauit de quorum bello et romanotum Lucanus tractauit. Et dicit lucanus quasi luce carens per antifrasiū / quia multum lucidus fuit. Et dicit lucanus quasi canens lucem per antifrasiū. eo q obscure tractauit qui martis prelia dicet. Lucanus enī de bellis tractauit quibus preest mars vt pote deus belli. Et dicitur mars quasi mors / vel quasi mores vorans. quia homines fecit mori. vel martis prelia. id est romana processerūt a marte per remū et romulum: qui fuerunt filij martis et ylie. Lucanus vero descripsit bella q fuerunt inter iulium cesarem et magnū pompeij qui duo fuerunt romani. Ideo dicit. Si romana cupis et punica noscere bella. Versus. Aut si iusto bellis cupis atq labores. Lucanus dicit. Qui martis prelia dicet. Quia ipse lucanus de pluribus bellis tractare proposuit / qui preuentus morte non potuit. Et nota q puni et poni idem populi sunt. 77.

Si quid amare libet vel discere amare legendo

Rationem petito sin autem cura tibi hec est

Vt sapiens viuas audi que discere possis

Per que semotum viciis deducitur euum

Ergo ades: et sit sapientia discere legendo.

¶ Dicit actor q si aliquis pntet voluptatē esse summū bonū / ovidiū de arte amatoria legat qui tractat de amore. vnde dictū est ibi / electo carminē doctus amet sin autem. Hic docet q de predicatione curemus. et si velimus sapientie adherere ipsius documenta audiamus sapientia perfecta est. i. deū colere et fm mādā diligere veritatē vere enī beat⁹ est qui recte credēdo bene viuit et bñ viuēdo fidē custodit rectā. p que semotū. q. d. audiant quecūq etates dicunt et a vitijs separent. Dicit ergo sin autem pro sed. i. p si et pro nō. sed si hec cura nō est tibi. i. de supradictis. i. esse agricola vel phisicus vel miles vel amato. i. audi que discere. 77. et audi similē ea q que eū est semotū a vitijs. Est aut eūm continu⁹ discursus

temporū. sed ponitur pro etate et tpe. vel sic. Sin autē pro sed pro si et p hō. sed si
hec cura est tibi vt vinas sapiens audi que discere possis et alij versus. Si vene-
ris mores inquiris et eius amores. Quidū moris qui carmē dicit amoris. Sz nūc
quisquis erit sapiens qui vivere querit. Alitē discat vicis ne vita fatiscat. et er-
go ades. Inceptū est et est nature exhortantis vel illatūū expressis ades. id est
adesto. tps pro tpe. et est ibi apocapa decisio dictionis. in fine remouetur t et o/
ita remanet ades. et discere legendo que id est qualis sapientia sit. i. quod pertinet
ad sapiam. audi vel intellige vel ad hoc qd sit sapiens vel ad hoc qd aliquis sit sa-
piens per doctrinā suā. Sapiētia dicitur qñq a sapore: et tūc multis modis tene-
tur sapientia est iocunda dei cognitio. Et sic sapia dicitur quasi sapida scia. quia
valde est sapidū cognoscere deū vel sic. Sapia est cognitio rerum naturalū et se-
cularū et sic dicitur sapere qd est scire. vel sic. Sapiētia est diuinorū et terrenorū
siue humanorū quasi certa cognitio et integra comprehēssio. et scdm hoc sapientia
ita largesumitur qd quilibet scia sapientia dicatur. vñ in libro sapie. ois sapiētia
a deo est. Itē sapia dicitur cōprehensio veritatis rerū que sunt. vñ Boetius. Sa-
pientia est pprehensio veritatis rerū que sunt et que immutabilē insequuntur sub-
stantiā. vt decē predicamēta. Itē sapia sic describitur. sapia est per causam altis-
simā verissima largissima certāq cognitio. sapiētia idem est qd dei filius. vnde in
libro sapientie. sapiētia edificat sibi domū. i. domū spūs sancti. vñ in eia. Et re-
quiescet super eū spūs sapientie. Sapia idē est qd calliditas. vñ apōstolus. Sapi-
entia huius mūdi stulticia est apud deū. i. calliditas. sapientia idem est qd scien-
tia. vñ apls. sapientia loquimur inter perfectos. i. sciam. Itē sapientia idem est
qd angelica natura. vnde Salomon. Primo enī creata est sapia. i. angelica natu-
ra. vnde quidam. Effectus sapientie est deū timere et mandata eius seruare legē
do. vnde Isidorus. Lectio docet qd caueas multū proficies cuz leges si facis que
legis. vnde versus. Ergo veni propere sensum si queris habere.

Si potes ignotis etiam prodesse memento

Utilius regno meritis acquirere amicos.

Ecce de illis que pntinent ad sapientia. scz vt si possis benefacere beneficiis no-
tis et ignotis. et tangit rationē dicēs. Utilius regno. i. potestate qd melius potes
acquirere amicos meritis tuis qd potestate qd si ex eas potestate cōtēnūt te ami-
ci potestate acquisiti. Amici vero acquisiti meritis nunq deficient. vel regno. id
est diuitiis terrenis que labūt et deficient. amici vero nunq vel regno qd regna-
re. vel qd terrenū regnū acquirere qd sine amicis labitur regnū terrenū. vñ Salo-
mon. Fidelis amicus protectio fortis qd aut inuenit eum inuenit thesaurū. Idē
melior est amici thesaurus in corde qd pgregatio aurum arca. vnde versus. Pro-
lis ignotis et nō nimodo notis. Quare. Rex est mēdicus cui nō est vllus amicus

Mitte archana dei celum inquirere quid sit

Cum sis mortalis que sunt mortalia cura.

Hic admonetur ne secreta celestia solliciti sumus inquirere vel inuestigare et
preceptū ad sapientem pertinens vel intendit remouere filiū suū a curiositate.
Cum igitur curiositas sit vitii non magne vtilitatis nullus debet ei operam ni-
miam adhibere et sit curiositas duobus modis primo quādo aliquis relicta vti-
li facultate transfert se ad inuidem et ingenio suo altiorē. vnde seneca. Melius
est scire pauca sapientie pcepta si illa pōpta et in vsu tibi sint qd addiscere mul-
ta et illa non habeas ad manum. secūda curiositas est qñ aliquis de secretis di-
uinis querit de quibus non est curandū. vñ sap. Altior a te ne quiescis. Item di-
cit quidam qd mysteriū fidei debet credi. sed non inuestigari. qd scriptum est. Sul-
scrutator est diuine maiestatis opprimit a gloria. vñ sap. Nō voluit natura homi-
nem tot tantāq scire. Quod possent celi numina nescit homo et. Mitte id est di-
mitte et est quedā figura. sauseress id est ablatio in principio dictionis inquirere
id est inuestigare archana. i. secreta dei et quid sit celū. i. celestia. sed cū sis mor-
talis id est terrenus de terrenis sis curiosus et non desup celestibus inquirendis.
h. Tu secreta poli discors inquirere noli. Vñ sic. Ad secreta poli curas extēdere nō

C. v.

N. Sed de terrenis mortalibus quere camena etc. Celi est super astra volubilia/culmen immensum id est sine mensura/quia mensurari non potest.

Linque metum leti nā stultū est tempore in omni

Cum mortem metuis amittis gaudia vite.

Et hoc preceptū consonat precepto superius dato scz. Ne timeas illam etc. Dicit ergo. Linque metum leti. i. noli facere ea q̄ ducūt te ad mortem scz ad peccatum mortale quia qui peccat mortaliter amittit gaudia vite eterne et est peccatū metus instantis periculi/trepidatio mentis/timore future rei susceptis et pertinet metus ad sensum timor vero ad corpus. Et dicitur leti a letor/arior. per contrarium vel a leo/leo. q̄ est doleo/leo. q̄ si semper timet mortē nō potest anio gaudere noli ergo mortem timere vel legatur theologicē sic. Linque metū leti etc. id est dimitte facere peccata per que demissa nō timeas mortem immo illam accipe benigne quando volūtas dñi affuerit nā stultū est tpe in omni amittere gaudia vite. i. vitam eternā cum mortē metuis. Et timore enī sequitur amissio gaudij et qui semper timet nunq̄ gaudet. vnde Boetius. Qui cupit aut metuit libertati nō erit vnq̄. quia vita est contraria morti sufficientia egestati gaudiū dolori/felix habitatio paucis exilio. sed equitas debet preponi oibz qui iuit est hec omnia non timet. vnde p̄bus. Vita est beatorū leticia/miserorū mestitia/expectatio mortis. Et conuerso mors est eternus somnus dissolutio corporum diuitum pauperū desiderij inuitabilis res. vnde versus. Mortis lique metū si tu vis vivere letus. Stulticiā in seruas si vite gaudia perdas.

Iratus de re incerta contendere noli

Impedit ira animū ne possit cernere verum.

Et hic docet nos actor ne de facili et sine causa irascamur de incertis q̄ ira impedit animū irascens ne possit discernere veritatē. Et sciēdū q̄ irasci dicitur multis modis. Deus dicitur irasci homini quādo peccat et homo irascitur deo quādo blasphematur nomen dei et culpam propriam refundit in ipsum quādo euenit sibi aliq̄ in alū et hoc est peccatū et irascitur hō peccato. et hoc est iusticia. Irascitur homo homini duobz modis. Primo si peccat et ita iuste. scdo sine causa et hoc est peccatū vnde quocūq̄ modo irascitur peccat nisi zelo iusticie irascitur. Unde dicit beatus apostolus. Irascimini et nolite peccare. Unde dicit. Tu iratus. i. iracundia commotus de re incerta. i. dubia noli cōtendere. i. litigare. quia ira impedit animū. i. discretionem animi hebetat ne possit cernere verum id est veritatē vel sic. Iratus de re. i. noli turbari de aduersitate sed tūpse famas retine si ergo res id est mysteria diuina fuerint alicui incerta non debet irasci id est ad verecūdiam non debet commoueri. Alij versus. Iratus rerū nescit discernere verum. In dubia causa certare nec ergo sit causa. In nullis verū vidit iracundia verum etc.

Fac sumptum propere cum res desiderat ipsa

Dandū est enī aliquid cū tempus postulat aut res.

Et hic agit de officio dispensatoris: est igitur dispēsator qui preest dom⁹ sue in negotijs faciendis: quia dispensator debet esse largus cum parcitate parcus cū largitate ne per nimiam largitatē vicij incurrat prodigalitatē. et per nimiam parcitatem vicij incurrat auariciē. vnde dictū est in diuina pagina. Datorē hyllarem diligit deus. Quia dator debet esse hyllaris cum sollicitudine sollicitus cū hyllaritate ne per nimiam hyllaritatē familiā suā in dissolutionē incurrat et ne per nimiam sollicitudinē et per nimiam tristitiam familiā tedum afficeret et fugā arriperet. Item debet doctor esse hyllaris in necessaria ministrādo curialis in loquendo precepta tradendo sumptus est quod expendit familiā. Diarium est q̄ expendit seruis in die stipendium quod datur militi pro aliquo facto. Tullius. Qui abutendo res suas dilapidat: aliena petendo mendicat. Fac sumptum ppe et expensas tuas velociter de leto animo. vnde illud. O si quis leto vultu da vltimo ero: et nō retrahendo manū tuā. iuxta illud. Da cito da gratis gratum ne

gratia fiat. *Iuuenalis.* Grato munere gratus eris cū res. i. exigētia exposulat id est exigit dandum aliquid est. i. expendendū est. iuxta honestatē loquitur cū tempus. i. oportunitas tēporis. aut res. i. euentus amicorum exposulat aut requirit. vnde in diuina pagina vt supra. Datozem hylarē rē. versus. Nō facias vt edes qñ dispendere debes. Nec cum debebis expendere rem retinebis.

Quod nimium est fugito paruo gaudere memento Tuta mage est puppis modico que flumine fertur.

Hoc loco actor imitat filium suum ad temperantiā. Cū igit tēperantiā sit do-
minū in libidine et in alios morus importunos. hec virtus appetēda est quoniā
totius vite ornatu est. Ista enim sedatrix perturbationū virtus consistit in im-
petuose voluptatis refrenatione in loquendi ciuitate in operis considerāda
utilitate in pecunie et denariorū ad vsum necessarium acquisitione in cultus ho-
nestate prelationē et dignitatē abiecta ambitioe. *Ex primo dicit Horati⁹.* Trahi-
tor breuis est animus rege rē. Item qđ non moderabitur ire. in factū volet esse
deo qđ senserit esse mens. *De secundo in hoc libro legitur.* Inter cōmūas facis
sermone modestus. Item. Quod pudeat socios rē. ecce ciuitas. *De tertio le-
gitur in hoc libro.* Quod potes id tenta: ecce temperantiā operis ne pōdere pres-
sus. Succūbat labor rē. ecce moderatio utilitatis. *De quarto dicit Horati⁹.* Est
modus in rebus: sunt certi deniq; fines. Quos vltra curaq; nequit consistere re-
ctum. *De quinto legitur hic.* Inuidiam nimio cultu vitare memento. Que si non
ledit rē. *Seneca de eodem.* Valus enim exterior ornatu male compositę men-
tis nuncius est. Item *Tullius.* Adhibenda est mūdicia non odiosa neq; nimis ac-
quisita tantum que fugiat humanam et agrestem negligētiā. *De sexto dicitur
supra.* Coniua raro. vnde. Sume cibū modice modico natura fouetur. Sic cor-
pus refice ne mens ieiuna grauetur. *De septimo dicit qđ temperand⁹ est prela-
torum appetitus qđ quāto gradus altior: tanto casus grauior. qđ quidā sunt qui
appetūt dignitates et quādoq; ruit in yma propius peccatis. Unde Lucanus.
In se magna ruunt letis hūc mūnēra rebus res certe posuere mūdum. Itē iam
non ad culmina rerum. Inuictos cernis si queat tolluntur in altum. vt lapsi gra-
uiore ruant rē. Alij cadunt inuidia hominū. Unde *Boetius.* Sepius ingens agi-
tatur. Item sunt quidam quos precipitat subiecta potentia magne inuidie. *Le-
ge sic.* Qđ nimis est fugito: id est omne qđ nimis est. vnde illud. Omne qđ est ni-
mum vertitur in viciū: fugito dicit si sit nimia cupiditas. nimius corporis orna-
tus. nimis epulis vacare nimia prelationū ambitio mēmto gaudere paruo. id
est parua substantia sit sufficiens in mediocritate. quia maiores qui maiora pos-
sident nō ita sunt tuti sicut minores qui minora possident. et hoc ostendit per me-
taphorā dicens Tuta mage est puppis que fertur modico flumine qđ illa que
fertur magni fluminis profunditate. Puppis est posterior p^{ar}te nautis: sed ponit
pro tota nauī per synodocheū. Item puppis hīc metaphorice sumitur pro vi-
ta hominis: et hoc valde bene quia in nauī sunt duo scz pars prior que dicit pro-
ra que precedit. posterior qđ dicit puppis. Per priorā animā intellige. que prior et
dignior est corpore per puppim corpus qđ sequi debet anime voluntatem. Itē ut
nauī sunt malis velum remi funes et anchora. Per anchorā primo que tenet na-
uem intellige fidem que firmat hominem et radicatur per malum longam perse-
uerantiā: per velum intelligitur angelus. Et velū dicitur quasi volans qđ facit
nauem volare et per hoc intelligitur prudentia que consistit in tribus scilicet in
contritione confessione et penitentia. que ducunt hominem ad portū salutis cū
alij virtutibus. Per foramina intelligitur memoria siue quinque sensus hominis
vel corporis per quos rationabiliter discrete debem⁹ vitia sentire et euitare. Per
funes dilectio dei et proximī intelligitur. per nautam intelligitur ip̄s. qui domi-
nus et magister est super omnes deos. vnde *Clos vocatis me magister.* Item na-
vis dicitur a nays quod est humor quia homo non potest ducere vitam si am nī
si per humorem gratie dei. vel a nays quod est aqua quia inter aquas et tribula-
tiones huius mundi oportet nos virtute et per multas tribulationes oportet ut
troire in regnū celorū. vñ dī. Qđ nimis est rē. *¶ Nil modicū pellas nimis fugien-
do repellas. sicut secura magis in paruo flumine nauis. et tñ dī. Non credas vñ dī.**

proa nam non esse profundam etc. Puppis dicitur a post/ quia posterior pars navis est
proa vero est prima pars. Unde Socrates facit differentiam inter proa et pup-
pim/ratem et carinam/et classem dicens ita. Proa prior pars est navis pars vi-
tima puppis. Sic latus esset ratem/ventrem dicere esse carinam. Naues collectas po-
terit comprehendere classis etc. Classis dicitur a similitudine soni quae facit aqua
Et dicitur proa a prothos quod est primum quasi prima pars navis. Vel dicitur
a proumpsonis. quia per partem proa impit impetuose viam. Ratis dicitur qua-
si rata. id est firma in latere ad fluctus repellendos. Carina dicitur quasi carnis
ruina. Et dicitur de curro curris etc.

Quod pudeat socios prudens celare memento

Ne plures culpent id quod tibi displicet vni.

¶ Hic docet nos actor ne aliorum vicia vel turpia publicemus et maxime nostrorum
sunt aliqui qui solam reprehendunt castigando/ut manifestent. Clam argue. pa-
lam laudat/et nullatenus reuelare. unde leges sic. Prudens celare memento illud
quod pudeat socios. id est de quo habent verecundiam: quia quod semel est emissum non
est reuocabile verbum. Unde Salomon. Melior est qui celat insipientiam suam quam ille
qui abscondit sapientiam suam/et quod debeat celare ostendit. Ne plures culpent id
quod displicet vni. quia signum prodicionis est socios diffamare. Alii versus. Pru-
dens celabis quod amicis turpe putabis. Ne culpet plures quod solus patere cures.

Nolo putes prauos homines peccata lucrari

Temporibus peccata latent et tempore patent.

¶ Hic ostendit actor nullum malum esse impunitum. ¶ Construe. Nolo putes homi-
nes prauos. id est peccatores prauitati deditos lucrari peccata. id est de suis peccatis impu-
nitos remanere. Unde secundum opinionem vulgarem dicitur ille lucrari peccata qui pec-
cat et statim secundum excessum debitum non punitur: sed docet actor ne hoc putes quis
tandem manus domini apprehendit eos. hoc est quod dicit. Nolo putes prauos ho-
mines peccata lucrari. Leu adere penam de peccatis. quia dicit apostolus. Nullum malum
impunitum/et nullum bonum irremuneratum/ unde noli dicere apud te talis perpe-
trauit tale foris factum/et inde habuit talem penam/et ita talis lucratus est tale pec-
catum sine penam: et inde tu facias similiter. ad hoc dicit peccata latent: tempori-
bus statutis a deo. quia expectat hominem ad penitentiam non enim vult deus mortem
peccatoris: sed ut magis conuertatur: et viuat et agat penitentiam. Unde illud. Pe-
na venit sero veniens a iudice vero. Penam sero rei iudicat ira dei. et tempore pa-
tent. id est apparent vel in hoc seculo: et post obitum suum in alio. Preterea omnia pec-
cata nisi a deo fuerint remissa/ in die iudicii apparebunt. Unde quidam sanctus
dicit quod districtum iudicium in quo non solum de factis/ sed de omni verbo otioso quod
locuti fuerint homines redduntur rationem/ in quousque ad nouissimum quadra-
tem exigitur debitum cum usuris. Quamvis pudor: quanta confusio erit in pec-
catoribus cum eorum nefandissima crimina cunctis erunt. liquide manifesta.
Psal. Beati quorum remisse sunt iniquitates. Peccatum ergo dicitur latere. cum ho-
mo non punitur de peccato. si puniatur dicitur patere. versus. Tatum portatur
ad aquam vas quod laniatur. Frangitur ad latices vas iterando vices. Absit opina-
ri: prauos peccata lucrari. primum se celant/ peccata reuelant. Vel sic. Quamvis
celantur primo inde tamen sciuntur. Quid est peccatum? est sperto bona incommu-
tabili incommutabilibus et transitoriis adherere/

Corporis exigui vires continere noli

Consilio pollet cui vim natura negauit.

¶ Aliud preceptum est/ et consonat precepto dato in prologo scilicet minorem ne con-
tempseris. Dicit ergo noli continere. id est contemptum habere vires exigui cor-
poris. id est parue stature. quia dicit Horatius. Maior in exiguo regnabit corpo-
re virtus. Regnet in exiguis preclara potentia rebus. Quia nemo in omni parte
beatus corporis etc. Corp⁹ dicitur illud quod corrumpi potest. Item corpus id est

est q̄ x̄ps. vñ apls. Nos sumus vnū corpus in x̄po. q̄ñq̄ dī bonū opus. Cū in cū. Si oculus tuus. i. si intentio tua simplex fuerit et totum corpus tuū. i. opus tuū lucidū erit. Itē dī cōprehensio multorū voluminū. vñ cū dicitur totum corpus iuris ecclesiastici. Item dicitur vniuersitas peccati. vñ apostolus. Destruiatur totum corpus peccati. q̄ñq̄ significat coniūgē. vñ apostolus. Qui fornicatur in corpore suū peccat. i. in coniūgem. Consilio pollet. i. splendet multotiens viget sapientia in homine paruo cui natura. i. naturalis dispositio negauit vim. i. fortitudinem. vñ. Ingenio redemi corpora parua solent. Et hoc apparet in buntis. vñ. Mel tibi pro paruo corpore prestat apis. Quod non facit camels que est magnū animal. Item dicit Ouidius. A cane non magno sepe tenetur aper. Huius Nene putes viles in paruo corpore vires. Ingenio plenus qui viribus extat cegenus. Et e conuerso. Vir erit immensus in magno corpore sensus.

Quem scieris non esse parem tibi tempore cede Victorem a victo superari sepe videmus.

¶ Hic docet nos actori cedere illi qui nō erit sibi par tempore et etate. Tēpus habet multas significatiōes. Signat oportūū vocales. p̄trahit heret. Verū para hols venalia tēpora signat. Annum designat aera dicōs vices. Unde quidā. Quē tibi nescieris similem de iure teneris. Cedere nam nato p̄cipit ista catho. Et alibi. Nobile vindicte genus est ignoscere victo. Si ventam tribuas non satis tur̄eris. Unde versus. Cirum terre pelagiq̄ potētem. In bellis semina fregit. Dicit ergo. Cede. i. locum da. tempore. id est secundū exigentiā temporis. illi scy quem scieris. id est intelleris non esse parem tibi. i. equalem videmus sepe victorē. i. maiorem et fortiorē superari. i. vinci a minori. vel cede tempore illi. i. vince cum patientia quem scieris non esse parem tibi. i. quem cognoueris esse minorem. vñ. Nil arbitrio virum feceris. quia videmus sepe victorem. i. illū quez putamus vincere superari victo. i. ab illo quē putamus vinci. Alij versus. Sperare tu noli quin cedas sepe minori. Contra victorem tenui iam victus honore. Et alibi dicitur. Quem tu tibi nescieris similem. vñ.

Aduersus notum noli contendere verbis

Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

¶ Hoc p̄ceptū respicit ad illud superius datum. i. litem iferre caue. Dicit ergo noli contendere. i. litigare verbis asperis. aduersus notum. i. contra amicū tuū. bene notum. q̄ cum extraneis et ignotis litigare et cōtendere viciū est ergo multo magis cum notis. quia ex verbis venit lis. et ex lite bellum et ex bello mors. vñ sequitur. Lis minimis verbis interdum maxima crescit. i. solet crescere. interdū id est aliquando minimis verbis. id est per minima verba. vñ. Verba parant litem. lis p̄elia. p̄elia mortem. Mors lachrymas. lachryme numina. numen opem. Pirithous bacchum. bacchus dedit ebrietatem. Ebrietas venerem. venus iras. ira ruinam. Et Horatius. Ludus enim genuit strepitū certamē et irā Fra truces amicitias in funere bellum. Dicit ergo. Aduersus notum. et Lis minimis. Lis dicitur a limitibus camporum. et hoc tractum est ab antiquis qui litigabant pro limitibus discernendis. Alij versus. Non tibi det notos verbi contētio motos. Pro verbis paruis crescit lis vsq̄ superbis.

Quid deus intendat noli perquirere sorte

Quid statuat de te sine te deliberat ipse.

¶ Sortis est proprie diuinitio de rebus futuris. et ita accipitur hic. quia quidā fati per sortes et p̄nostica nituntur scire futura. vñ supra dicitur. Mitte archana dei celum. Et subiūgit. Cum sis mortalis. Dicit ergo noli perquirere. id est inuestigare sorte. i. per sortem vel sortilegia quid deus intendat. i. volūtātē quaz deus habet. i. quid velit facere. quia deus deliberat. i. diffinit p̄nosticat vel p̄destat quid faciat sine te. id est sine auxilio tuo. Quid statuat. id est quid velit facere de te. q̄ per ipsum oia facta sunt. et sine ipso factū est nichil. Unde quidā san-

etiam. Qui s nouit sensus eius aut quis consiliarius eius fuit: et sapiens dicit. Nec
est certus an amare vel odio dignus sit: q: oia in futuro abscondita reseruāt. Vnde
de thob. Sunt eis iudicia inutilium rector abyssi. Multa nec humane cogniti-
onis egent vel conditionis. Et. Sors aut est equiuocu ad plura. Est enim diuina
tio de rebus futuris vt dictum est. Multi enim dicunt sortem nō esse malū: q: sor-
tibus vsi sunt apostoli. Qñq: ligē capitale. Vñ. Quicquid capitur vltra sortē vsu-
ra est. Qñq: si sors cōiectura vetularū vt cū si ista vetula sit multū de sorte. i. cō-
iecturā. Qñq: responsū ydoli. vñ si q: appollo respondebat per sortē et themis
qñq: idem est q: casus. vñ pūmus amor phebē. da. ne. pe. quā nō sors ignara de-
dit. Et. Qñq: possessio. vnde legitur q: beniamin fuit de sorte. i. possessione. Qñq:
fortuna. Vñ Lucanus. O misere sorti. Qñq: si series. vñ. Noctes sors reduxit. Et.
Quid deus ipse velit tua sors inquirere querit. Te sine disponit qdā tibi redde-
re nouit. vel aliter. Qui tibi dat sine te deliberat ipse perire. Et. Et est deus vt sit
seco phus mens immortalis incōtemplabilis celsitudo forma multiformis mul-
tiplex ipūs incogitabilis inq̄stio inopitū oculi oia continēs lux perennis sum-
mum bonum creator olm creaturarū. Et si a theotū qd est videre q: oia videt.

Inuidiam nimio cultu vitare memento

Que si non ledit tamen hanc sufferre molestum est.

¶ Sciendum est q: duplex est motus animi scilicet cogitatio rationis et appeti-
tus voluntatis scdm qd est liberum arbitriū humanum. i. ad bonum et ad malū.
Per cogitationem rationis mouetur homo ad bonū loquendū et ad operādum
per appetitū voluntatis mouetur animus holi/ qñq: ad iram/ qñq: ad inuidiam/
ad odiū et ad detractionem. sed oportet in hōle rationali q: appetitus voluntas-
tis subiciatur cogitationi rationis et ab ira temperetur. Vñ Horatius. Ira bre-
uis furor est animū rege. q. d. si animus mouetur per appetitū voluntatis ad irā
rege. i. corrige illū per cogitationē et lumina rationis simuliter hic si anim⁹ moue-
tur per appetitū voluntatis ad inuidiam memento vitare ipsam nimio cultu. Et
q: inuidia procedit ex motu cordis et appetitu voluntario. Videndū est qd sit inui-
dia. Inuidia est dolor mentis corrodens animum ex aliena felicitate proueniēs
nocens naturaliter inuidenti. et bene dicit ex aliena felicitate. Vñ Horatius. In-
uidia alterius rebus marcescit opimis. nocet naturaliter inuidenti vñ illud in-
stius. Inuidia nichil est q: proximo ipsū. Actorem ledit ex cruciatu suū. vñ sic
Inuidia est passio animi cum dolemus alios meliores esse vel equales nobis. vñ
sic. Inuidia est labor nascens ex alterius felicitate animum torquens. vel aliter.
Inuidia est mentis egritudo ex felicitate alterius proueniens naturaliter inui-
denti vnde memento vitare id est ne sis inuidus nimio cultu: id est nimis cultu-
ra et intentione et diligentia caues ne alqs inuideas que se inuidia si non ledit il-
los quibus inuideas. quia inuidi nō possunt semper alijs tñ nocere molestum. i.
ponderosum et malum et graue est tibi vel illis sufferre hāc q: nocet inuido vt di-
ctum est. Vel sic. Memento vitare inuidiā cōstatam in te alijs nimio cultu. i. pro-
pter nimis cultū et operatū corporis tui. q: nimis cultus incitat alios et incutit
ad inuidiam. Vñ instius. in cultu cauendū est q: a forma remouetur animus. Et
Que si non ledit si pro spūis. Quis nō ledit tamen molestum est sufferre hanc. q:
qui patitur inuidiam semper est in timore et suspicionē. vnde instius. Et. Et alibi
Inuidiā perfidi non inuenire tyranni. Vñ tormentū. Et. Quis. Ritus ab-
est nisi quē veri fecere dolores. Et dicitur inuidia ab inuidendo. id est contra
videndo/ q: illū cui inuidemus habemus odio. nec rectis oculis intuemur. sed il-
lum quem amamus recte respicimus. Quia vbi amor ibi oculus vbi dolor ibi di-
gitus. vbi thezaurus ibi mens. Vnde versus. Proxima liguou man⁹ est. et ocell⁹
amori. vnde cor cognoscat. oculus discernere nescit. Vnde dicit. Inuidiam nimio
cultu vitare memento: et ammonet nō actor ne vernē inuidie in latibulo men-
tis nutritus. Juxta dictum Senecę. quā ait. Vitemus inuidiā que nos inque-
rat. dicit ergo. Inuidiaz nimio. Et. Et. Inuidie cultū fugias charissime. Ledit
namq: parum sed ferre videtur amarum. Et.

Est animo fortis cum sis damnatus inique

Nemo diu gaudet qui iudice vincit iniquo.

¶ Hic tangit actor patientiam dicens vt patienti mente fortiter et virtuose sustineamus si iniuste iudicemur vel condemnemur / vnde esto animo fortis. i. patienti / cum pro quibus / quibus sis damnatus inique. ad est contra iusticiam. esto fortis ne proripas in iram ne dicas iudici contumelias / sed patienter abnega iusticiam tuam. Multiplex est iudicium. Equitatis. vnde. Beati qui eque iudicant iniquitates. vnde. Pater dedit filio omne iudiciū. Discussionis. vnde. Non intres in iudiciū cum seruo tuo. Impetrationis: vt cum fecit iudicium et iusticiā. Iudicium manifestationis. vnde. Pater nō iudicat quemq̃: qui male iudicat iudicabitur a deo et in extremo sui gladij luctus occupabit. Tunc vincit iudex quando est compos sui voti et pro sua iudicat voluntate. Sed quidam dicit. Non habet euentus sordida preda bonee. Et hoc est qui vincit alium iniquo iudicio diu gaudere non potest. Quia qui gaudet alterius ruina impunitus non erit. Vnde versus. Si fortis factus iniqua lege creatus. Non gaudet multum quem lex magna seruat multum.

Litis preterite noli maledicta referre

Post inimicitias iram meminisse malorum est.

¶ Hic docet nos actor ne cōtentiones sedatas ad memoriam reducamus. Iuxta illud. Non memineris ire vel odij. vnde. Noli referre. id est ad memoriam reducere maledicta. id est cōtentiones de quibus facta est pax inter te et alij / quia malorum est. i. pertinet ad malos meminisse iram. i. reducere ad memoriam post inimicitias pacificatas sup. vel inimicitias meminisse post iram sedatam hoc aut pertinet ad malos. vnde dñs. Non queras vltionem / nec memor eris maledicti. Quia alibi dicitur. Qui in hoc mundo non vlciscitur a deo. Alex. Nec meminisse velis odij post verba rē. Alij versus. Quisq̃ sit oblitus litis iam factus amicus. Nam memor irarum malus est homo preteritarum.

Nec te collaudes nec te culpaueris ipse

Hoc faciunt stulti quos gloria verat inanis.

¶ Hic admonet actor ne nosmetipsos collaudemus vel vituperemus dicēs. o fili tu nec te collaudes. Quidā sic respondit cuiusdā querenti si sapiēs erat. Ne stultum non existimo / sapientem me esse non confiteor. Alter quidam cum eligere in episcopum dixit. verū sum dign⁹ nescio. me dignū nō esse neutrū cōfiteor. vñ. Nec te collaudes / et si aliquis laudat te / taceas. Scriptum est enim. Laudent te labia vicini tui / et non tua labia. quis laus in ore populo sordescit. vñ. Sum si milis stulto / si laudem forte michi do. Nec te culpaueris ipse. q. d. nō facias aliquis malū per quod videaris culpari. Vel sic. Non credas te culpabilē / q̃ nimis humilitas est superbia. hoc faciūt stulti quos gloria verat inanis. i. qui seipsos laudāt et magnificant vel seipsos culpant ⁊ callide ad modum palpant alios laudare vt per cautelam ab alijs laudentur. versus. Nemo sibi culpam vel laudem cōferat vnq̃. Conuenit hoc vanis quos gloria verat inanis. Itē si laudator tibi laudem det gloria sordet.

Utere quesitis modice cum sumptus abundat

Labitur eriguo quod partum est tempore longo.

¶ Hic docet nos actor modeste vivere duplici de causa. vel propter sanitatē corporis. vnde illud. Sume cibum modice / modico natura fouetur. Sic corpus reficere ne mens letum grauetur. Vel propter inopiā et pauperiē evitendā. ideo dicit. Utere quesitis. Lacquisitis. vnde Horatius. Est modus in reb⁹ sunt certi designati fines. Labitur eriguo. vnde illd. Res quesita mox parua sumitur hora. Horatius. Semiet eternū qui paruo nesciet vti. vnde quidam. Vni seruis vti q̃ paruo nesciet vti. Alij versus. Parce dispensa cum possit crescere mensa. Durat namq̃ parum nimis ysus diuitiarum. ⁊c.

**In septies esto cum tempus postulat aut res
Stulticiam simulare loco lumina prudentia est.**

¶ Quando quidam sunt qui propter sapientiam suam detrimentum incurrit. ideo nos ad monitum actori ut loco et tpe stulticiam simulemus dicens esto insipiens. i. esse vide-
rio ut ibi. Fertilior seges est alienis semper in agris. i. videtur esse fur esto. i. ut
dearis esse cum tempus. i. temporis oportunitas aut res. i. rei exigentia vel utilitas
expostulat. i. requirit. q. dicit Salomon. Melior est ad tempus stulticia quam septies sa-
pientia. vñ quidam. Vñ ad tempus esse stultus quam inepte sapiens. vñ legitur de bun-
to qui se stultum simulauit. ut nequitia superbi dani euitaret de quo in fastio. Bru-
tus erat stultus sapiens simulator ut esset Tutus ab insidijs dani superbe tuus. Sū-
ma prudentia est hoc facere. sed fingere se stultum esse loco et tpe et nō semp et vbiq.
Unde. Insipiens esto inter socios et amicos honeste maneat iudendo cum iudenti-
bus fiendo cum fiētibz. Juxta illud apostoli. flere cum flētibz gaudere cum gau-
dētibz. Dicit ergo. Insipiens esto et vñ de versis. Te stolidū linge quādo res
admonet esse. Est loco stultū sit sepius vtile multū.

**Luxuriam fugito simul et vitare memento
Crimen auaricie nam sunt contraria famē.**

¶ Hic docet nos actori agi de tribus. Primum est fuga luxurie. Scdm docet nos
vitare auariciā. Tertiū est ex primis duobus. s. conuersatio fame et honestatis.
vñde videndū est quid sit luxuria et vñde dicatur. et qualiter sit fugienda. Luxu-
ria est ardor animi mouens hominem ad carnis illicitum faciendum. vel aliter
Luxuria est inordinata carnis petulātia dulce venenum importuna lues perni-
tiosa potatio que corpus humanum debilitat. et virtutis animi robur enervat. Et
dicitur luxuria a luo. i. quod sūt plura q. habetur per hos versis. Ere luo pignus
cruce penas luce tenebras. Dicitur et luere quādo saluitur ouis. et dicitur ab ista
ultima significatione luxuria vel a luxu. i. a superfluitate. vel a luxu luxa luxum
quod idem est qd motus a. i. m. vñde luxa membra dicimus mota membra. et in
de luxuria. i. ardor motiuus ad turpe officiū faciendū. Item sciendū est luxuria ho-
minis cōstitit in rebus. Luxuria vero mulieris in ymbulico et cōstat in tribus. s.
esu/coitu et vestitu. Et ideo fugienda est tribus modis. per ciborum abstinentiā
et illorū que ad corpus id faciūt. vñ phisici dicūt q. ouis vel megaris et alia ciba-
ria calidissima sunt multum nocua castis. q. sunt luxurie. An ouidius in reme-
dio. Damus a libicis missus tibi bulbus ab oue. Adueniat megaris noxius om-
nis erit. Unde et bernardus dicit. Uenter cibo merore est uans de facili spumat in
libidinem. Sed e conuerso dicitur. Luxuria raro non bene pasta caro. Itē ad con-
seruandum castitatem vitandus est nimis apparatus corporis. vñde illd. Bea-
tus enim qui cum nouis tunicis sumet noua consilia. et pes dormiet in lucem. et
scorto preponet honestum consilium. Itē cauendum est a colloquio meretricis
vñde si dominum quertis fuge colloquium mulieris. Non bene castus eris si cum
meretrice morieris. vñde Salomon. Fauus distillans labia meretricis et alibi.
Qui meretrici adheret efficiam vñm corpus cum ea. Item cauendū est ab hu-
iusmodi officio quia inde frequenter mors corporis sequitur. vñde in amphoru-
mis dicitur. Omne animal qd multū coierit cito morietur. Itē fugienda est luxu-
ria. q. dānosa est multis modis q. famā multipliciter denigrat. corp⁹ debilitat/
bursam euacuat prodigalitatem ampliat corpus et animam conquinat in infer-
num detrudit a deo separat vocem acerbatur visu in munit et obfuscat et multa
alia facit mala. luxuriam fugito ergo propter predictas causas. Scdm de quo a-
git actor est fuga auaricie. vñ videndū est quid sit auaricia. Scdm Ciliū. Au-
aricia est inuicta alienorum cupiditas. Item auaricia est immoderata habendi
cupiditas que quāto plus h. plus haberentitur. Et est duplex auaricia. S. talis
s. q. aliqd quidd et quō acq̄rere pōt acq̄rit et retinet. specialis est amor pecunie in
cupiditate retinendi. Auaricia enim est vitanda in tribus. Primo seruando res
propt sunt ut tēporalia habeantur et experiantur. ita q. res subiciantur homini
et non homo rebus. vñde hora. Est michi res nō merobus subicere cōcoris. scōo

in partitione amicis suis qñ necesse est eis pñt homopñt. vñ tho. Da qđ amas q
quis te possit amicus. tercio constituendo penes se certū votum / q si potest ha-
bere necessaria contentus erit. vñde in euangelio. habentes vicum et quid in-
duamini his contenti sitis. vñ hotarius. Semper auarus eget. 12. Terciu de quo
agitur hic est conseruatio fame honestatis et cōsistit in fuga istorū duorū. s. luxu-
rie et auaricie: q ex luxuria procedit prodigalitas. ex auaricia nimia paritas.
Dē ergo luxuria fugito. i. prodigalitatem luxuria idē est qđ prodigalitas vel su-
perfluitas simul et vitare inemento crimē auaricie. i. auariciam criminolam. Et
subdit causam quare nā sunt contrarie fame. s. bone si fueris prodigus diffama-
beris. si vero fueris auarus infamis eris. hec enī vicia. s. prodigalitas et auaris-
cia sunt contraria et opposita. q. pdigalitas omnia expendit: auaricia vero retē-
net. harū ergo in medio incidamus ne hoītra nimis prodige expēdam: neq ni-
mis auare teneamus q. mediū tenere beat. mediū tutissimū wis. Dicit dedal⁹
ad icarū quia prodigus tā distat a largo q. parcus. vel. Luxuriā fugito. 12. car-
nis petulantia et hūidum. Dicit ergo. Luxuriā fugito. 8. In conu. i. ex dāna mo-
quia denariū do. Offendog deū dum turpi sorte redūdo. Humoremq bonū pro-
prio de corpore fundo. Apocopo vitam studium cum nomine perdo. 12. Augusti.
vero de auaricia dicit. Cum omnia vicia in senibus senescant auaricia inueni-
at. versus. Tu nec auarus eris. nec luxu nate frueris. Non infamis eris quūquis
sic viuere queris. 12.

Noli tu quedum referenti credere semper

Exigua est tribuenda fides q. multi multa loquūtur

¶ Hic monet nos actor ne garrulis et vanis locutionib⁹ credamus. q. dicit apo.
Nolite credere omni spiritui. videto virū spūs sit de deo an nō noli credere simp-
li. aliūde referenti. hoi dicenti quedā noua et inutilia. vel sic. Noli credere de iā
cū referenti quedā sp. vt inde habeat aliqđ viciū sicut ioculariores et hmoi q sem-
per rumores referunt. vel noli credere quedā si sint magna referēti rumores bo-
nos vel malos. vñ. non omni spūi credendū est quia virtutes se esse vita mēiuntur
Raro enim est multiloquū sine peccato et sine mēdatio. vñ qđā. Cerui cauda bre-
uis male tegit posteriora. 3. culti lingua leuis male celat interiora q. multi mul-
ta loquūtur. s. alia quib⁹ nō est fides adhibenda. et iō. Exigua est fides tribuēda
paucis credendū est. q. multa noua incredibilia loquūtur de hoībus q. raro aut
nunq multiloquū est sine pctō q. dicit salo. In multiloqō non deest periti. Quid
est fides? fides est sanctissime religionis fundamentū / charitat. vinculū / amor.
subdiuī / sanctitatē / firmat / dignitatem exornat / castitate corroborat / in iuuenti-
bus apparet / in paupibus est gratia / in mediocrib⁹ seta / et in locupletibus est ho-
nesta. vel scđm phum. fides est ignote rei certitudo. alij versus. Raro credat ho-
mini si multa loq. atur. Omni relatori tu semper credere noli.

Quod potu peccas ignore tu tibi noli

Nam nullum crimen bunt est: sed culpa bibentis.

¶ Quod potu peccas. 12. i. noli excusare te si peccas potādo / dicēdo vinū in hoc
fecit et ita sūm sine culpa noli ignorere inuino te corrigas. quia vltra non potes
ad ebrietatē. vñ apostol⁹ ad thimorheū. fili. Vere modico vino propter stomas-
chū et alias infirmitates. Crimē nō debet reputari vino / sed bibēti vinū enī bo-
nū est si sumatur modice. vñde boetius. Vinū modice sumptū acuit ingenū. et ali-
bi. Elige que valeant subitū vīna colore. Nare probatur odor / vīu color et sapor
ore. vñde aug. q. ebrietas est calamitas oīni calamitatū culpārum mater / radix
criminū / origo victoriū / turbatio sapinis / subuersio sensus / tempestas lingue / pro-
cella corporis / mausfragiū castitatis / dedecus v. te / honesti infamia / animi cor-
ruptela. 12. vinū ad hylaritatē cordis nō ad ebrietatē natum fuit. vñde versus. Po-
tu commissum nō debet esse remissum. Nā qui peccasti plus equo turpe parasti.
Item. Si post vīna labes nō vni sed tuis labes. et dicitur vīni quasi vite natū vt
bēa vena quia currit pervenas. alij versus. Si cum vīcina moneas certamina vi-
no. Non decet ascribi quod bibis inuino tibi.

Catho.

D. i.

Consilium archanum tacito committe fideli Corporis auxilium modico committe sodali

¶ Hic monet nos actor ut secretum nostrum non alicui nisi fideli et tacito socio committamus ad celandum dicens. Consilium tuum archanum. i. secretum tuum committe sodali tuo tacito. i. fideli qui consilium tacendo saluum potest facere. vñ salomō. A sapiente consilium tuum reqre. i. fideli corporis. 12. Similiter committe auxilium tui corporis medico fideli. i. qui causam morbi tui cognoscat bene. vel fideli quē fidelē esse cognoscas. Quid est dulcius q̄ habere amicum cum quo audeas omnia loqui sicut tecū. vel hic innuit catho filio suo ne secretum suū reuelaret nullo sed sapienti et fideli. vñ horatius. Quid de quoq; viro tui dicas ipse videto. 12. vnde sicut medico fidelis committenda est cura corporis. ita tacito sodali est secretum suū reuelandum dicit ergo consilium. 12. versio. Res occultarū de tacitis sunt participande. Si nō vis ledi medico te crede fideli.

Successus dignos noli tu ferre moleste Indulget fortuna malis vt ledere possit.

¶ Lege sic. Noli tu ferre moleste irascendo contra deum successus id est ea que veniunt tibi et succedunt ex alijs dignos. quia deus ita permittit. Ipe enī scit qd de te sit facturus et de alijs indulget fortuna ad tempus malis tibi forte vt alijs vt ledere possit grauius in futuro. vel sic. Noli ferre moleste. id est graniter cū dolore et inuidia successus id est prosperos euentus aliorū dignos quia deus permittit vel indignos. Alia littera. Sicut tu crederes quia fortuna id est deus qui fortunam et alia habet in manu indulget. i. intendit promotioni malorū ad tempus. vt possit ledere scilicet eos qui magis se exaltauerūt deprimēdo. q̄ quāto gradus aliorū tanto casus grauior. Unde illud. Tolluntur in altum vt lapsi grauiore ruat et cetera. et alibi. Dum fortuna volēs fieri de rethorice consul. Cum volēs hec eadē res de consule rethor. Fortuna dī nō habere pedes quia dubia et instabilis est habet alas quia tam ad bonos q̄ ad malos sine vilo examine cito accedit et recessit similiter habet duas manus scilicet prosperitatem et aduersitatem. Successus dicitur a succedendo et est metaphora tracta a nauigantibus quibus dī veniens succedere quando est prosper et propitius. vel successus in mala significatione. i. malos euentus dignos quos digne pateris pro excessibus tuis et peccatis. vñ Ouidius. Leuiter ex merito quicqd patiāre ferendū est. Et sequitur. Que venit indigna pena dolenda venit. 8. De rota fortune. Gloriosi elatus. 12. Plag. versus. Scandit hic ille sedet ruit hic pessundatur ille. Fortune mores tales sunt sic dat honores. Subleuat exaltat. 12. Et dicitur fortuna quasi forte vna q̄ vit aut nūq̄ p̄ca manet eadem. vñ depingitur ei ymago quasi voluens rotas propter sui volubilitatē. Unde versus. Pranos successus noli tu ferre molestus. Sepe mali florent. vt post sua gaudia plorent.

Prospice qui veniunt hos casus esse ferendos Nam leuius ledit quicquid preuidimus ante

¶ Prospice qui veniunt. 12. id est a longe prospice in reposito felicitatis aggregando quod possis expendere in tempore caritatis vel prospice in sanitate ne incurras in futuro infirmitatem. vel prospice in felicitate. vt patienter sustines infirmitatem vel paupertatem. vnde Job. Si bona suscepimus de manu domini mala autem quare non suscipiamus. Unde thobias. Si bona cepisti domino presta te malorum. Articulo noli dissimulare fidem. hos casus. i. multiplices miseriae que accidunt hominibus scilicet paupertatem senectutem. et huiusmodi. De miserijs quas accidunt in senectute. horatius in poe. Multa senem circumueniunt incommoda. vnde quidā. Querit et inuentis miser abstinet et timet vti. Vel q̄ res omnes tūc unde gelideq; ministrat. Dilator sepe longis interis audisq; futuri. Difficilis querulus laudator temporis acti. hos casus id est fortuna et miseria quia mors est preponenda. vnde. Quod cūq; ingredieris sequitur mors corporis ymbra. Et

plu. Ecce securis ad radicē arboris posita est hoc dicit demonstrat. q. p. s. v. i. n. i. s. i. n. i. o. l. u. t. a. e. s. t. m. i. s. e. r. i. u. s. f. e. r. e. n. d. i. s. c. ū. p. a. t. i. e. n. t. i. a. C. a. s. u. s. e. s. t. i. n. o. p. i. n. a. t. e. r. e. i. e. u. e. n. i. s. U. t. c. a. s. u. s. f. o. r. t. u. n. e. U. n. d. e. Q. u. i. c. e. c. i. d. i. t. i. n. s. t. a. b. i. l. i. n. ō. e. r. a. t. i. l. l. e. g. r. a. d. u. E. t. e. s. t. c. a. s. u. s. n. a. t. u. r. e. s. c. i. l. i. c. e. t. d. e. v. i. t. a. i. n. m. o. r. t. e. U. n. i. n. l. i. b. r. o. r. e. g. ū. Q. u. o. m. o. d. o. c. e. c. i. d. e. r. ū. t. i. n. b. e. l. l. o. t. o. t. t. e. s. i. d. E. s. t. e. s. t. c. a. s. u. s. g. r. a. t. i. e. v. i. n. d. e. a. p. o. s. t. o. l. u. s. Q. u. i. s. t. a. t. v. i. d. e. a. t. n. e. c. a. d. a. t. i. n. c. a. s. u. g. l. o. r. i. e. i. d. e. s. t. g. r. a. t. i. e. E. t. a. l. i. b. i. Q. u. o. d. c. r. e. d. i. d. i. s. t. i. b. e. n. e. i. e. s. t. c. a. s. u. s. g. r. a. t. i. e. v. i. n. d. e. d. a. u. i. d. E. t. c. a. d. e. t. e. s. t. d. o. m. i. n. a. t. u. s. f. u. e. r. i. t. p. a. u. p. e. r. u. m. C. a. s. u. s. e. s. t. a. c. c. i. d. e. s. n. o. i. s. v. t. d. i. c. t. i. o. n. i. s. c. ū. d. i. c. i. t. u. r. c. u. i. u. s. c. a. s. u. s. n. o. m. i. n. a. t. u. r. i. e. s. t. c. a. s. u. s. a. r. g. u. m. e. n. t. i. l. o. c. u. s. a. c. a. s. i. b. u. s. U. n. d. e. S. e. n. e. c. a. S. i. a. n. i. m. u. s. p. r. o. u. i. d. e. n. s. e. s. t. t. r. i. a. t. e. p. o. r. a. p. r. o. s. p. i. c. i. a. t. p. l. e. n. t. i. a. o. r. d. i. n. e. t. f. u. t. u. r. a. p. r. e. v. i. d. e. a. t. p. r. e. t. e. r. i. t. a. r. e. c. o. m. e. d. i. t. u. r. N. a. m. q. u. i. d. e. p. r. e. t. e. r. i. t. o. n. o. n. c. o. g. i. t. a. t. p. e. r. d. i. t. v. i. t. a. m. q. u. i. n. ū. d. e. f. u. t. u. r. o. p. r. e. m. e. d. i. t. a. t. u. r. e. t. i. n. o. m. n. i. a. i. n. c. i. d. i. t. i. n. c. a. u. t. u. s. p. r. e. p. o. n. e. e. r. g. o. i. n. a. n. i. m. o. t. u. o. b. o. n. a. e. t. m. a. l. a. f. u. t. u. r. a. v. t. i. l. l. a. s. u. s. t. i. n. e. r. e. p. o. s. s. i. s. e. t. m. o. d. e. r. a. r. i. U. n. d. e. b. o. e. t. i. u. s. M. u. l. t. i. e. n. i. m. s. u. n. t. s. e. d. h. o. c. s. o. l. u. m. m. o. d. o. d. e. p. r. e. s. e. n. t. i. b. u. s. c. u. r. a. n. t. d. i. c. e. n. t. e. s. P. e. r. e. a. t. q. u. i. c. r. a. s. t. i. n. a. c. u. r. a. t. s. e. d. h. o. c. m. a. l. u. m. e. s. t. U. n. d. e. S. e. m. i. n. u. s. a. f. f. i. c. t. ū. s. e. n. t. i. t. q. u. i. p. r. e. u. i. d. e. t. i. c. t. u. s. T. e. l. a. n. o. c. e. n. t. l. e. u. i. u. s. v. i. ū. a. y. o. l. a. r. e. p. r. i. u. s. h. o. c. e. s. t. t. r. a. c. t. u. m. a. c. o. r. n. i. c. e. q. u. i. r. i. g. a. t. s. e. t. e. m. p. e. i. t. a. t. e. v. e. n. i. e. n. t. e. A. l. i. y. v. e. r. s. i. u. s. S. i. t. i. b. i. s. i. n. t. c. u. r. e. r. e. s. g. e. s. t. e. r. e. s. o. s. f. u. t. u. r. e. S. a. u. d. i. a. m. a. g. n. a. f. e. r. e. s. e. t. e. r. u. n. t. t. i. b. i. p. r. e. c. i. p. u. e. r. e. s.

Rebus in aduersis animum submittere noli

Spem retine spes vna hominē in morte relinquit.

U. t. i. c. a. d. m. o. n. e. t. a. c. t. o. i. n. o. s. n. e. i. n. t. e. m. p. o. r. e. n. e. c. e. s. s. i. t. a. t. i. s. a. n. i. m. u. c. ō. s. t. a. n. t. i. a. s. u. p. p. r. e. m. i. u. s. i. n. t. r. a. i. l. l. u. d. S. e. n. e. c. e. C. o. m. p. o. n. e. m. o. r. e. s. t. u. o. s. a. t. t. o. l. l. e. a. n. i. m. ū. t. u. ū. a. d. u. e. r. s. u. s. f. o. r. t. u. n. a. t. a. c. ō. n. s. i. t. e. C. o. n. s. t. r. u. e. N. o. l. i. d. e. s. p. e. r. a. r. e. d. e. s. a. l. u. t. e. i. n. a. d. u. e. r. s. i. t. a. t. e. i. r. e. s. p. i. c. i. r. e. a. n. h. o. c. c. o. n. s. i. t. a. n. s. e. t. l. e. n. i. s. U. n. d. e. n. o. l. i. s. u. b. m. i. t. t. e. r. e. a. n. i. m. ū. t. u. u. m. s. i. t. u. e. s. i. n. a. d. u. e. r. s. i. t. a. t. e. n. o. l. i. a. t. t. e. n. u. a. r. e. a. n. i. m. u. m. t. u. u. m. p. e. r. t. i. m. o. r. e. m. v. e. l. n. o. l. i. s. u. b. m. i. t. t. e. r. e. i. d. e. s. t. h. u. m. i. l. i. a. r. e. e. t. d. e. p. r. i. m. e. r. e. a. n. i. m. a. m. v. e. l. a. n. i. m. u. m. t. u. u. m. i. r. a. a. d. u. e. r. s. u. s. r. e. b. u. s. i. d. e. s. t. a. d. u. e. r. s. i. t. a. t. i. b. u. s. q. u. a. s. i. d. i. c. a. t. u. r. i. n. d. e. s. p. e. r. a. r. e. i. n. t. r. a. i. l. l. u. d. G. r. a. t. a. s. u. p. e. r. u. e. n. i. e. t. q. u. e. n. o. n. i. p. e. r. a. b. i. l. i. t. h. o. r. a. s. p. e. m. r. e. t. i. n. e. i. s. p. e. r. a. i. n. d. o. m. i. n. o. q. u. i. a. v. n. a. s. p. e. s. i. d. e. s. t. s. o. l. a. n. o. n. r. e. l. i. n. q. u. i. t. h. o. m. i. n. e. m. i. n. m. o. r. t. e. q. u. i. a. h. o. m. o. i. n. v. i. l. i. m. o. t. e. r. m. i. n. o. v. t. e. p. o. s. i. t. u. s. s. p. e. r. a. t. a. d. h. u. c. v. i. u. e. r. e. U. n. d. e. i. o. b. S. i. d. e. u. s. o. c. c. i. d. e. r. i. t. t. a. m. e. n. i. n. e. o. s. p. e. r. a. b. o. i. n. a. d. u. e. r. s. i. t. a. t. e. e. t. e. g. r. i. t. u. d. i. n. e. f. i. d. e. s. h. o. m. i. n. i. s. p. r. o. b. a. n. t. u. r. s. p. e. s. e. s. t. e. x. p. e. c. t. a. t. i. o. s. i. u. e. f. i. d. u. r. i. a. a. l. i. c. u. s. b. o. n. i. e. x. g. r. a. t. i. a. d. e. i. v. e. l. s. p. e. s. e. s. t. e. x. p. e. c. t. a. t. i. o. f. u. t. u. r. o. r. u. m. b. o. n. o. r. u. m. U. n. d. e. d. a. u. i. d. S. p. e. r. a. i. n. d. e. o. e. t. i. p. e. t. o. e. m. i. t. t. e. t. i. s. p. e. r. a. t. i. o. v. e. r. o. e. s. t. d. i. f. f. i. d. e. n. t. i. a. e. x. d. e. i. m. i. s. e. r. i. c. o. r. d. i. a. e. t. b. o. n. i. t. a. t. e. v. e. r. s. u. s. N. e. m. o. m. a. l. i. s. c. r. e. d. a. t. u. e. d. e. s. p. e. r. a. t. i. o. l. e. d. a. t. O. m. n. i. s. s. p. e. s. v. i. n. c. i. t. n. e. c. n. o. s. i. n. m. o. r. t. e. r. e. l. i. n. q. u. a. t.

Rem tibi quā noscīs aptam dimittere noli

Fronte capillata post hec occasio calua est.

U. t. h. o. c. p. r. e. c. e. p. t. o. s. u. p. e. r. i. u. s. d. a. t. o. c. o. n. s. o. n. a. t. C. u. m. f. u. e. r. i. s. f. e. l. i. x. e. t. c. e. t. e. r. a. i. d. e. s. t. c. a. u. s. r. e. d. e. a. d. u. e. r. s. i. s. f. r. o. n. s. p. o. n. i. t. u. r. p. r. o. p. r. i. n. c. i. p. i. o. c. a. p. i. l. l. i. p. r. o. a. b. u. n. d. a. n. t. i. a. c. a. l. u. i. c. i. e. s. p. r. o. a. d. u. e. r. s. i. t. a. t. e. U. n. d. e. l. e. g. e. s. i. c. n. o. l. i. d. i. m. i. t. t. e. r. e. i. d. e. s. t. r. e. m. o. u. e. r. e. t. i. b. i. i. d. e. s. t. a. t. e. r. e. m. i. q. u. ā. n. o. s. c. i. s. a. p. t. a. m. i. d. e. s. t. t. o. r. e. v. t. i. l. e. m. i. t. i. b. i. n. e. c. e. s. s. a. r. i. a. q. u. i. a. o. c. c. a. s. i. o. i. d. e. s. t. f. o. r. t. u. n. a. f. r. o. n. t. e. c. a. p. i. l. l. a. t. a. i. d. e. s. t. f. r. o. n. t. i. s. c. a. p. i. l. l. a. t. e. e. x. i. s. t. e. n. s. i. t. a. q. u. i. t. i. g. e. n. t. i. u. i. f. r. o. n. t. i. s. c. a. p. i. l. l. a. t. e. r. e. g. a. n. t. u. r. a. b. h. a. c. d. i. c. t. i. o. n. e. o. c. c. a. s. i. o. e. x. v. t. d. e. m. o. n. s. t. r. a. t. i. o. n. i. s. e. s. s. e. n. t. i. e. E. t. p. o. n. i. t. u. r. i. b. i. c. a. s. u. s. p. r. o. c. a. s. u. v. t. i. n. d. o. c. t. r. i. n. a. l. i. M. u. l. i. e. r. e. g. r. e. g. i. a. f. o. r. m. a. i. d. e. s. t. e. g. r. e. g. i. e. f. o. r. m. e. i. t. o. r. m. i. n. a. p. r. o. s. p. e. r. a. q. u. e. c. ō. p. a. r. a. t. u. r. f. r. o. n. t. i. c. a. p. i. l. l. a. t. e. q. u. i. a. b. o. n. i. s. n. o. e. s. t. n. u. d. a. q. u. e. i. n. a. d. m. o. d. u. m. f. r. o. n. s. c. a. p. i. l. l. a. t. a. n. o. n. c. a. r. e. r. e. c. a. p. i. l. l. i. s. p. o. s. t. h. o. c. c. ō. m. m. u. n. i. t. e. r. e. s. t. c. a. l. u. a. i. d. e. s. t. n. u. d. a. e. t. a. d. u. e. r. s. a. e. t. i. t. a. p. e. r. c. a. p. i. l. l. a. t. u. r. a. i. n. t. e. l. l. i. g. e. p. r. o. s. p. e. r. i. t. a. t. e. p. e. r. c. a. l. u. i. c. i. e. m. a. d. u. e. r. s. i. t. a. t. e. m. v. e. l. a. l. i. t. e. r. v. t. d. e. p. e. n. d. e. a. t. c. o. n. s. t. r. u. c. t. i. o. a. p. r. e. c. e. d. e. n. t. i. v. e. r. u. n. o. l. i. d. i. m. i. t. t. e. r. e. r. e. m. a. p. t. a. m. t. i. b. i. i. d. e. s. t. f. r. o. n. t. e. c. a. p. i. l. l. a. t. a. i. d. e. s. t. d. u. m. t. u. e. s. i. n. p. r. o. s. p. e. r. i. t. a. t. e. q. u. i. p. o. s. t. h. e. c. i. p. o. s. t. h. a. n. c. p. r. o. s. p. e. r. i. t. a. t. e. m. o. c. c. a. s. i. o. i. d. e. s. t. f. o. r. t. u. n. a. q. u. e. e. s. t. c. a. p. i. l. l. a. t. a. i. n. s. u. a. f. r. o. n. t. e. s. i. n. p. r. i. n. c. i. p. i. o. e. s. t. c. a. l. u. a. i. d. e. s. t. d. e. c. e. p. t. i. o. n. i. s. p. l. e. n. a. p. o. s. t. h. e. c. i. p. o. s. t. q. u. i. d. e. d. e. r. i. t. t. i. b. i. m. u. l. t. a. b. o. n. a. d. e. c. i. p. i. e. t. t. e. p. a. u. p. e. r. e. m. f. a. c. i. e. n. d. o. v. n. h. o. r. a. L. u. c. r. u. m. s. i. m. i. l. i. s. q. u. e. n. e. g. a. t. s. t. a. r. e. d. u. i. h. e. c. e. n. i. e. s. t. f. i. r. m. i. t. a. s. f. o. r. t. u. n. e. v. t. n. u. l. l. ū. f. a. c. i. a. t. s. e. c. u. r. u. m. h. e. c. s. e. c. u. r. i. t. a. s. v. t. n. u. l. l. ū. f. a. c. i. a. t. c. e. r. t. ū. h. e. c. c. e. r. t. i. t. u. d. o. v. t. f. a. c. i. a. t. d. u. b. i. ū. U. n. i. a. l. e. x. a. d. e. r. S. o. l. a. q. u. e. n. o. b. i. l. i. t. a. s.

Calho.

D. II.

Nam dem facit: vel aliter exponit et idem intelligit vt habetur ad picturam fortune
 de occasio. I. fortuna. Et nota qd fortuna colebatur rome qz odea cuius ymago in
 fronte erat p'dosa. calua vero a posteriori parte per qd datur intelligi p'speritas
 et aduersitas fortune siue intelligitur fortune fallacia vel aliter fronte capillata
 et quilibet homo fronte capillata. i. frontis capillate ab amicis diligitur. Vn pro
 b' dicitur. Si diu copillatus eris. i. ab u'd'is diu'is. t'ad'm habebis amicos post hoc
 est cu' prosperitas defuerit: occasio erit calua: quia amici tui in t'pore necessi-
 tatis recedent a te. vnde ouib'. Cum fueris felix multos numerabis amicos. T'e
 pora si fuerint nubila solus eris. Et alibi. Sorte patet misera que si dilectio vera
 est sic. fronte capillata fortuna dicitur esse ceca et habere frontem capillatam
 quia homo qui est in prosperitate cecus est qm no' p'uidet futura dicitur habere
 occiduiam. i. partem calua et videntem. qz dum est in prosperitate videt q' sunt
 bona et mala pot' ergo sic legi occasio calua. i. fortuna. ita qd hec dictio capillata
 si n'ti calua calua in prima et posteriori parte. vel aliter vt sit sensus. Si aliquod
 bonum offerat' tibi licet sit paru' non debes recusare dum habes oportunita-
 tem accipiendi: quia si forsitan hoc non accipias non habebis. aliud et hoc est no-
 li dimittere si offeratur tibi res quam nosis futuram apta. licet paru' valeat: et
 hoc est fronte capillata. id est dum principio habes oportunitate et copiam reti-
 nendi per fronte accipimus principiu'. qz frons est altior et prima pars capis: per
 occasionem calua intelligimus finem et hoc est si recusaueris et alia in istas no' ha-
 bebis: qz occasio post hec eris tibi calua et sic legitur de oportunitate aliquid fa-
 ciendi. versus. Noli fortunam pedibus dicere carentem. Pennatasqz manus dices
 runt hanc et habere. Alij versus. Fronte capillata facies et lumine ceca. Post de
 bellata paro est sine lumine uecha. Fronte capillata bona res non sit reprobata.
 Unde moneat illi quos dimiscere capilli.

vero propter sanitatē ⁊ salutē corporis et ale scilicet q̄ legitur: ut p̄cedat pars
hec corpore maius habet. versus. Quere quid argentum / quid forma / quid ordo
dienti. Quis celebres fundi / breue festum gaudia mundi. Nulla fides eius hodie
male cras quoq; penis. Condecet his vti / sed nō p̄ferre saluti. vnde quidā. Glo
ria nulla tui / sed tempore dum porcos vti. Omnia virtuti p̄pone tuos saluti. Res
q̄ salus multas / paucas vult ipsa voluptas.

Iudicium populi nunq̄ contempseris vn?

Nec nulli placeas dum bis contemnere multos.

¶ Iudiciū populi. i. arbitriū publica auctoritate iudicatum. vñ psal. Fili mine
unitatis prudentie tue. innitur qui opinionem arbitrii sui opinioni multorū ar
teponit. vnde. Si talis q̄ placeas nulli. i. q̄ non placeas alicui sed displiceas om
nibus vel sic ne proyt vt placeas nonnulli. i. alicui scz inimico tuo qui vellet pro
pter malum tuum q̄ contempneres multos vt inde malum tibi eueniret. Seneca
Qui se habet male quod est optimū perdit. Construe. Tu vnus. i. solus nunq̄ cō
tempseris iudiciū plurimorū ne omnibus displiceas dum vis cōtemnere mul
tos. i. dum culpas quod factum est multas. id est scientia vel iudiciū multorum
versus. Sp̄nere mundū sp̄nere nullū sp̄nere se. Sp̄nere se semper quat
tuor ista beant. alij versus. Non tibi nate neges populo sub iudice leges. Nā nul
li plebis multos sp̄nendo placebis.

Sit tibi p̄cipue quod primum est cura salutis

Tempora ne culpes cum sis tibi causa doloris.

¶ Sit tibi p̄cipue quod primum est cura salutis. i. sanitatis corpore sit tibi p̄
cipue in animo tuo q̄ de alijs que sunt corpori necessaria q̄ id est quia hoc est pri
mum. q. d. ante oia sanitas corporis est petenda ⁊ hoc scdm gentiles q̄ plus cura
bāt de salute corporis q̄ ale nos autē dicimus sic cura salutis. i. anime sit tibi p̄ci
pue q̄ de alijs rebus omnibus q̄ aia dignior est q̄ corpus. Tēpora ne culpes cū
sis tibi causa doloris. q. d. cū egritudo tibi euenerit vel instabit nō imponas cul
pam temporibus cum sis culpabilis et sis tibi causa infirmitatis. solent enī quī
dam dicere tēpus est malū et periculosum cū nullū tēpus sit in se malū / sed ma
licia hominū illud facit. salus. i. sanitas. Et est sanitas integritas corporis ⁊ rē
perantia nature ex calido ⁊ humido / q̄ est sanguis ⁊ c. versus. Prima sit in cun
ctis semper tibi cura salutis. Tēpore nō flebis si corpus forte dolebis.

Somnia ne cures nā mens humana quod optat

Cum vigilat sperat per somnum cernit idipsum.

¶ Somnia ne cures. q. d. noli habere curā de somnis. qz dicit Salo. xpiutos fece
runt errare somnia. et exciderūt in sperātes eis. Et sciendū est q̄ somniū ⁊ som
nus differūt. qz somniū est imago q̄ videt de nocte in somnis esse similis veritati
Somnus vero est sopor mentis ipsa quies hominis q̄ aliquis dormit. Et descri
bitur somnus sic a scdo p̄ho. Sōnus est mortis imago. laborū quies / medicorū
experimentū / infirmantiū votū / miserorū desiderū / vniuersi spūs requies. Et sci
endū q̄ somnus dicitur multis modis. Sōn° pp̄ue scdm q̄ dictū est: est requies
corporis ventens cum desiderio ⁊ obliuione delectabili. vñ Quis. de arte. Stult
te quid est sōnus gelidus nisi mortis imago ⁊ c. Qñq̄ dicitur mors xpi. Ego dormi
ui ⁊ somnū cepi somnus idem est q̄ amor terrenorū. vñ. Si dederō somnū oculis
meis. ⁊ alibi. Dormierunt somnum suum et nihil inuenerūt. somn° idē est q̄ tor
por ignauie vel accidie ad faciendū bonū. vñ apls. Hora est iā nos de somno sur
gere. Qñq̄ idē est q̄ extasis mētis in qua aliqd reuelat hoi per angelū dei. vñ in
euāg. Angelus apparuit ioseph in somnis. vñ. Angelus ad ioseph in somnis ta
lis fā. Ut puer hic fugiat ne cū pueris moriā. Qñq̄ dē torpor. vñ in genesi. Ja
cob audis q̄ filius suus vinceret quasi de graui sōno euigilans ⁊ c. Itē gregorius
cōmemorat quatuor genera somniorū dicēs q̄ quedā veniūt p̄pter nimīā volu
ptatē cor̄ q̄ somniāt siue p̄pter vanitatē vñ ⁊ cibi ⁊ crapulā / que sunt sp̄nēda.

D. iij.

q: vbi plura somnia sol plures vanitates. alia venit ex fantasmate. i. suggestio
 ne dyabolica: q: oia sunt vitanda. Alia ex cogitatione: q: nemo licet sanctus potest
 euitare. Alia ex reuelatione diuina: sicut legitur ex ioseph: & hec nullatenus sunt
 spernenda. vñ. Somnia ne cures: q: fallunt somnia plures. scriptum est enim q: mul
 tos fecerunt somnia errare. et multas curas iniecerunt. nā pro qu:q: mens huma
 na. i. mens multorum stultorum sperat se habiturā: q: optat dum vigilat. i. q: cogi
 tat vigilando somnia dormiendo. vnde claudianus. Oia que sensu voluntur vi
 ta diurno. Corpore sopito reddit amica quies. Dormiendo inq: hac sola de cau
 sa: q: cernit. i. videtur sibi cernere per somnum illud q: videt vigilando: & ita fal
 luntur q: per somnū nō potest haberi. vel aliter. Nam humana q: optat dum vi
 gilat. i. vigilando sperat sibi habere ipsum cernit per somnum. id est cernere pu
 tat in visione somni &c. Alij versus. Sollicitus durat frustra qui somnia curat. Nā
 quod homo sperat somnus sibi sepe reuelat.

Hec quicunq: velis carmen cognoscere lector Hec precepta feres que sunt gratissima vite.

Hic incipit tertia distinctio huius operis in cuius principio premitit actor quā
 dam exhortationem: q: diuiditur in quinque partes. primo enī inuitat lectorem ad
 legendū carmen suū: quando dicit. hoc quicūq: velis. Est autē carmē opus quod
 pedibus consistat & ipso arte dispositionis pñctatur. datum sic q: carptum profe
 ratur distinctum per pedes. et deriuatur a carmino carminas vel a carmēti dea
 que primo inuenit carmen vel a carminuam. q: est arbor super quam solent stu
 dere poete. vel a cano/canis. q: carmen est quidam modus cantus. Scō exhor
 tatur lectorem q: licet multa precepta audierit in pñctis distinctionibus q: non
 esset propter hoc iterum audire & alius ex virtutibus & scientiis informare. et
 hoc est q: dicit. hec pcepta feres. Dicit enī Salomō. Melius est semini addisce
 re q: ignorare. Itē. Audiens sapiens sapiēti oritur & intelligens gubernacula pos
 sidebit. Itē. Audiens sapiens auris tua. Itē legitur q: plato in octog. anno & vno
 annis scribens mortuus est. Similiter socrates nonaginta & nonē annos habens
 in scribendi et docēdi labore vitā cōpleuit. Itē catho licet esset senex nunq: cessa
 uit discere. vnde quidā. Viue carena vicio tanq: sis cras mortuus. Intendens
 studio quasi vita non cariturus. Tertio subdit causam quare non debem⁹ cessa
 re a doctrina imino semper audire & audita memorie cōmendare q: hō sine do
 ctrina & scia quasi mortuus est. vñ dicit. Nā sine doctrina &c. vñ enī vno mō est in
 deū credere & opa iusticie facere & cor doctrina & scientiis applicare. vñ in euāg.
 Qui credit in me etiā si mortuus fuerit viuet. credit dico per bonā fidē operantē
 et dilectionē si mortuus fuerit. s. vita culpe & ignorantie viuet in presenti per gra
 tiā & gloriā in futuro. Patet ergo q: sine doctrina & dilectione dei hō mortuus est
 Quarto inuitat lectorem ad multiplex cōmodū q: puenit ex doctrina. vñ. Com
 moda multa feres si autē spreueris illud nō scriptorē &c. Quinto & vltimo quasi
 cōminando & increpādo & culpā imponēdo si doctrinam nolit recipere monet le
 ctorē: vñ ppter multiplicē vtilitatē doctrine ad audiendū nō moueatur saltem
 nimis & increpationibus ducatur excusans seipm & oēs doctores q: si parati sint
 docere licet alij minores nolit audire culpa nō est in doctores sed in discipulos re
 signāda. vñ dicit. Si autē spreueris illud. Nō me scriptorē: sed te neglexeris ipse. Di
 cit ergo. hoc quicūq: velis. Cū enī in pñctis distinctionib⁹ multa precepta dedit q:
 data & nō intellecta nichil pfererūt. ideo nos ammonet vñ nos tū in pñctis q: us
 sequētib⁹ intelligēdis curā adhibeamus & intētiōē purā & beniuolā pbeam⁹.
 & inuitat lectorem vt legat & relegat quia nemo repēte fit. & alibi. Seru⁹ venit vñus
 ab armis. & Cōstrue sic. O lector: quicūq: velis cognoscere. i. intelligere & scire hoc
 carmē meū hec pcepta feres. i. sequaris vel hec pcepta. i. talia q: sunt gratissima
 vite. i. efficacissima ad vitā nā vel nā am morib⁹ informāda & etiā instruēda. &c.
 Quisq: adesse velis carmē q: discere q:ris. Cū monitis multis dicit pcepta salutis

Instrue preceptis animum ne discere cesses

Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.

Ubi pieto. Felix est animus ille qui se virtutibus infirmitatibus qz melius est se-
nem adducere qz ignorare. ne discere cesses. vñ illud. Discite qd nescitis. Ego prius
auditor qz doctor & sume per disciplinā nomen magistri. vñde versus. Discite pri-
us et dum repus habes eno iuuenili. Ne doleas cum pauca scias etate senili. Na si-
ne doctrina est vita quasi mortis imago. qz sicut species in speculo per se conside-
rata nichil valet. & sicut tabula rasa in qua nihil scriptū est parū valet ita homi-
nis vita sine doctrina nō est vita vera sed imaginaria. Unde anima etiā est quasi
tabula rasa in qua nichil depingitur sed est pingibilis virtutibus & sciētqz mor-
tis quasi mortuus: & quasi animal brutū est ille qui nō addiscit dū sit iuuenis. vñ-
de quidā. Dū iuuenes estis & tempus habere potestis. Quare nō discitis ne tūqz
bestia sitis & imago hylarius de trinitate dicit imago est rei ad rem coequāda
imaginata et discreta similitudo. Et dicitur imago de imitatoris. quia illum ad
cuius similitudinem fit imitatur. i. imitari debet. Disciplina est olim bonorū mo-
tus ordinatus dispositio decē in omni habitu. Instrue inqz tali modo ne cesses
discere dico qz discas nam vita humana sine doctrina exilens. i. sine disciplina &
la vita est quasi mortis imago. Dicit enī qui nichil discit vel qui nichil sit est qua-
si mortuus licet non corporaliter tamē. Commino & c. Moys exponitur supra ubi di-
citur. In mortem alterius & c. Aliqz versus. Instrue tu mentem filij rationis egen-
tem. Veno sine doctrina manet in re certa ruina. Quid est vita? Vita est beatorū
leticia/ miserorū tristitia/ expectatio mortis.

**Commoda multa ferēs siuaute m spreueris illud
Non me scriptorem sed te neglexeris ipse.**

¶ Commoda multa ferēs: dico qz tu ferēs hec precepta que sunt gratissima vite
Si autem hoc facias ferēs multa commoda. ita dico si informas animū tuū me-
is preceptis siuaute m pro sed & pro si sed si spreueris. i. despexeris & paraspenderis
precepta mea non me scriptorem & c. q. d. non damno meo sed tuo cōtemnes
doctrinam meam. q. d. non ad incommodū meū erit: sed ad tuū. Duplex est scri-
ptor/ mechanicus et artifex. Mechanicus qui scribit solummodo. artifex qui scribit
et agit. Siuaute m potest esse vna dictio vel due si sint due/ si pro sed/ et siuaute
pro certe. si vna dictio pro sed & pro si. & c. Carmen si spernis tibi maxima comū-
da perdis. Nec carmen nullam sed te neglexeris ipsum.

**Cum recte viuas nē cures verba malorum
Arbitrij nostri non est qz quisqz loquatur.**

¶ Hic admonet nos actor ne sub vite puritate et ignorantie iniquorū mendacia
timeamus. dicit ergo Seneca. Malis displicere laudare est. dicit ergo cū viuas.
id est cum viuere debeas vel viuas recte. id est innocenter et iuste ne cures verba
malorū. id est ne sint tibi cure mala verba. id est ne cures si male dicunt & iniuste
stunt enim in nobis est debem us mala prouidere coram omnibus hominibus.
sicut dicit apostolus. Si autem improbus mala de nobis dixerit non est curādū
sed hoc est curandū vt soli deo placeamus. vñde. Beati eritis cū oderit vos mū-
dus & c. non nostri arbitrij. i. nostri iudicij id est non iudicamur immo reprobam⁹
quod quisqz loquatur. i. respondeat singulis verbis garrulorum. vñde Salomō.
Noli respondere stulto iuxta stulticiā & c. vñ sic. Arbitrij nostri non est qz quisqz lo-
quatur. q. d. nō est nostre potestatis ora loquentiū claudere et cōpescere vel non
est nostri arbitrij. i. iudicij. q. d. noli censere de quolibet verbo qz homines pferūt
sed si es bonus noli curare. qd male dicāt de persona tua/ mali enī bene loqui nō
ciunt vel non est arbitrij nostri. i. nostre volūtatīs qz quisqz loquatur. i. loquit pre-
sens cōiunctiui pro presenti indicatiui. Dicit ergo. Cum recte viuas ne cures ver-
ba malorū vñ verū ait circa verbū cuiuslibet esse sollicitum summa stulticia est.
& c. aliqz & c. Tu diues mori ne cures vba malorū. Nulli scire dat sēp qz quisqz loqz.

**Productus testis saluo tamen ante pudore
Quantumcumqz potes celato crimen amici.**

Sermones blandos blesosq celare nemento
Simplicitas veri fama est fraus ficta loquendi.

Segniciem fugito que vite ignavia fertur
Nam cum animus languet cū sumit inertia corpus.

Segnis dicitur multis modis. Segnis primo modo idem est q̄ sine igne vel se-
orsum ab igne. id est a vigore animi vel ingenij. unde segnicia fugienda est pri-
mo vitanda ocia corporis immoderata non vacando potationibus ludis lusu-
rie somniis immoderatis: quia qui sequitur ista debilis efficitur et ad luxuriam pa-
terius est. Unde Ouidius. Languior et immodici sub nullo vice somni. Eripiunt
omnes animi sine vulnere vires. Item. Affuit incautus desidiosus a mori. et scdo
insubendo alicui operi. Tertio est fugienda segnicies. s. q̄ nemo nisi q̄ potest fa-
cere incontinenti differat vix cras sicut faciunt semper segnes. cōtra quod dicit
Horatius. Incipere vere directe qui non protogant horam. Rusticus expectat dē
tempus delinuat annis. et. Lucanus. Tolle mortas semper nocuit differre paratis
Unde apostolus. Non segnes efficiamini verum imitatores eorum qui fide et pa-
tria hereditabunt promissionem. Et est pigritia tarditas corporis proveniens ex
metu laboris consequentis. Ignovius dicitur quasi igne animi vacuus et mente

inde ignavis. Quidius. Cernis vt ignavi corripat oia corp⁹. Et captiſt vicium
ni moucantur aque. Dicit ergo. fugito ſegnitiē. i. corp⁹ deſidiū ſine pigrinā. Et
inſeperabilis prepō eſt. i. idē valet qm̄ qm̄ ſine. vt ſedulus. q. ſine dulia et dolo
Secur⁹ qm̄ ſine cura q̄ fert. i. dē ignavia vire. i. corruptia i. accidia. Et dē accidia
con grece qd̄ eſt triſte latine. Dico q̄ tu vites oia nā cū alioſ laquet. i. languid⁹ eſt
i. nullo ſtudio eſt exercitat⁹ inertia id eſt pigrinā cōſumit et deſitit et enervat
corp⁹ q̄ qm̄ vides aliquē pigrū corpore poteſt intelligere ſegnē animo e infirmū.
Inerē dē quali ſine arte. inde inertia dē. vñ. Segnitieſt lingua. te nō ignavia viret
Cum mens langueret caro defectiva pigreſcit.

Interpone tuis interdum gaudia curis

Ut possis animo quemvis sufferre laborem.

C hic precepit actor ne aliquis sp labori insistat sed aliqui indulgeat labori vel epe
ri qz dicit supius. Discere ne coles. nō vacādo queri. sz insistēdo alicui operi. Pos-
set quere fili? il semp insisteret labori. Ad hoc rñdes ponēdo moderātiaz in eo qđ
dixerat supra dicēs. q nō sp laborandū est: sed ocio vacādū. vñ dr. Interpone in-
terdū gaudia tuis curis. qz hō curiosus nisiq̄ refectur. vñ cura dr. quasi cor viciat.
Quib. Ocia corpus alūt animus quoq̄ pascit illis. Immodic⁹. ac idē. Qđ caret
alterna requie durabile nō est. idē. Ferreus assiduo consumitur annulo viij. Et
ppter hoc non est bonū esse semp in labore Legit enī q divina sapientia vel pu-
dentia disposuit q nox succedit diei: q si semp nox esset hō deficeret: si semp dies
nūmis laboraret et nimio labore deficeret. Unde nor data sunt ad quietēdū. vñ
de quiddā. Stare diu nescit quinon aliqn queat. Et illud. icm⁹ assiduo fiet ebri⁹
qnq̄ securus. Dicit ergo Interpone. ac. vt possis sufferre .i. sustinere alo quētis
labore. i. quibus et laborem ita q quāto sit vna diecio vel due. &. Gaudia sepe tu-
ia debes adiungere curis. Sic super are datur sicut fortuna minatur. Vel sic. Uti-
lior maturo admisceno gaudia curis.

Alterius dictum factum ve ne carpsferis unq̃

Exemplo simili ne te derideat alter

¶ Hic precepit acrothi facta vel dicta alicuius cōdēnemus. vñ reprobēdamus: hoc re picit ad aliud qđ dixerat superius. nēmīnem irriseris. q. d. noli aliquē deridere ne irridearis ab aliq: qz derides deridebis. vñ de bñ in augustin. Si quādā virtute nitea ne despice quēq. Et alia quādā i fofan et ipse nitet. Carpo pio. plurā significat. vii. Carpo dū lano traho. i. c. Dicit ergo sic. ne carpsieris. i. redargueris vel despereris vñq: aliqd tpe vel in vita tua aliquē. Exemplo simili. i. c. q. d. noli aliquē deridere ne tu deridearis ab ipso. b. Nullum dicentē reprobēdas vel facientem. Ne similes risus alijs sis reddere vñq.

Quod tibi iōs dederit tabulis suprema notato

Augendo letitia ne sis quem fama loquatur.

¶ Quod tibi soror dederit. .x. q. d. non sis sollicitus de pecunia congreganda / vel de possessionibus ampliandis vt ea relinquo hereditibus quod quidam quocūq; modo et turpiter acquiritur vt diuites sint. In fine enī faciunt testamentū magnum vt diuites appareant. vñ. Quod tibi soror dederit tabulis suprema notato id est scribe in tabulis illud testamētū quod habebis ex dono fortune et tua caue augendo patrimoniu ne sis quē fama loquat. .i. ne turpi acquisitione sis infamis v3 propter rapinā vel vsuram. Vel aliter notato .i. scribe in tabulis cordis tui .i. memorie cōmenda illud lucrū vel illud bonū qđ suprema .i. orō .i. vltima amputatio capitalis augendo illud iusto modo ne sis quē fama loquat. .i. qđ leante vēdis et emis / et nihil lucraris. Vel aliter notato in tabulis .i. cordis tui. Uel scribe et fac singularē illud patrimoniu vel illam possessionē. qđ suprema soror .i. mors p̄is tui vel extrema voluntas p̄is tui vel alicuius amici tui cui⁹ vita est in sorte .i. in du bio sc3 qñ est in senectute vel in infirmitate grauitas dederit tibi .i. legauerit in memoriam habeas legatū qđ p̄ tuis vel alijs amicis tuis in morte tua lega uerit / vt nō expēdas p̄dignitē et post mortē bñfacias p̄ alia ei⁹ et postea sua .i. p̄ser

Cacho.

E.I.

Consilium archanum tacito committe fideli Corporis auxilium medico committe sodali

Hic monet nos actor vt secretum nostrū non alicui nisi fideli et tacito socio cōmittamus ad celandū dicens. Consilium tuū archanū i secretū tuū cōmitte sodali tuo tacito. i. fideli qui consiliū tacendo salū potest facere. vñ salomō. A sapiente consiliū tuū redde. i. fideli corpori. 12. Similiter cōmitte. aurisū tui corporis medico fideli. i. qui causam morbi tui cognoscat bene. vel fideli quē fidelē esse cognoscat. Quid est dulcius q̄ habere amicum cui quo audeas omnia loqui sicut tecū. vel hic innuit sathō filio suo ne secretum suū reuelet sulto sed sapienti i. fideli. vñ horatius. Quid de quoq; viro i cui dicas ipse videto. 12. vnde sicut medicō fideli cōmittenda est cura corporis. ita tacito sodali est secretū suū reuelandū dicit ergo consilium. 12. versus. Res occultarū de facis sunt participande. Si nō vis ledi medico te crede fideli.

Successus dignos noli tu ferre moleste Indulget fortuna malis vt ledere possit.

Lege sic. Noli tu ferre moleste irascendo contra deum successus id est ea que veniunt tibi et succedunt ex alijs dignos. quia deus ita permittit. Ipe enī scit qd de te sit facturū et de alijs indulget fortuna ad tempus malis tibi forte vt alijs vt ledere possit grauius in futuro. vel sic. Noli ferre moleste. id est grauius cū dolore et inuidia successus id est prosperos euentus aliorū dignos quia deus permittit vel indignos. Aliā littera. Sicut tu crederes quia fortuna id est deus qui fortunam et alia habet in manu indulget. intendit promotioni malorū ad tempus vt possit ledere scilicet eos qui magis se exaltauerūt deprimēdo. qz quāto gradus aliorū tanto casus grauior. Unde illud. Tolluntur in altum vt lapsi grauiore ruāt et cetera. et alibi. Dum fortuna volēs fies de rethore consul. Cum volet hec eadē Res de consule rethor. Fortuna si nō habere pedes quia dubia i instabilis est habet alas quia tam ad bonos q̄ ad malos sine vilo examine cito accedit et recedit similiter habet duas manus scilicet prosperitatem et aduersitatem. Successus dicitur i succedendo et est metaphora tracta a nauigantibus quibus dicitur veniū succedere quando est prosper et p̄pitiū. vel successus in mala significatione i. malos euentus dignos quos digne pateris pro excessibus tuis et peccatis. vñ Ouidius. Leuiter ex merito quicqd patiā ferendū est. Et sequitur. Que venit indigna pena dolenda venit. 8. De rota fortune. Gloriosi elatus. 12. Plū versus. Scandit hic ille sedet ruit hic pessundatur ille. Fortune mores tales sunt sic dat honores. Subleuat exaltat. 12. Et dicitur fortuna quasi forte vna qz vit aut nūq; p̄os manet eadem. vñ depingitur ei⁹ ymago quasi voluens rotā propter sui volubilitatē. Unde versus. Pranos successus noli tu ferre molestus. Sepe mali florent. vt possint sua gaudia plerent.

Prospice qui veniunt hos casus esse ferendos Nam leuius ledit quicquid prouidimus ante

Prospice qui veniunt. 12. ad est a longe prospice in reposita felicitatis aggregando quod possis expendere in tempore caritatis vel prospice in sanitate ne incurras in futuro infirmitatem. vel prospice in felicitate. vt patienter sustineas infirmitatem vel paupertatem. vnde Job. Si bona suscepimus de manu domini mala autem quare non suscipiamus. Unde thobias. Si bona cepisti domino prestāte malorum. Articulo noli dissimulare fidem. hos casus i multiplices miseriae que accidunt hominib; scilicet paupertatem senectutem. et huiusmodi. De miserijs que accidunt in senectute. horatius in poe. Multa senem circumueniunt in cōthoda. vnde quidā. Querit et inuentis miser abstinet et timet vti. Vel q̄ res omnes tūc inde gelideq; immitrat. Dilator sepe lōgus mero audisq; futuri. Difficilis que

123
Subdem facit: vel aliter expone et idem intellige vt habetur ad picturam fortu-
ne occasio. Misfortune. Et nota qd fortuna colebatur rome qz odes quins ymago in
fronte erat pilosa. calua vero a posteriori parte per qd datur intelligi prosperitas
et aduersitas fortune siue intelligitur fortune fallacia vel aliter fronte capillata
qd dicitur homo fronte capillata. i. frontis capillata ab amicis diligitur. vñ pro
prietate qd dicitur copillatus eris. i. abundas diuitijs. tñdm habebis amicos post hoc
est cū prosperitas defuerit: occasio erit calua: quia amici tui in tēpore necessi-
tatis recedent a te. vnde ouis. Cum fueris felix multos numerabis amicos. Tē-
pora si fuerint nubi a solus eris. Et alibi. Sorte patet misera que si dilectio vera
est sic. Fronte capillata fortuna dicitur esse ceca et habere frontem capillatam
quia homo qui est in prosperitate cecus est qñ nō preuidet futura dicitur habere
occiduiam. i. partem caluā et videntē. qz dum est in prosperitate videt q sunt
bona et mala pōt ergo sic legi occasio calua. i. fortuna. ita qd hec dictio capillata
sit in calua calua in prima et posteriori parte. vel aliter vt sit sensus. Si aliquod
bonum offerat tibi licet sit paruum non debes recusare dum habes oportunita-
tem accipienda: quia si forsitan hoc non accipias non habebis. aliud et hoc est nō
si dimitteres si offeratur tibi res quam noscitur futuram aptā. licet parū valeat: et
hoc est fronte capillata. id est dum principio habes oportunitatē et copiam reti-
nendi per frontē accipimus principiu. qz frons est altior et prima pars capitis per
occasionem caluā intelligimus finē et hoc est si recusaueris et alia in istas nō ha-
bebis: qz occasio post hec erit tibi calua et sic legitur de oportunitate aliquid fa-
ciendi. versus. Noli fortunā pedibus dicere carentē. Pennataq; manus dixe-
runt hanc et habere. Alij versus. Fronte capillata facies et lumine ceca. Post de
bellata pars est sine lumine uecha. Fronte capillata bona res non sit reprobata.
Unde monent illi quos dimiscere capilli.

Quod sequitur Specta quod imminet ante videto

Illum imitare deum qui partem spectat utramq;

Hic admonet ac totum suum vt ea que futura sunt necnō instātia precogi-
temus vt melius de eis disponamus iuxta illud in poetria minori. sed quis ha-
bet fundare domū non currat ad altum. Impetiosa man^{us} intrinseca littera cor-
dis. Premeditetur op^{us}. et. Con. sic. Specta. i. considera hoc quod sequitur. i.
futurum quodq; imminet. i. quod instat. i. quod presens est ante videto. i. preui-
deto et potest esse vñ dictio vel due dictiones. vnde videto ante. i. prius presens
qz futuram qz prius debemus considerare imminētē rem et instātiā qz futurā
vnde subiungit. Illum imitare deum scilicet tantū qui est deus anni. et ideo dicit
bifrons qz respicit annū sequentem et precedentem vel orientem et occidentem
propter cursum solis. vnde illud. Jāne biceps anni tacita libentis origo. vel imi-
tare illum deum omnipotentem qui spectat vtrāq; partem scz corpus et animā
vel presentia et futura. v. Rem precedentē videas et cerne sequentē. Bifrontes
annū fieri non predico vanum.

Fortior vt valeas interdum partior esto

Pauca voluptati debentur plura saluti.

Hic imitat nos actor ad sobrietatem ne per ingluuiem corporis et anime de-
erimentum incurramus. Dicit ergo sic. Est partior. i. moderatior victu et ve-
stitū et in verbis vt valeas fortior. i. fortior et sanior in corpore et anima. in cor-
pore quia multi sunt qui per ventris ingluuiem infirmantur in anima qz nimia
voluptas corporis perimit animā. vñ. Multi ieiunant ppter sanitatē corporis. vñ
parcito sepe cibis nam tu sic sanior ibis. Alij ieiunant vt videantur sancti sed
est hypocrite. vnde phariseus. Ieiuno ieiuno bis in sabbato. Alij propter avari-
ciam. versus. Tangere parca timet vt non minuat aceruus. Alij vero ppter
salutem anime. Unde. Ieiunate omnes. et cetera. Unde maceratio carnis est ie-
iunij vigilię impletio decalogi et multa alia qz quibet potest habere vel vide-
re. versus. Ieiunat sanctus medicus simulator avarus. Spiritui carni vicio est
relinquēdi. pauca voluptati qñ dicat debes facere pauca ppter voluptatē plura

vero propter sanitatē et salutē corporis et a se ipsis qz legimus at precibus pars
hec corpore minus habet. versus. Quere quid argentum / quid forma / quid ordo
dienti. Quis celebres fundi / bene festum gaudia mundi. Nulla fides eius hodie
male cras quos penus. Condecet his vi / sed nō preferre saluti. vnde quidā. Glo
ria nulla mi / sed tempore dum potes vii. Omnia virtuti pōne tunc saluti. Res
qz salus multas / paucas vult ipsa voluptas.

Iudicium populi nunq̄ contempseris bn?

Nec nulli placeas dum vis contemnere multos.

¶ Iudicium populi. i. arbitriū publica auctoritate indicatum. vñ psal. Fili mi ne
unitatis prudentie tue. innitur qui opinionem arbitriū sui opinionem multorū ar
teponit. vnde. Si talis qz placeas nulli. i. qz non placeas alicui sed displiceas om
nibus vel sic ne proyt / vt placeas nonnulli. i. alicui scz inimico tuo qui vellet pro
pter malum tuum qz contempneres multos vt inde malum tibi eueniret. Seneca
Qui se habet male quod est optimū perdit. Construe. Tu vnus. i. solus nunq̄ cō
tempseris iudicium plurimorū ne omnibus displiceas dum vis cōtemnere mul
tos. i. dum culpas quod factum est multis. id est scientia vel iudicium multorum
Versus. Spernere mundū spernere nullū spernere se. Spernere se semper quat
tuor ista deant. alij versus. Non tibi nate neqes populo sub indice leges. Nā nul
li plebis multos spernendo placebis.

Sit tibi precipue quod primum est cura salutis

Tempora ne culpes cum sis tibi causa doloris.

¶ Sit tibi precipue quod primum est cura salutis. i. sanitatis corpore sit tibi pre
cipue in animo tuo qz de alijs que sunt corpori necessaria qz id est quia hoc est pri
mum. q. d. ante oia sanitas corporis est petenda et hoc scdm gentiles qz plus cura
bāt de salute corporis qz ale nos autē dicimus sic cura salutis. i. anime sit tibi pre
cipue qz de alijs rebus omnibus qz ala dignior est qz corpus. Tēpora ne culpes cū
sis tibi causa doloris. q. d. cū egritudo tibi euenit vel instabit nō imponas cul
pam temporibus cum sis culpabilis et sis tibi causa infirmitatis. solent enī qui
dam dicere tēpus est malū et periculolum cū nullū tēpus sit in se malū / sed ma
licia hominū illud facit. salutis. i. sanitatis Et est sanitas integritas corporis et tē
perantia nature ex calido et humido / qz est sanguis etc. versus. Prima sit in cun
ctis semper tibi cura salutis. Tēpore nō flebis si corpus forte dolebis.

Somnia ne cures nā mens humana quod optat

Cum vigilat sperat per somnum cernit idipsum.

¶ Somnia ne cures. q. d. noli habere curā de somnis. qz dicit Salo. Multos fece
runt errare somnia. et exciderūt in sperātes eis. Et sciendū est qz somnū et som
nus differūt. qz somnū est imago qz videt de nocte in somnis esse similes veritati
Somnus vero est sopor mentis ipsa quies hominis qz aliquis dormit. Et descri
bitur somnus sic a scō ppho. Sōnus est mortis imago. laborū quies / medicorū
experimentū / infirmantiū votū / miserorū desiderū / vniuersi spūs requies. Et sci
endū qz somnus dicitur multis modis. Sōn^o pprie scdm qz dictū est: est requies
corporis veniens cum desiderio et oblivione delectabili. vñ Quis. de arte. Sūm
te quid est sōnus gelideni mortis imago etc. Qñqz dicitur mōis xpi. Ego dormi
ui et somnū cepi somnus idem est qz amor terrenorū. vñ. Et dederō somnū oculis
meis. et alibi. Dormierunt somnum suum et nihil innecerūt. somn^o idē est qz tor
por ignaue vel accide ad faciendū bonū. vñ apls. Hora est iā nos de somno sur
gere. Qñqz idē est qz extasis mētis in qua aliqd reuelat hōi per angelū dei. vñ in
euāg. Angelus apparuit ioseph in somnis. vñ. Angelus ad ioseph in somnis ta
lia fac. Ut puer hic fugiat ne cū pueris morat. Qñqz bi torpor. vñ in genesi. Ja
cob audis qz filius suus vinceret quasi de graui sōno euigilans etc. Itē gregorius
cōmemorat quatuor genera somniorū dicēs qz quedā veniūt pppter nimā volu
ptatē corp. qz somniāt siue pppter vanitatē vitii et cibi et crapulā / que sunt spernēda.

D. iij.

qđ vbi plura somnia sibi plures vanitates. alia veniūt ex fantasmate. i. suggestio-
 ne dyabolica: qđola sunt vitanda. Alia ex cogitatione: qđ nemo licet sanctus potest
 euitare. Alia ex reuelatione diuina: sicut legitur ex ioseph: i. hec nullatenus sunt
 spernenda. vñ. Sōnia ne cures: qđ fallunt somnia plures. scriptū est enim qđ mul-
 tos fecerūt somnia errare. et multas curas iniecerūt. nā pro quāqđ mens huma-
 na. i. inens multorū stultorū sperat se habiturā: qđ optat dum vigilat. i. qđ cogi-
 tat vigilando/ somnia dormiendo. vñde claudianus. Ois que sensu volūtur vi-
 ta diurno. Corpore sopito redit amica quies. Dormiendo inqđ hac sola de can-
 sa: qđ cernit. i. videtur sibi cernere per somnum illud qđ videt vigilando: et ita fal-
 luntur qđ per somnū nō potest haberi. vel aliter. Nam humana qđ optat dum vi-
 gilat. i. vigilando sperat sibi habere ipsum cernit per somnum. id est cernere pu-
 tat in visione somni. i. Alij versus. Sollicit⁹ durat frustra qui somnia curat. Nā
 quod homo sperat somnus sibi sepe reuelat.

Hec quicūqđ velis carmen cognoscere lector Hec precepta feres que sunt gratissima vite.

¶ Hic incipit tertia distinctio huius operis in cuius principio premitit actor quā-
 dam exhortationem: qđ diuiditur in quinque partes. primo enī inuitat lectore ad
 legendū carmen suū: quando dicit. hoc quicūqđ velis. Est autē carmē opus quod
 pedibus constat et ipso arte dispositionis pñciatur. datum sic qđ carpm profe-
 ratur distinctum per pedes et deriuatur a carmino carminas vel a carmēti dea
 que primo inuenit carmen vel a carminas. n. qđ est arbor super quam solent stu-
 dere poete. vel a cano/canis. qđ carmen est quidam modus cantus. Scđo exhor-
 tatur lectorem qđ licet multa precepta audierit in pñmissis distinctionibus qđ non
 esset propter hoc iterum audire et alim suū ex virtutibus et scientiis informare. et
 hoc est qđ dicit. hec pcepta feres. Dicit enī Salomō. Melius est semen addisce-
 re qđ ignorare. Itē. Audiens sapiēs sapiēti⁹ erit et intelligens gubernacula pos-
 sidebit. Itē. Audiens sapiētiā auris tua. Itē legitur qđ plato in octog. anno i vno
 anno scribens mortuus est. Similiter socrates nonaginta et nonē annos habens
 in scribendi et docēdi labore vitā cōpleuit. Itē catho licet esset senex nunqđ cessa-
 uit discere. vñde quidā. Vite carens vicio tanqđ sis cras mortuus. Intendens
 studio quasi vita non cariturus. Tertio subdit causam quare non debem⁹ cessa-
 re a doctrina imino semper audire et audita memorie cōmendare qđ hō sine do-
 ctrina et scia quasi mortu⁹ est. vñ dī. Nā sine doctrina. i. vñde enī vno mō est in
 deū credere et opa iusticie facere et cor doctrinis et scientiis applicare. vñ in euāg.
 Qui credit in me etiā si mortuus fuerit viuet. credit dico per bonā fidē operantē
 et dilectionē si mortuus fuerit. i. vita culpe et ignorantie viuet in presenti per gra-
 tiā et gloriā in futuro. Patet ergo qđ sine doctrina et dilectione dei hō mortuus est
 Quarto inuitat lectorem ad multiplex cōmodū qđ puenit ex doctrina. vñ. Com-
 moda multa feres si autē sapiētiā illud nō scriptorē. i. c. Quinto et vltimo quasi
 cōmmando et increpādo et culpā imponēdo si doctrinam nolit recipere monet le-
 ctore: vñ ppter multiplicē vtilitatē doctrine ad audiendū nō moueatur saltem
 nimis et increpationibus ducatur excusans seipm et oēs doctores qđ si parati sint
 docere licet alij minores nolit audire culpa nō est in doctores sed in discipulos re-
 signāda. vñ dī. Si autē spreueris illū. Nō me scriptorē sed te neglexeris ipse. Dī-
 cit ergo. hoc quicūqđ velis. Cū ei in pñmissis distinctionib⁹ multa precepta dedit qđ
 data et nō intellecta nichil pfererūt. ideo nos ammonet vt nos tā in pñmissis qđ in
 sequētib⁹ intelligēdis curā adhibeamus et intētiōē purā et deuotā pbeam⁹.
 et inuitat lectore vt legat et relegat quia nemo repēte fit. et alibi. Seru⁹ venit vñs
 ab armis. i. Cōstrue sic. O lector quicūqđ velis cognoscere. i. intelligere et scire hoc
 carmē meū hec pcepta feres. i. sequaris vel hec pcepta. i. talia qđ sunt gratissima
 vite. i. efficacissima ad vitā tuā vel nram morib⁹ informēdā et etiā instruēdā. vñ.
 Quisqđ adesse velis carmē qđ discere qđria. Cū monitis multis dicā pcepta salutis

Instrue preceptis animum ne discere cesses

Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.

**Ubi dicto. Felix est animus ille qui se virtutibus instruxerunt quia melius est se-
nem addiscere quam ignorare. ne discere cesses. ubi illud. Dulce quod nescis. Et prius
auditor quam doctor et sume per disciplinam nomen magistri. unde versus. Dulce prius
et dum tempus habes eno iuuenili. Ne doleas cum pauca scias etate senili. Na si
ne doctrina est vita quasi mortis imago. quia sicut species in speculo per se confide-
rata nichil valet. et sicut tabula rasa in qua nihil scriptum est parum valet ita homi-
nis vita sine doctrina non est vita vera sed imaginaria. Unde anima etiam est quasi
tabula rasa in qua nichil depingitur sed est pingibilis virtutibus et scientiis mor-
tis quasi mortuus. et quasi animal brutum est ille qui non addiscit dum sit iuuenis. unde
de quidam. Dum iuuenes es et tempus habere potestis. Quare non discitis ne tamquam
bestia sitis et imago hyllarius de trinitate dicit imago est rei ad rem coequanda
imaginata et discreta similitudo. Et dicitur imago de imitatore. quia illum ad
cuius similitudinem fit imitatur. i. imitari debet. Disciplina est olim bonorum mo-
tus ordinatus dispositio decem in omni habitu. Instrue inquit tali modo ne cesses
discere dico quod discas nam vita humana sine doctrina existens. i. sine disciplina et
la vita est quasi mortis imago. Dicit enim qui nichil discit vel qui nichil sit est qua-
si mortuus licet non corporaliter tam comminatio et. Mors exponitur supra ubi di-
citur. In mortem alterius et. Alii versus. Instrue tu mentem filij rationis egen-
tem. Vnde sine doctrina manet in re certa ruina. Quid est vita? Vita est beatorum
leticia/miserorum tristitia/expectatio mortis.**

Commoda multa ferēs sin autem spreueris illud Non me scriptorem sed te neglexeris ipse.

Commoda multa ferēs: dico quod tu ferēs hec precepta que sunt gratissima vite
Si autem hoc facias ferēs multa commoda. ita dico si informas animum tuum me-
is preceptis sin autem pro sed et pro si sed si spreueris. i. despexeris et parvipende-
ris precepta mea non me scriptorem et. q. d. non damno meo sed tuo contemnes
doctrinam meam. q. d. non ad incommodum meum erit: sed ad tuum. Duplex est scri-
ptor/ mechanicus et artifex. Mechanicus qui scribit solummodo. artifex qui scribit
et agit. Sin autem potest esse una dictio vel due si sint due/ sin pro sed/ et sin autem
pro certe. si una dictio pro sed et pro si. h. Carmen si spernis tibi maxima commo-
da perdis. Nec cermen nullum sed te neglexeris ipsum.

Cum recte viuas ne cures verba malorum Arbitrii nostri non est quod quisque loquatur.

**Hic admonet nos actor ne sub vite puritate et ignorantie iniquorum mendacia
timeamus. dicit ergo Seneca. Malis displicere laudare est. dicit ergo cum viuas.
id est cum viuere debeas vel viuas recte. id est innocenter et iuste ne cures verba
malorum. id est ne sint tibi cure mala verba. id est ne cures si male dicunt et iniuste
dictum enim in nobis est debemus mala prouidere coram omnibus hominibus.
sicut dicit apostolus. Si autem improbus mala de nobis dixerit non est curandum
sed hoc est curandum ut soli deo placeamus. unde. Beati eritis cum oderit vos mun-
dus et non nostri arbitrium. i. nostri iudicij id est non indeamur immo reprobamur
quod quisque loquatur. i. respondeat singulis verbis garrulorum. unde Salomō.
Noli respondere stulto iuxta stulticiam et. ubi sic. Arbitrium nostri non est quod quisque lo-
quatur. q. d. non est nostre potestatis ora loquentium claudere et respondere vel non
est nostri arbitrium. i. iudicij. q. d. noli censere de quolibet verbo quod homines. pferunt
sed si es bonus noli curare. quod male dicat de persona tua/ mali enim bene loqui nes-
ciunt vel non est arbitrium nostri. i. nostre voluntatis quod quisque loquatur. i. loquitur pre-
sens coniunctim pro presenti indicatim. Dicit ergo. Cum recte viuas ne cures ver-
ba malorum ubi verum ait circa verbum cuiuslibet esse sollicitum summa stulticia est.
et. alij h. Tu diues mori ne cures verba malorum. Nulli scire dat semper quod quisque loquitur.**

Productus testis saluo tamen ante pudore Quantumcumque potes celato crimen amici.

¶ Segnis dicitur multis modis. Segnis primo modo idem est q̄ sine igne vel se-
cūm ab igne. id est a vigore animi vel ingenij. vnde segnicies fugienda est pri-
mo vitanda ocia corporis immoderata non vacando pora tionibus ludis lēti-
tie somnis immoderatis: quia qui sequitur ista debilis efficitur et ad futura p-
teritis est. Unde Ouidius. Langnor ⁊ immodici sub nullo vice somni. Eripiunt
omnes animi sine vulnere vires. Item. Assult incautus desidiosus amor ⁊ c. sc̄o
insistendo alicui operi. Tercio est fugienda segnicies. s. q̄ nemo sibi q̄ potest fa-
cere incontinenti differat vsq̄ cras sicut faciunt semper segnes. cōtra quod dicit
Horatius. Incipere uere directe qui non prorogat hora. Rusticus expectat dū
tempus delinuat annis ⁊ c. Lucanus. Tolle motas semper nocuit differre paratis
Unde apostolus. Non segnes efficiamini verum imitatores eorum qui fide ⁊ pa-
tria hereditabunt p̄missionem. Et est pigritia tarditas corporis proueniens ex
metu laboris consequentis. Ignauus dicitur quasi igne animi vacuus et mente

inde ignantis. Quidius. Cernis vt ignauū corrūpat oīa corp⁹. Et capīst vīcūm
nū moucantur aque. Dicit ergo. Fugito segnitie. i. corp⁹ desidū siue pigrinū. Se
inseperabilis prep⁹ est. i. idē valet qnq; qdū siue vt sedulus. q. siue bulia et dolo
Secur⁹ qū siue cura q̄ ferit. dē ignauia vire. i. corruptia i. accidia. Et dē accidia a
con grece qd est triste latine. Dico q. tu vites oīa nā cū alius laquet. i. laquid⁹ est
i. nullo studio est exercit⁹ mētia id est pigrinā cōsumit et deducit i. cernat
corp⁹ q. qū vides aliqū pigrū corp⁹ potest intelligere segnē animo i. infirmū.
Iners dī quā siue dīe. inde inertia dī. vñ. Segnitie in qua te nō ignauia vincat
Cum mēis langueret caro defectua pigrescit.

Interpone tuis interdum gaudia curis

Vt possis animo quemuis sustinere laborem.

¶ Hic precepit actor: ne aliq; sp labori insistat sed aliqñ indulgeat labori vel ope
ri q; dicit supius. Discere ne cēses. nō vacādo quieti. s; insistēdo alicui operi. Pos
set q̄rere sū iū semp insistere labori. Ad hoc rīdēt ponēdo moderatīaz mēo qd
dixerat supra dicēs. q. nō sp laborandū est: sed ocio vacandū. vñ dī. Interpone in
terdū gaudia tuis curis. q. hō curiosus nūq; redescit. vñ cura dī. quasi cor vīens.
Quib⁹. Oīa corpus alit̄ animus quoq; pascit illis. Immodic⁹. i. idē. Qd caret
alterna requie durabile nō est. idē. Ferreus assiduo consumitur anulus vñ. Et
ppter hoc non est bonū esse semp in labore. Legit enī q. diuina sapientia vel pū
dētia disposuit q. nō succedit diē q; si semp nōx esset hō deficeret: si semp diēs
nūmus laboraret et nūmo labore deficeret. Unde nōx data fuit ad quiescēdū. vñ
de quidā. Stare diu nescit qui non aliqñ quiecit. Et illud. actib⁹ assiduo fiet ebes
qnq; securis. Dicit ergo. Interpone. i. vt possis sustinere. i. sustinere aīo quēuis
labore. i. quēlibet laborem. ita q. qū sit vna dictio vel due. vñ. Gaudia sepe tu
is debes adiungere curis. Sic superare datur sicut fortuna minatur. Vel sic. Ut
uas maturis admiscens gaudia curis.

Alteius dicam factum bene carpservis vñq;

Exemplo simili ne te derideat alter

¶ Hic precepit actor: ne facta vel dicta alicui cōdēnemus vñ reprehēdam⁹: hoc
te picit ad aliud qd dixerat superius. In neminem irriseris. q. d. noli aliqū deride
re ne irridearis ab aliq; q. deridēs deridebit. vñ dī in auiano. Si quādā virtu
te nites ne despicie quēq;. Et alia quādā i forsan eripset nitet. Carpo. pis. plura si
gnificat. vñ. Carpo dū lanās traho. i. dicit ergo sic. ne carpservis. i. redargueris
vel despecteris vñq; aliq; tpe vel in vita tua aliqū. Exemplo simili. i. q. d. noli ali
quē deridere ne tu deridearis ab ipso. s. Nullum dicentē reprehēdas vel facien
tem. Ne similes rīus alijs sis reddere vñus.

Quod tibi fors dederit tabulis suprema notato

Augendo serua ne sis quem fama loquatur.

¶ Quod tibi fors dederit. i. q. d. non sis sollicitus de pecunia congreganda vel
de possessionibus ampliandis vt ea relinquant heredibus quod quidam quocūq;
modo et turpiter acquiritur vt diuites sint. In fine enī faciunt testamentū ma
gnū vt diuites appareant. vñ. Quod tibi fors dederit tabulis suprema notato
id est scribe in tabulis illud testamētū quod habebis ex dono fortune serua caue
augendo patrimoniū ne sis quē fama loquat. i. ne turpi acquisitione sis infamis
vñ propter rapinā vel vsuram. Vel aliter notato. i. scribe in tabulis cordis tui. i.
memorie cōmenda illud lucrū vel illud bonū qd suprema fors. i. vltima amputa
tio capitalis augendo illud isto modo ne sis quē fama loquat. s. q. incaute vēdis
et emis i. nihil lucraris. Vel aliter notato in tabulis. s. cordis tui. Vel scribe i. fac
singulare illud patrimoniū vel illam possessionē. qd suprema fors. i. mors p̄is tui
vel extrema voluntas p̄is tui vel alicuius amici tui cui⁹ vita est in sorte. i. in dō
bio s; qū est in senectute vel in infirmitate grauius dederit tibi. i. legauerit in
memoriam habeas legatū qd p̄ tuis vel alijs amicis tuis in morte sua lega
uerit vt nō expēdas p̄dicali⁹ i. post mortē bñfacias p̄ alia ei⁹ i. postea sua. i. p̄fer

Catho.

C. l.

res tuas vel patrimonium vel elemosinas pro vel amici tui: hoc potius angere
do quam prodigaliter exponendo vel seruare ea que habes. nam suare quoddammodo est augere
ne sis quem fama loquetur. id est ne infamia sonet de te. et dicat quod sis prodigus dissipator
substantie que dissipatotes prodigi vituperantur. Et si prodigus quod paulo gerens vel dis-
pergens vel ne dicat quod sis ignarus patrimonium tuum dimittendo. vel quod nihil erogas
pro anima pro vel amici tui que dimisit tibi bona que possides et expedis. vel sic
et incipe ab inferiori versu seruare. id est seruare rem tuam iusto modo nec illam prodigaliter expen-
dendo. ne sis quem fama loquetur. id est postquam venies ad senectutem notato in tabulis. id est fac
in bona memoria testamentum tuum. notato dico illud quod summa soris. id est extremitas
uite tue. id est mors quod mors ultima linea rerum dederit tibi. id est reliquit ad hoc ut faci-
as testamentum in liberi tui post mortem habeant occasionem litigandi inter se quod sunt
nonnulli que ita exinaniscunt bona sua et consumunt quod non habent in morte de quo faciant
legatum suum. Sunt alii que plura habeant nesciunt domum suam exponere et postea here-
des litigant inter se et se mutuo interficiunt. unde. Ut maneas gratus celestibus et sine
labe. Quod prebet tempus hoc patienter habe. Alii vero. Morte forte datum tabulis sit
quasi notatum. Et serues actum ne cauter fama retractum.

Cum tibi diuitie superant in fine senecte

Munificus facito diuas non parcus amicis.

Hic docet catho homines esse parcos in iuuentute quod multum per vivere et esse largos
in senectute. id est in fine vite. unde. Cum tibi diuitie. quod si. Tunc debes esse copiosus et lar-
giri cum parum tibi vite superest. quod si. Senectus similis est auaritia senilis. Dicit er-
go. Cum tibi diuitie superant. id est abundat in fine senecte. id est senectus tue. senectus et se-
necta idem sunt sicut iuuenis et iuuenta. Quid est senectus? Senectus est optatum ma-
lū veneris expers mors communis iuuenis tedius paritas rectitudinis facit ut vi-
uas tunc munificus. id est largus non parcus. id est auarus amicis tuis: quod mirum est cur senes
sint avari. cum parum tempus habeant vivere. Quid sunt diuitie? Avari pondus curarum
ministerium/delectatio locūda/insatiabilis inuidia et res desiderata desiderium in-
explebile/os excessum/inuidia concupiscentia. In senio diues cum paruo reperies
Vult multa dabis nec amicis plura negabis. Quia amicus est desiderabile nomen.

Utile consilium dominus ne despice serui

Nullius sensum si prodest tempseris bene.

Hic agit actor qualiter dominus de se habere ergo seruū suū. et seruus ergo dominum. quod
dominus de credere consilio serui sui. si sit utile et quod nemo de contere nec vilipendere sen-
sum alteri si proficiat et ostendit dicēs. Utile consilium dominus. id est. unde non tantum est quod bonū
est preesse domui sue sicut patet per verba salomo. in puerbi. scilicet et fratri et mu-
lieri et amico non des potestatem super te in vita tua. Quia ergo bonū est preesse do-
mui sue: cum patet per verba Salo. unde videndum est qualiter dominus de se habere supra
sua familia et oēs alios de officio serui et iterum quod sit utile et in quod partes de diuidi.
Dominus de se habere ad familiam liberaliter caute sollicite moderate ut precipiat precipien-
da/reteat fugienda/pmittat facienda. Dominus autem maior. Seruus de se habere ad omnes
eodem modo quod si Tullius. Negociorum quod diuersa sunt officia. quod officium est plani siue
domini siue maioris. est unare gregem/patrare enitare remuere docuere suare leges et
cōsiderare sibi commissa. Itē peregrini officium est nihil propter negocium suū gerere. et nil de
alio querere. quia si seu suū est officium pari iure vivere cūbus non minus submissi
ne nimis se offerentē se velint in re pudica vel honesta. Itē officium serui est res sibi co-
missas fideliter custodire et domino suo potius melius poterit sane consulere. id est quod ab eo exigi
sunt implere cauere garrulitate. Nam lingua mali pars est: pars pessima serui. Seruus ergo
est penuria sine murmuratiōe sustinere tamen si non sit verēcūdia domino suo. Ut ille. Non
sibi sed domino grauius est cum fuit egestas. unde de talē dominum eligere cui seruire non sit de-
corū. nam dignitate dominus sua honestatur obsequia serui. Unde qualiter dominus se de-
bet habere ad seruū et e converso. videndum quod est utile et quod dissipatio eius. Uti-
le est quod propter fructū expendendum est. Quia si autem utile in bona animae et corporis et
in bona fortune. Bona anime sunt virtutes et scientie et humilitas. Bona corpo-
ris sunt certitudo nobilitas velocitas robur magnitudo que fere plus incompo-

di fructus afferat. Bona fortune sunt corpulentia / flatio / gloria / gra / fama. ad opulentia referunt prandia clientela pecunia thesauri et hmoi. Sub pdgo edificia agri et hmoi. vñ dñ. Tu etia dñs nō despice cōsiliū serui si sit vtile. qđ pñtis est de bonis aie. et ita cōtinet honestatē vñ pñtis et scientiā. Multoties scit parvuli qđ ignorat magni. vñ in euang. Cōfiteor tibi rex celi et terre / qđ abscondisti hec a sapientibus et revelasti ea parvulis. nullus censum. i. cōsiliū nullius despicias cuiuscūq; sit ille professionis. licet vñ sit periona vel servus vel liber. si tamē vñ le sit cōsiliū. quia dñ. Vir qui cōsilio non credit mire negatur. Et qui cōsilio quēdam facit ille pñatur. vñ de Salomō. Omnia fac cū cōsilio / et postea non penitebis. quia cōsiliū defendet te / et prudētia servabit te. Qui agunt cū cōsilio regunt cū sapientia. Verius. Nō sit neglecta serui sententia recta. Non contēnatur tibi qui bene cōsiliatur.

Rebus et in censu si non est quod fuit ante

Fac viuas contentus eo quod tempora prebent.

¶ Aliud pceptū est ne moueamur vel desperemus si sumus pauperes cū aī fuerimus diuites qđ diuitie transeūt cū tpe. qđ d. si diues fueris et modo sis paup / ppter hoc nō despera. Fac viuas contentus eo qđ tempora pñt. qđ d. sufficiat tibi qđ habes in pñti tpe. qđ nō opū affluentia / sed mētis iusticia sufficit. diuitie hōlez. vñ. Non defect opū sed desperatio confert. pauperiem mētis deficiente statū. Et alibi. diuitie dñi mundane sunt quasi spine. pñgūt in fine quod plus est causa ruine. vñ de Salomō. Melior est paup et sufficiens sibi qđ diues glotiosus et indigēs pane. Cōstrue sibi hec. i. tñ nō est in rebus. i. in possessionibus et mobilibus et pñdis et in censu. i. in facultate et pecunia et denariis qđ. i. qđ fuit ante. i. in tēpore pñterito fac viuas cōtentus eo. i. ea re qđ tpa pñbēt. qđ d. si diues pñmīs fueris et postea sis paup esto contentus eo qđ habes. i. ea rei possessione licet sit parua. qđ d. si diues fuisti quondā ne tantū habebas mō qđ tū habuisti in principio esto cōtentus eo qđ habes / dicit qđ rebus. i. c. pauperib⁹ census nō sit turbatio seu sua. hoc sit cōtentus sicut ferri omnia tēpus.

Uxorē fuge ne ducas sub nomine dotis

Nec retinere velis si reperit esse molesta.

¶ Qui docet catho filia suā ne ducat vxorē sub noīe dotis. i. pecunie sicut faciunt multi qui accipiūt adulteras dandas desormes vel vetulas qñ dat eis multa pecunia vel aliter fuge. i. eam ne ducas vxorē sub noīe dotis. i. pulchritudinis. Vñ Quidam. Dux est sibi forma puellis / qđ si fuerit formosa vix aut nunq̄ pudica erit vñ Qui. Lix est cū formosa magna pudicitie. Et aliud. Vir poteris aliquā pulchriā reperire pudicā. qđ dñ oīdū. Causa est quā nemo rogauit. vñ dotis. i. magne nobilitatis quē sit tibi pñd⁹ et nō solatū. sunt enī ignobiles qui accipiūt vxores de nobilibus et nūq̄ habent aliqđ dotē et tales mulieres nō sunt sub potestate viro rufēd maritus subiciuntur eis. vñ his dicitur. Non est malitia sup malitiam multa. Et cū scriptū est. Non est caput super caput serpentis nec fraus super fraudem mulieris. vñ quidā sapientes antiqui dūcebant mulieres in hūc modum qđ possent eas relinquere tradēdo libellū repudi. Libell⁹ repudi erat catha dimissio. hōis quā mātū dabant vxoribus suis ppter delictū suū dimittentes. Seriprū est qñ. Si pñtis fuerit vir adulterio non vxor sed vñ vxor est habēda tamen vñ ēre aliā nō licet viro aliā ducere in vxorē. Itē cōtractus matrimonij instituitur est solummodo causa sobolis habende et causa fornicationis euitande. Vñ iho. Non iacent in veneris. sed pñtis amore. i. sunt sūt quidā qui nō intentāde proliū ducunt vxores sed p dote habēda qđ docet actor euitare. Vñ subiūgit. Nec retinere vñ si reperit esse molesta. i. molestia nō inferens si sit prodiga vel iracūda vel marito contraria et infesta vel adultera. Mulier enī si primatū habet cōtraria est viro. vñ de quidā. Cū muliere mar⁹ qui gaudia vult numerare. Vñ dñs siccare dicitur ille maris. i. Alii versus. Nō tibi cū vxoris vxor sit copia dōna. Sed dū iungaris ab eā si forte grauis. Itē ducūt vxores quidā nec in hō mātū pñtis. Nec querunt mores sed querunt pro pñtis res. i. c.

Catho.

C. ii.

Multorum disce exemplo que facta sequaris

Que fugias. vita est nobis aliena magistra.

Hic precepit nobis actor ut per considerationem factorum alterius vitam nostram disponamus. Multos in melius exemplum format alius. Et imitat alterius vitam probata prius. Quidam. fas est ab hoste doceri alius. quicumque dolore alteri didicit posse pati suum. Construe sic. Disce exemplo multorum. i. sapientium que facta. i. bona vel dona sequaris. id est imiteris et que fugias scilicet mala opera. quasi dicat si videris alicui sapienti de facto suo bene euenire consiliu facto illum imitare quare vita aliena. aliorum est. i. deus esse magistra et doctrix ut ita loquar. alius filius. Et alius dicas quod agas bene quid per remittas. Ad bene viuendum sic est exemplar habendum.

Quod potes id tempta opere ne pondere pressus

Succumbat labor et frustra tentata relinquant.

Hic admonet nos actor ne quid ultra vires nostras aggrediamur. et dicit tempta. i. aggrediaris in opere quod potes ad finem perducere. i. cum ad implendum te credas sufficientem ne labor. i. ne tu laboras pressus pondere. i. in ponderositate et sic relinquant frustra tentata. i. inutiliter dimittas ea que incepisti. q. d. talia incipe que possis consummare. ne in labore deficias. stulti enim est incipere non considerata licentia perficendi vel consummandi. sed sapientis est incipere cum fiducia consummari di quoniam fiducia est officium ad consummationes rei festinare. unde Lucanus. Nil credas actum cum quod superextat agendum. Quibus. pluribus inter. minor est ad singula sensus. Succumbat labor. i. deficiat si non possis perficere vel relinquere ea que incepisti frustra. i. inuanum vel inutiliter quasi dicat. talia incipias que possis perficere siue consummare. ne labore tuo deficias dimittens ea que inutiliter cepisti. h. Quod potes tecum tentes et viribus equum. Defecisse vides nimis sub pondere vires.

Quod nosti factum non recte noli silere

Ne videare malos imitari velle tacendo.

Hic precepit catholice ne malorum nequitiam nobis coniunctam taceamus. ne tacendo siles communiter indicemur. Dicit ergo noli silere vel nolite super hoc quod nosti. i. nouisti factum non certe sed prauum. i. iniustum. q. d. prauum et iniustum factum noli reticere ne videaris consentiens illis malefactoribus et particeps illius peccati. Non solummodo rei sunt qui peccatum faciunt. sed qui consentiunt. Paulus. Agentes et patientes vel consentientes pari pena puniuntur. versus. Pelle tollenti vel tondenti par pena pedem tenenti. Et alibi dicitur. Si quis delinquit ut paulus apostolus inquit. Qui consentit ei sit reus ipse rei. Alij versus. Si nudi tu credis nunquam mala facta silebis. Nam quisquis celat se consentire reuelat.

Iudicis auxilium sub iniqua lege rogato

Ipse etiam leges cupiunt ut iure regantur.

Iudicis auxilium. q. d. Si ipsa lex aliquando vel in aliquo tempore te damnauerit fuge ad iudicem et exora eum ut erga te ius legis temperet. Lex enim non est in se iniqua sed videtur damnare quoniam in se non dānet. sed iudex si quis iniuste leges potest exercere. Lex autem proprie est ius scriptum accessus honestum. prohibens contrarium sub iure lege non dicit legem iniquam quodammodo ad legem sed quodammodo ad iudicem quod constitutum est quod si aliquis percutiat alique extra ciuitatem. magna deus pena paritur iuxta maiorem et in claustro maritima. unde monet catholice filium suum quod in tali casu exoret iudicem. Quoniam lex signat unum solum preceptum. unde. Querunt de lege leprose zelotipie. Quoniam de peccato siue concupiscentia contra spiritum vel rationem. Quoniam de ratione. unde apostolus. Video legem aliam in membris meis. i. fomitem peccati vel carnis concupiscentiam repugnante legi membris mee. i. rationi. Quoniam notat iniquum iudicium unde. lege sic rogato auxilium iudicis sub iniqua lege. i. si iudex est contra te iuste dicet et roga eum ut temperet iudicium suum. et recurrat ad iusticiam. q. d. Ipse etiam leges cupiunt ut iure regantur quia facta sunt in se ut re ipsa iudices. peruertant vel aliter et melius rogato auxilium iudicio. i. de si ius sub iniqua lege. i. si carnis concupiscentia vexat

te vt leniat per gratiam suā et ipe leges. i. concupiscentia et concupiscentia iure regas
sur et in ala vt iure. i. rigore rigor iuris nō parcat vlli. Iudice sis tuus sub iniqua
lege itatus. Nā sub iure regi placet omni tpe legi. et.

Quod merito poteris patienter ferre memento

Cumq; reus tibi sis ipsum te iudice damna

Docuimētu est vt fm actū nobis penā iusticiā aīo nō dedignatise patiēti et be
nigno sustineamus. Dicit ergo memento ferre. i. sustinere patienter. i. cōpatic
tia qđ pateris merito. i. penā quā meruisti digne sustine. vñ ouis. in epistolis. Le
uiter ex merito quicqđ patiāre ferendū est. Que venit indigne penā dolenda ve
nit. vñ. Nō aīo tristi fer penā quā meruisti. Quā pateris digne penā patiāre be
nigne. Et alibi. Aut si forte vñ mores inquirere nemo est. Qui se qđ pati cōme
ruisse neget. Cūq; reus tibi sis. i. cū scias te esse reum in aliquo delicto dāna. i. dā
nabilem redde teipm. hoc est te iudice. i. p. tuū iudiciū. q. d. tibi ipse esto iudex. qz qui
se indicat in presenti nō iudicabitur in futuro. vñ apłs. Si iudicaremus nosmet
ipsos nō vñ iudicaremur. et. Omne tuū meritū sp. fer cōpatienter. Cūq; reus con
fites non te sine crimine monstres.

Multa legas facito perlectis perlege multa

Nam miranda canunt sed non credenda poete.

Hic actor ad studiū et sapientie perscrutationē nos inuitat. Dicit ergo. facito
vt legas multa. i. multas satas in libris cōtētas perlectis. i. multis sentētijs vel sen
entijs in libris acq̄sitis perlege multa vt ita veritatē possis dignoscere vel discē
re. vñ Salomon. In luto quere argētū in libris vero sapientiā et in quibsdā libris
habet plectis negligē multa. i. sperne multa de his que legunt. Doc. Sñas fer
uā sicut gratia. perlectas pūce sicut paleas. Nō enī que in his libris cōtēntur oīa
sunt credenda. vñ subiungit. Nā in miranda canūt. i. res admirandas qđ nō sunt
credende. vñ horatius. Aut pdesse volūt aut delectari poete. sed nō credēda / qz
mistic intelligēda canūt. Cāno. is. plures hys sensus. Poeta bī a polo. is. qđ ē fin
go. is. vñ poete. i. heretici qđ nō inueniūt et fingūt noua facta et fallūt alios p pra
uā doctrinā et talibz nō est credēda. Alij versus. fac vt multa legas et ibidē se
duie legas. Sed nec vera petas fari. sed mirari poetas.

Inter conuiuias fac sis sermone modestus

Ne dicare loquax dum vis bybanus haberi.

Hic docet evitare garrulitatē in conuiuio. conuiua est ille qui facit conuiuiz
et qui est inuitat ad conuiuiz et declinatur hic et hec cōmnia. vñ. Inter cōmias.
et. imponēdo ori tuo custodiā. vñ dauid. Pone ori meo dñe custod. et. Et Salo.
Oñi custodia custodi cor tuū et remoue os prauū / et detrahentia labia sint pcul
a te velociter. fac. i. caueas tibi a nimia garrulitate et potatione. vñ horatius. quid
nō ebuetas designat aperta recludit. Itē. fecisti calices quē nō fecere diuinitz
modestus / qz in multiloquio non deest pccm. vñ attrēdit sapiēs qđ quō / qñ loquax
profert insipiens subito quicqđ meditatū. pceptū est vt inter cōmiantes mode
stus habeamus et teneamus. vñ sup. Pauca i conuiuio loqre. Dicit ergo. fac vt sis mo
destus. i. quietus et tēporat inter cōmias et discubētes ne dicare loquax. i. litigio
sus et garrulus. Loquax pprie bī garrulus. Eloquēs vero bī faciundus et discretus
sue peritus. vñ quidā. Nō vadit peritū qui vult audire peritū. i. doctū et discre
tum dū vis haberi. i. dici vrbā. i. sapiēs vel facetus. Urbanus bī ab vrbē / qz in
vrbē cōuersantur faceti. ne dicare loquax. vñ. Incipe principiū mediū tu cōspice
finē. i. verbz vt possis melius ptemeditata loqui. et alibi bī. Qui bñ vult fari / bñ
debet ptemeditari. et. Dū conuiliāris videas nē multa loquaris. Distat ab vrbā
na vir garrulitatis inanis.

Coniugis irate noli tu verba timere

Nam lachrymas struit insidias dum femina plozat.

Catho.

C. iii.

¶ Hic docet nos actor ne lingua sua libet mulierum mones amor. Contra seruos qd
de sapia. Sepe etenim mulier que coram diligis odit. Noli ergo timere vt ita efficias
seruum de domo tua. vel noli timere verba coniugis irate contra te / sed sp facias
voluntate tua / et sicut dñs pñtis domui tue / disponas / et nō des eis potestate sup
te in vita tua / nā dñs esse sub potestate tua. Mulier si pumatū habeat erit pñaria
viro suo. De pñe et manerie mulier / ita bt dñs sapiēs. Mulier i cultu pñumptuo-
sa est in domo / hic graui impetiosa foras spectari mīr / teneri vulgi fauorē dāno
sa libertate merca. Mulier absente viro qrit uibeat qrit q liceat in explēdas vo-
luptates tota dispumat. Cū gñ talis sit mulier marit / si sit sapiēs ponat oisino
frenū vt nō eā oporteat timere qui de ea faciat voluntatē suā si male se habeat / qd
bt salo. Nō est caput sup caput serpēti. nec malitia sup malitiā mulier. alibi bt.
Mulier ois aut est stulta aut insensata aut supba. vñ dñs. Oēs immūde mulieres
sunt reor. vñ fm pñm. Mulier est insatiabilis / et detestabilis viri pñsio dñs ama-
bile amor odibilis origo litis fomes mēdatū cōtinua sollicitudo / dom⁹ rēpstat /
castitat / impedimētū viri nanfragiū / host / insatiabilis humanū mēcipiū / indeh-
ciēs pugna. Nā lachrymas fruit. rē. Quib. Actum ne voces crede. Quid enī fallaci
us illis. Idē. Ut fierē foculos erudiere suos. Nā fruit insidias. i. parat lachrymas
i. p lachrymas insidias. i. deceptiones dñ plotat. h. femina fallere falsaq dicere
qn cauebit. Secana piscib / i. mare fluctib / an carebit. Itē. Uēto qd leu⁹ / puluis
qd puluis / fama / qd fama / mulier / qd mulier / nihil. Mulier sic describit ab Jfido.
Mulier est amicitie limica dulcis calampitas / domesticū periculi / malū necessari-
um / detestabile documētū / bono colore depicta / cōfact⁹ cōmonēs. h. Nā tibi cu-
ret si cōiugis ira monetur. femina dñ plotat tūc fallere quēq laborat.

Utete quesitis: sed ne bideatis abuti

Qui sua consumunt cum deest aliena sequuntur

¶ Ad expēsarū modestiā inuitat nos actor dicens. Non expēdas res tuas in pñs
noq vñs / qd subiungit. Utete quesitis. i. res quas acquisisti vñlter potiar / sed
ne videaris abuti. i. male vñ. vel contra suū vñ / et hoc est luxuriari et pdige ex-
pēdere / qd illi qui consumūt res suas. i. dissipāt supēstare et prodigaliter deuorāt
et cū ita pñsumpserūt res suas aliena sequuntur. i. rebus alior vñuntur cum defici-
unt ea que habuerunt de patrimonio / vel expenderūt de proprio / et hoc malum
est. vñde pñsio. Si tibi sit vñs rerū ne fiat abusus. Qui sua demergūt post hoc
extranea pergunt.

Fac tibi preponas mortem non esse timendam

Que bona si non est / finis tamen illa malorū est.

¶ Hic docet nos actor vt mortē aduentū sine timore expectem⁹. bt enī q sp bonū
est meditari vt aio leto possio relinquere vitā. vñ. Timere non valeat qd mori non
vult. Vita enī cū expectatione mortis data est. Dicit ergo. Fac vt preponas mor-
tē nō esse timendā. qd cūq mō accidat / vñegritudine / vel alio casu eminēte. Mortis
est finis ois rerū / cōis qñtas / vel quasi naturalis q bona. i. q mors. si p pñtis / qñ-
tas non est bona et suauis. i. pñtis nō putet esse bona ab hominibus / qd rumime
placet eis tñ est finis malorū. i. miseriarū / laborū terminatio. vita enī terminata
ola finunt / et malorū holz malicia. s. qd imponit fidē malicie liquor in hoc solū bo-
na est / fac mō preponas mortē nō esse timendā. i. sis in tali statu q aduentū mortis
non timeas sed sis parat⁹ iudiciū dñi suscipere: quia qui bene vñit male nō mo-
ritur. Unde aplo. Cupio dissilui et esse cū christo. rē. Stultū est timere qd impos-
sibile est curare. Et ideo fac tibi muniendo de virtute que dicitur securitas que
describitur sic. Securitas est virtus per quā homo pericula incutabilia nō ve-
retur cuius cōsiliū est contra aspera fortune dare solatiū. vñ sene. Per hanc vir-
tutē effugit timor mortis. Cū q mortis hoc est natura holis nō pena. vñ hac cō-
ditione in trani vt erit. Sentit lex est. ppue qd acceperis redde. peregrinatio
est vita. Cū multam ambulaueris redeundū. vñ stultū. rē. Finis tñ illa malorū mis-
eriarū vel malorū. i. holm: qd mors imponit finē malicie holm. Mali aut mortis
in corpore / et ala. boni vñit infernū. qd dicit finis. quia opmō quorūdam erat

q̄ ala cū corpore moreret. dī enī mors vltima lēnē rex. h. Natē timore mori pe
neformidine noli. Que bona si nō est in hec mala nostra resoluit.

Uxoris linguam si frangi est ferre memento

Namq̄ malum est nūc velle pati nec posse tacere

¶ hic p̄cepit actor v̄t aliqui garrulitate mulierū patiamur si tūc aliqui vtilitate
videam⁹ euenire. h̄c docet v̄dū credere si aliqd̄ dicat qd̄ sit vtile. q̄ nō est bo-
nū s̄p̄ eā despicere. dicit ergo. memento ferre. i. pati linguā vxor̄ tue. i. garrulitatē
i. vtilia. Et frangi nomē indeclīnabile dīc ḡhis et s̄ḡt idē qd̄ vtile. Dicit ergo q̄ fe-
ras illā nāq̄ malū est nūc velle pati. nō habere volūtate parēdi aliqd̄ nec posse
tacere. v̄t re arguat p̄pter vtilitatē suā. h̄c enī notat duplex cautela. s. q̄ debes
pati linguā vxor̄ tue si vtilis est. Et si nō est vtilis nō debes pati. i. hoc est malū.
Dicit ergo. nāq̄ malū est nec velle pati linguā vxor̄ si est vtilis. i. malū est illā pa-
ti si nō est vtilis. h. Uxor̄ si ḡt si p̄dest cur ego linguā. Nā pati nescit vir stultus
nec reticescit.

Dilige non egra charos pietate parentes.

Nec matrem offendas dum vis bonus esse parenti.

¶ hoc p̄ceptū p̄sonat p̄cepto dato in p̄logo. s. parētes ama. iuxta illd̄. honora pa-
trē et matrē si vis longeu⁹ esse sup̄ terrā. q. d. qui maledixerit p̄v̄i m̄i morte mo-
rietur. Cō. Dilige nō egra. i. nō ficta sed stabili i. firma pietate. i. toto animi affectu
parētes tuos charos. i. dilectos s̄z p̄p̄z i. m̄p̄z q̄ p̄p̄ie dicunt parētes. q̄ v̄terq̄
est cā parē. nec offendas m̄sem tuā carnalē. i. in nullo scādālizēs dū vis bon⁹ esse
parēti. i. patri tuo. i. dū vis placere i. esse amabilis p̄i tuo et matri tue. Aliq̄ vero
pōt legi et intelligi de p̄e altissimo et immortalī. i. xp̄o. et de matre. i. sc̄tā ecclesiā
et cōpetenter. et sic lege. Dilige parētes tuos. i. ch̄ritū i. ecclesiā quib⁹ debetur
amor. timor. et reuerentia. nō egra pietate immo ex toto corde tuo i. ex tota ala
tua et plusq̄ teip̄m. nec offendas m̄sem sc̄tā ecclesiā per delictū tuū. dū vis
bon⁹ esse parēti. i. dū desideras xp̄o p̄placere. h. Esto pius vere s̄p̄ h̄is qui te genu-
ere. Nec spernas matrē nisi vis offendere patrē.

Securam quicunq̄ cupis deducere vitam

Nec viciis herere animum que morib⁹ obsunt.

¶ hic incipit q̄rta et vltima distinctio hui⁹ libri. in cui⁹ p̄ncipio monet actor lecto-
rē v̄t si velit securā vitā ducere et honestā audiat p̄cepta sua i. relegat. q̄ quili-
bet diuise virtutis munus. cui libet aduersitati securi⁹ poterit obuiare ad modū
boni viri. sed q̄ nullus in aduersitatib⁹ et p̄cellosis animi tēpestatib⁹ sine forti-
tudine pōt obuiare querēda. i. appetēda est fortitudo p̄ quā prudētia q̄si forti cū
peo p̄munita possit resistere aduersitati. i. ip̄am eq̄ alio tollerare. v̄t cū ista virt⁹
ita sit q̄ pericula cōtēnifaciat. difficilia aggredi et cōsummari cōstiat. fortia ro-
boret. roborata cōfirmet i. cōfirmata p̄petuet. m̄honestū eris si tāta i. tā nobilis
virt⁹ ad palatiū hūani cordis infociata incedat. Ducat ergo fortitudo tres puēl-
las secū quibus auxiliantib⁹ i. mādātū facientib⁹ officiū suū deducere ad effectū
p̄ma ergo puella vocatur fiducia que assidet in p̄mo. Secūda cōstancia q̄ cō-
operat cū ea in medio. Tertiā magnificētia que cooperata cū eo roborat i. cōfir-
mat q̄cūq̄ ergo in p̄ncipio boni operis fortitudinē habeat hāc puellā associet v̄t
delicet fiducia. q̄ fiducia est virt⁹ difficilīū sp̄ōtanea et rōnalis gressio i. sic inci-
piat. Qui vero post mediū boni operis bonū voluerit p̄ficere amplectat secūdā. s.
cōstātiā. Et est cōstātiā virt⁹ operi incepto cōstās p̄positū non relinquens i. sic
homo in medio operis si vero hō inchoata et iam perfecta voluerit cōsummare
amplectat tertiā puellā. s. magnificētiā q̄ magnificētia est difficilīū i. p̄latōp̄ cō-
summatio. quicunq̄ ergo cupit ducere vitā securā lepiat et inceptū op⁹ p̄seueran-
do perducatur ad effectū. Dicit ergo securā quicunq̄ cupis. i. desideras deducere. i.
desursum ducere vel continuo ducere vel perfecte ducere securā vitā. i. sc̄ōtūz

antem non deerunt. Tū Salo. Nulli pteclusa est virtus: obus patet. non querit de-
mā nec castrū mudo homini apparet. versus. Qui non curaret plusq; naturato-
garet. Dives sic esset: q; res sibi deesset. vnde alibi. Pauper enī non est rerum cui
inficit vltus. Cui satis est quod habet: satis illum constat habere.

Cum sis incautus nec rem ratione gubernes

Noli fortunam que non est dicere cecam.

Preceptum est ne fortune imputemus qđ fatuitate nre imputandū est et neg-
ligentie et imprudentie nre. dicit ergo. Cū sis incautus. i. improuisus sine pruden-
tia multa expendendo inutiliter et discrete i hoc est qđ subiungit nec gubernes
rem. i. possessionē tuā ratione. i. per rationē. Imo irrationabiliter expēdēdo inci-
dis in aduersitatē cū ita sit noli fortunā cecā. i. fortune crimē imponere: q; nō est
ceca. Quis depingat cecā. s. dādo bonis mala malis ā bona vel cū sis incant⁹. i. n-
bi nō pcauēs qđ supponit nec gubernes. i. nō disponas rē. i. statū rerū tuarū rōne
put ratio erigit. Imo per insipientiā tuā res tuas amittis noli fortunā q nō est di-
cere cecā. i. cōtrariā i pueriā q; nō est. q; nihil est qđ de fortuna estimat et asserit
bi enī. Absit a mētib⁹ fidelitū vt fortuna aliqd esse credat. Re vera nō ceca fortu-
na Quis ceca depingitur. versus. Motus fortune variatur imagine lūne. Crescit
i decrescit in eodē sistere nescit. Dicit ergo. Cū sis incautus rē. versus. Si male
res seruas. si perdis rursus acernas. fortune veras nequeas asserre querelas.

Dilige denarium: sed parce dilige formam

Quem nemo sanctus nec honestus captat habere.

Hic imitatur vt ad vsum vite nō ad auaricie pabulū tpalia accram⁹. iuxta il-
lud. Nō auaricie pabula cōfert opes. Dicit ergo. Dilige denariū. i. vsum denariū
vt ea q tibi necessaria fuerit inde emas. iuxta illud horatij sermonib⁹. Ne cui qđ
valeat nūmus qđ pbeat vsum. Panis emas olus. In hoc possumus auaros dig-
noscere. q; prius expēdūt nūmos paruos i curuatos q; magnos i bonos sed dili-
ge parce. i. parū formā. i. cōpositionē vel expositionē denariū inspiciēdo i venerā-
do eā. i. quē denariū vt quā formā. i. formolaz monerā nemo scūs. i. pfectus nec
honestus. i. pndēs: captat habere ad hoc vt seruet illū: sed ad hoc vt expendat.
Scilicet i boni viri i religiosi volūt denariū nō ad cumulū faciendū sed ad vsum vi-
te i ad erogandū pauperib⁹. Formā denariū diligit ille q nūmos cōgregatos cu-
stodit illos nō audēs vtis expēdere qđ est auarū. Vñ hora. Modis cōgestis vn-
dis facis: i tanq; sacris aut tanq; pictis gaudere tabulis. Dicit ergo. Dilige de-
nariū. i. vsum denariū vt inde emas necessaria. sed parce dilige formā. i. cōponem
denariū i pulchritudinē monete nō diligas inspiciēdo i venerādo i nō expēdēdo
Multi ei cōpositores denariotū aspiciēdo i nō expēdēdo denarios cōgregātes i
cōgregatos custodist. i. quasi sacrosctm venerāt. Vñ de his cōgregationib⁹ pe-
cunie scriptū est. argentū i aurū nō valebit liberare eos in die iudicij. vñ. Cū for-
ma homin fragilis i pū succedit ad annos fit minor. Si ergo forma humana de-
bet appiari multo min⁹ forma denariū vel formā. i. rotunditatē denariū q signat
vt sit pfect⁹ in morib⁹ q; rotunditas signat pfectionē. denari⁹ est ppe scrupul⁹ pō-
deris sed mō accipis pro cōi moneta currēte de vno ad aliū. vnde. Pro specie nul-
lū: sed pro re dilige nūmū. Quē nec adamauit sanctus nec honestus amant.

Cum fueris locuples corpus curare memento

Eger diues habet nummos sed non habet ipsum.

Hic docet actor ne ppter auariciā curam corporis dimittamus. dicit ergo. Cū
fueris locuples. i. diues plenos habens loculos denariis: sicut habet diuites. Lo-
culi enim dicuntur sacculi in quibus denarij reperiuntur. vñ locuples quasi locu-
lis plenus. vñ locuples. i. habēs locula plena sine hoireā/agros. villas i humis
di vnde cum ita sis: memento curare corpus: me sis sicut diues eger qui nihil vult
expendere vnde cito moritur. quia eger diues habet nummos in archa sua sed
non habet seipsum: id est sanitatem corporis. Et nota q; habere vel haberi dicit-
ur multis modis. Quedam habent aliud in se sed non ad se nec de se vt dolum

quod habet vinum in se et continet: sed non habet ad se quia non est per applicati-
onem. nec de se quia non est pars eius. Quidam habent in se et ad se: sed non de se
vnde habet culpam in se et ad se quia habet applicationem. sed non de se: quia non
est pars eius. Item quidam habent in se et ad se. vt ipse habuit corp⁹ et animam in
se quia in eo fuerunt per applicationem. de se quia fuerunt partes eius. Item qui
dam habent aliquid non in se nec de se nec ad se: sed iuxta se. sicut eger diues habet
nummos non in se sed iuxta se in archa. nec ad se sed iuxta ad utilitatem suam sed ad
dammum. nec de se quia non partes eius sunt. Item quidam non habent se: sed ali-
quid contra se. vt eger diues non habet se: quia non habet sanitatem: sed habet nu-
mos qui sunt contra se. i. dñum corpus et animam. habere enim notat possessionem
et applicationem: vt iste habet hastam in manu. Inherentia rei vt hic habet charita-
tem et facit quod vis. vnde vt ipse habuit animam: existens vt hic. Nihil habet pater quod
ipse non sit. vnum est cohabitationem. vt iste habet vxorem. i. eayitur. dicit ergo. Cū
fueris locuplex. i. diues memento curare corpus tuum. i. percurare corp⁹ tuum. i. ad ser-
uandum sanitatem vel salutem. et hoc est melius vt sis sanus et languore possis euade-
re quia eger diues habet nummos: sed non habet seipsum. i. superfluum sanitatem. vel sic. De-
ues eger. i. curis aggrauatus et rebus acquirendis hys nummos: sed non hys seipsum quia
seipsum cruciat cogitando de pecunia ista. vel non hys seipsum. i. potestatem sui qui non est
corpus superfluum. immo pecunie sue deditus est. Dicitur enī. Maldictus sit homo qui
non possidet se. vel qui non habet seipsum. i. se met vehementibus periculis etc. Cū
locuplex fueris corp⁹ curare doceris. Sed male custodit diues quem copia ledit

Verbera cum tuleris discens aliquando magistri

Fer patris imperium: cum verbis exit in iram.

¶ Hic docet nos actor obedire preceptis magistri nostri et preceptis patris dicē. Cū
tu discens aliquando tuleris. i. passus fueris verbera magistri fer patris et q. d. cū obe-
dias magistro qui quasi animus est. multo magis debes obedire patri tuo cuius
verbis exit in iram. i. cui iratus te increpat. vel patris. i. magistri quia sicut pater car-
nalis generat corpus ita magister regenerat corpus reformando doctrinam. Unde
de quidam. Si cum doctoris mandata seruas generis. Sic debes imperiū tam be-
nefacere puium. Fert patitur dicit confert portat cupit auferit. Continet hic agilis:
nec tibi ferre notat. dicit ergo verbera cū tuleris: per locū a maiori ostendit quod pa-
tri debemus tolerare castigationem. Unde cum discens. i. cū disciplinā capies
tuleris. i. passus fueris aliquando verbera magistri. q. d. cū ita sit quod tu obedias magi-
stro multo magis debes obedire patri tuo vñ si fer. i. sustine imperiū patris tui
quia multo melius debes obedire patri tuo vel imperiū patris preceptum. Tri-
plex est pater. i. pater spūalis informans et generans. verbius. Si seruo docto-
rem descendit propter amorem. Fer non debet patrem dum subiaceret. vel sic
Tu reprehentem debeas tolerare parentem.

Res age que prosunt tuis vitare memento

In quibus error inest nec spes est certa laboris.

¶ Preceptum est vt in rebus vtilibus labore nostrum imponamus: vt res inuti-
les euitemus. Res ibi large accipitur quia quicquid est dicitur res. vñ aug. Res alie
sunt quibus fruendū est alie quibus vtendū est. quod res significat rem incorpo-
ream. quod idem est quod veritas. vnde est ita i. re. i. in veritate. quod significat co-
itū. vt iste habuit rem cum illa. quod idem est quod propositū. vt hoc facit ad re. i. ad pro-
positū. quod idem est quod possessio: vt iste adtulit tibi res meas. i. possessiones meas
Quod idem est quod persona: vt in decreto res que culpant. i. persona. Res idem est quod
utilitas. vñ in poia. Saneat aut doleat cupiat metuat quid ad rem. i. ad vtili-
tatem. Hec significat effectum. Ut Omnis. Ex re nomen habet. id est ex effectu. Et
idem est quod signum: vnde chimera est res. id est signum. et idem est quod causa
vt hic. Tralci ab ore noluit causa quasi dicat dilige proximum tuum et hoc erit
ad perfectum: ne videas ea in quibus error inest et ex quibus laboribus non po-
test fructū habere sed damnum vt furtum et huiusmodi generale preceptū est.
Dicit ergo. Age res. id est agere intende res que prosunt. id est si precepta sunt.
quibus dico tibi vitare memento res quibus error. i. potius damnum quam vtilitas nec

spes est certa laboris. i. a quibus fructus laboris non sperari habere. Ut in Alexan.
Cum labor et merces equali lance coherent. tunc labor est dulcis et h. Res adur-
trices age virtutisq; damnales. Sed dubitatio fugit innumeros nocuas.

Quod donare potes gratis concede roganti Nam recte fecisse bonis in parte lucrosum est.

¶ Ut largiendi benignitas et hilaritatem habeamus nos inuitat actor iuxta
Seneca qui ait. Iocunda sunt beneficia que manu leui placidaq; fronte tribuunt.
et dicit ergo. Quod donare potes et. In his versibus prius notari septem. Primo per
sona illi qui dat. Secundo res que datur. Tertio de quo datur. Quarto possibilitas
dantis. Quinto qualiter sit dandum. Sexto cui sit dandum. Septimo quare sit dan-
dum. Primo autem videndum est quid sit donum vel datum. Sciendum est quod donum vel datum
idem sunt largo sumpto vocabulo ut omne illud quod potest dari in donum vel da-
tum quicquid diuersa significant datum enim restringitur ad naturalia. i. memoria
et ad intellectum et ad rationem donum vero ad gratuita. Unde Jacobus. Omne da-
tum optimum. i. omne bonum naturale et omne donum perfectum. i. omne bonum gra-
tuitum. i. virtutea ad sensum et. Item differunt quia donum significat ipsam rem datum vero
ysum rei. Ut dicitur quod spiritus fuit donum sanctis ab eterno. i. donabile ex tunc notat
optionem datum vero in tpe et nunc significat ysum rei. unde visum quid sit donum et datum
redendum est ad supra dicta septem que prius notari in precedentibus. Primo notatur
persona dantis vbi dicitur concede roganti. i. da. Secundo quod potest dari notatur vbi dicitur
Quod donare. Tertio de quo dare debemus. vbi dicitur iustitia. hoc solum possumus
dare quod de iure possidemus. Quarto possibilitas dantis quod notatur in hoc ver-
bo potes quia ille qui dat debet sibi cauere quod donum non sit minus sua facultate. Qui-
tum est quod in dono debet esse modus dandi. quod notatur vbi dicitur gratis quia gratis
dandum est sine dilatione. unde Seneca. Ingratum est donum siue beneficium quod
inter manus dantis hesit et. Sextum est quod debemus videre cui donemus et non
igrato sicut ioculatori et meretrici. Unde supra dicitur. Cui des vide to quod notatur vbi
dicitur roganti sup. grato et necesse habenti et non cupido nec ambitioso. Septimum
est quare dare debemus sed propter quam causam. nam ex precepto tenemur. vbi
dicitur. Omni petenti tribue. vel quia amicos inde lucremur. quod notatur vbi dicitur
et. Nam recte fecisse bonis in parte lucrosum est. Unde. Denigrat meritum dan-
tis mora sed data statim. Munera plus laudis plusq; fauoris habent. Alibi. Da-
di tolle moere dando cito munus honores et. vel roganti. id est supplicanti in hoc
quod sumas ei rationem quod potes donare. quia debes. nam lucrosum est fecisse recte bo-
nis. dicit ergo. Concede alicui roganti gratis. id est spontanea voluntate vel si-
ne remuneratione et non vide ad precium quod donum sequitur. unde versus. De
re que venit gratia nulla venit. Et illud. Gratia nulla datur si munere munus emen-
tur. Nam recte fecisse bonis benefacere non omnibus est lucrosum in parte. quod d. q. d. re-
cte facit bonis lucrum inde sibi acquirit. vel sic. nam recte fecisse bonis. i. prodesse bo-
nis tantum in parte est lucrum. quod d. non omne lucrum est quod fit in parte. unde in eua-
gelio. Gratis accepistis gratis date et. h. Quod vis donare gratis noli denegare.
Nam benefacta dari bonis imputat esse lucrari.

Quod tibi suspectum est confestim discute quid sit Namque solent primo que sunt neglecta nocere.

¶ Preceptum est ut dubia et suspecta nobis inuestigemus ne nobis inferant noci-
mentum. dicit ergo. Quod tibi suspectum est. i. dubium et incertum discute. i. sequere et lue-
stiga confestim. i. statim quod sit. i. quod sequi potest inde. Namque solent nocere. i. noci-
mentum inferre que primo sunt neglecta et minime preuidentur. quia si preuidentur non
nocerent alicui. Omne ergo ignotum debemus inuestigare ne noceat nobis. unde
Job. Rem quam nesciebam libenter inuestigabam vel discute. quod d. totum delibera inui-
rendo cuius utilitatis sit opus quod vis aggredi. nam si fueris in electione tuorum quo-
rum unum est melius altero et eligas tibi peius postea dimisso meliori nocebit tibi
Namque que sunt neglecta primo solent nocere. unde. Ex minima magna similia
nascitur ignis. Et omnis principis obstita. h. Inuestiges res que suspecta videntur. Nam so-
let vere res indistincta nocere et alibi dicitur. Et neglecta solent incendia sumere vitrea.

Cum te detineat veneris damnosa voluptas Indulgere gule noli que ventris amica est.

¶ Hic docet nos actor remediū cōtra carnis potulentiā. De luxuria satis dictum est superius vbi dicitur. **Luxuria fugito.** vñ ad pñs p̄mittito de illa sed quia actor le-
croem mutat in loco isto ab abstinentia gule. Videndū est qd sit abstinentia. Absti-
nētia est est virtus et auctū p̄andēdi terminū nō pueniendi. Istā virtus impedit
primo horā p̄andēdi debita pueniendo. Secō impedit querendo cibos nimis
delicatos. Un̄ hora. Nō scēda est mensura sui spectēda q̄ res. Tertio impeditur
ex nimio apparatu cibariū qñ hīs nimia opera datur. Un̄ hora. Nam prodiga
res est. **Luxuriosus nūq̄ parū potenta paratū.** Et questorū terre pelagosq̄ cibos.
Am̄itiosa fames et late gloria mense. Mēte q̄ paruo liceat deducere vitā. Et
namra patet. **¶** Quarto impeditur nimis appetitū in edendo et mensurā suffici-
entis refectionis transcendendo. **¶** Societas vacuū quod est in animā peccatū
qñ qñ vter immoderate reficitur genitalia in libidine p̄ocātū et in concubina
excitantur qñ vter et genitalia sunt vicini. Et ideo dicit voluptas. Est ei voluptas
quedā lubrica suauitate et illicita fide mentis indignatio damnosa. Idam̄ tibi
inferens qñ aliam denigrat/bursam euacuat/holens diffamiat/corpus debilitat et
enervat. **Indulgere gule noli.** et consentire vel insistere. **¶** Un̄ Gregorius. Noli esse
similis illis quos dēus venter est. Venter obest burse. vacuū dum nō patitur se-
vi aliter. Cū voluptas veneris. **Libidinis damnosa.** idam̄ tibi inferens quia
aiam vel holē. **¶** Noli indulgere. et consentire gule. **crapule** qñ sine cerere et bac-
cho frigescit venus. **Luxuria raro.** **¶** Thob. Virtus soluerat hanc qñ dā reme-
dia luxuria. Que scy libido vel gula est amica ventris. Genitalia enī vter sunt vi-
cini. vnde illud. Venter saginatus de facili spūhat in luxuriam vel in libidine. vñ
Thobi. Vter saginato veneris suspirat ad vñm. Vteris amica caro carnea mē-
bra petens. Libido sic describitur. Libido est humilitū vel vñū et turpis mēbrioz
ex debito ordine p̄ueniēdo appetitū. Amor proluxa describitur sic. Amor est
quedā mētis infamia que vagum alimfert inania sitit delicias et bibit tristitia cre-
bris doloribus p̄muscens gaudia. **¶** Quē nimis tangit venus et quē fortiter an-
git. Nec credas ventri qñ vult gula cūcta volēt. Et venus dicitur venerari. qñ so-
let venerari in pluribus locis vel dicitur a vena. qñ venter per venas.

Cum tibi preponas animalia cuncta temere

Unum precipio hominem plus esse timendum.

¶ Hic docet nos actor p̄ cunctis animalibus versutis humanā versutia magis
et timēda. **¶** Cū tu pponas. **¶** Continuo tibi. **¶** Penes te cuncta animalia. **¶** Fortia
alia. **¶** Leones et boues et huiusmodi animalia pro maiori parte timēda non credi tibi. **¶** De
tibi sup. **¶** Docet vñ holē. **¶** Solū holē plus esse timendum. qñ de. **¶** Sop. oia et in-
ter cetera animalia debes holē timere. qñ ingeniosior est ad nocēdū qñ alia
et ppter reuerentiā cōsimilis nature vel quia sanctus est ceteris animalibus. et est ala
p̄e suba sensibus alia. Animalū aliud rationale aliud irrationale. Rationale
vñ homo. Un̄ Quis. Sanctus hīs alia mētia capax alie. Deerat adhuc. **¶** Ir-
rationalis vñ asinus/bos. vñ Quis. **¶** Pionap̄ cōspectant animalia cetera terram
Ospol sublime dedit celūq̄ videre iussit. **¶** Irē alia qñ idē est qñ imago. vñ in
apocal. Quartū alia erat simile aquile volanti. Irē alia idē est qñ animal simplex
vñ m̄psal. Animalia pusilla cū magnis. **¶** maiores et minores qñ sunt fide ecclesie.
vñ. Cū tibi preponas. **¶** timore horrois qñ ingenior est ad nocēdū qñ cetera alia
ita vel timore reuerentie. qñ homo est dignissima creaturā vel ppter cōformi-
tate cōsimilis creature vel qñ similis est creatori. **¶** deo vñde homo habet esse cū
lapidibus sentire cum brutis animalibus ratione vñ cum angelis.

Cum tibi preualide fuerint in corpore vires

Fac sapias si tu poteris vit fortis haberi.

¶ Sapientia fortitudini ondit esse miscēda. dicit ergo sic cū preualide vires. **¶**
valide et robuste fuerint tibi in corpore. **¶** cū sis fortissimū in corpore fac sapias. **¶**

sis sapiens. i. sapiens cum fortitudine habens sic. i. si quis in poteris vir fortis habe-
ri. qz sapiens cu fortitudine hga optima est. vñ Salo. Melior est vir sapiens vñ fortis
ei. Et qdñt aīo suo melior est qz vñbi expugnator. vñ Claudian⁹. Tūc oīa tūra
tenebris cū possis rex esse tui. vel aliter. Cū tibi prenatalide fuerit in corpore vires
excedo vires tuas fac sapias vt scias dicere qd bonū et quid malū. Vñ. Cōue-
nit ingenito robur quidētia fortis. Virib⁹ intēns nō est tibi fortis habend⁹. Sed
quēcūqz putat sapiēter ducere vires. S3 sapiens ergo tace bona res est vñē pace.

Auxilium a notis petito si forte laboras

Nec quisqz melior medicus qz fidus amicus.

¶ Hic docet nos catho amicos nostros inquirere qñ op⁹ est. qz nobis tenētur vt
possunt subuenire dicēte. Petito a notis. i. ab amicis vñde auxiliū a notis petito.
i. nō ab ignotis. qz cognita in iudicio ēē. si forte laboras. i. aliquo laborioso nego-
cio vel aliqua infirmitate nec quisqz melior medicus. q. d. sicut medicus vtilis est
ad expellēdos morbos sic amicus ad adiuvādū et consulendū amico si labor in-
cumbat ei. Vñde supra. Corporis auxiliū. vñde. Plus valet in vico bene fid⁹ ami-
cus amico. qz nimis plena de quolibet ere crumena. Versus. Natos impios si-
li si forte labores. hoc ideo dico medico quis maior amico.

Cum sis ipse nocens moritur cur victima pro te

Stulticia est in mortem alterius sperare salutem.

¶ Hic ostendit actor sacrificiū nocētis nō esse deo acceptabile vel gratū qz hō d3 se
pmitus emēdare aīqz deo offerat sacrificiū. Nō vñ celestes ipsa dextera coli. Di-
cit ergo. Cū sis ipse nocēs. i. criminōsus cur moris victima pro te. q. d. nihil confert
tibi mors pecudis ad salutē anime nec victima cū tu sis prauus. qz stulticia est. i.
nimis stultū sperare salutē. i. spem habere de salute eterna morte alterius. i. pe-
cudis nō enī pecudes sed nosmetipsi os debem⁹ immolare. qz sacrificiū deo pla-
cens est spūs cōtribulatus et cor cōtritus. Per mortificationē ergo carnis ppe de-
bem⁹ facere salutē et nō occisionē hyrcine vñ thaurine. qz victima debet fieri per
cōpūctionē et cōtritionē cordis. Et cōpūctio cordis humilitas cū lachrymis et
recordatiōe peccatō. victima d3 a victoria siue ab hostib⁹ deuictis. qz post victorias
fiebat sicut d3 ab eis qz vñst in hostes. vñ victima d3 a viciando vel ligādo. qz qui-
bundā viciab⁹ et fasciōsis caput victime. carictis vñ alteri⁹ aialis ligabat. vñ. Quē-
mēs dānabit hūc victima nulla plabit. Quatr ergo malis succurrere mors aialis.

Cum tibi bellocum vel fidum queris amicum

Non tibi fortuna est hominis: sed vita petenda.

¶ Construe. Cū queris tibi sociū. i. ad vñilitatem tui fidum sociū vel fidum ami-
cū. i. firmū et stabilem fortuna hominis. i. diuitie que habētur scdm fortunam nō
est petenda tibi. sed vita. i. honestas vite. q. d. nō debes querere diuitias sed bo-
nos mores. qz si honesto associēris honestus efficiēris. Vñ dāuid. Cū sancto san-
ctus eris et cum viro innocente innocens eris. Cum electo electus eris et cū per-
uerso peruerteris. Et Tu peruerteris si peruerso sociēris. Si sanctū sequeris tu
quoqz sanctus eris. Nota qz fidus dicitur respectu societatis sicut hic. Cū tibi vñ
sociū vel amicum queris. i. veracē in verbis vñ in promissis. De primo dicitur in
psalmo. Fidelis dñs in oībus operib⁹ suis. De scdo dicit apostolus. Fidelis dñs
qui nō permittit nos tētari. Itē quādoqz dicitur. Fidelis in cōmissis. vñ in euāg.
Euge serue bone et fidelis. Item fidelis dicitur a fide christiana. versus. Si quis
amicari vult vñ vel associari. Non fortunatum querat sed more probatum.

Uttere quesitis opibus fuge nomen auari

Quid tibi diuitie prosunt si pauper abundas.

¶ Ad vñm rex acquisitar hic nos actor inuitat dicēs. Uttere opibus acquisitis
consilio rationis. q. d. opes a deo collatas ad vñm conuerte eas prout rō cepe-
rit vel consulit expendendo fuge nomen auari. q. d. modo tuis rebus vttere vt fu-

lib. 1. de virtutibus
gias nomē auari. Ne dicaris auarus ppter tenacitatē ⁊ abstinentiā bonorū tuorū. Auarus ab auo/cs. dicitur qđ idē est qđ cupio/ā. inde auens. i. cupid⁹ vť auarus quasi hñs varas manus. i. curuas ad retinendū/qđ omne curuū meli⁹ tenet qđ directū qđ pť in hamo. vñ qđā. Currit frustam⁹ cū murlegus tenet hamos. h⁹. Effuge lucrari perdendo nomē auari. Cur tibi sit carus census quē seruat auar⁹. Quia tibi diuitie pñt ita dico si tu abundas paup. i. si tu diuitys abundas cū viuas pce in expēdēdo misere egestatē patiēdo. q. d. nō pñt diuitie tibi. horati⁹. Quis fortuna mihi si nō cōcedit vi. vel paup. i. cupidus et auarus. q. d. qđ pdest tibi habere multas facultates si nō sufficiūt tibi q. possides si pauper abūdas ne fruaris acquisitis. vel habere opes ⁊ semp̄ eris pauper bone operationis. h⁹. Ergo facit virtus non rerū copia plenū. Ad viciū mentis vicio cū reddit egenum.

Si famam seruate cupis dum viuis honestam

Fac fugias animo que sunt mala gaudia vite.

hic precipit actori ne de actibus criminosis gaudeamus in possidēdo diuitias nec nos inde iactemus/qđ nihil adeo offendit deū sicut seruit erecta post peccatū dicit ergo si vis seruare famā honestā. pñ. i. qđ viuis. i. si vis laudari in vita tua fac ne gaudeas de aduersitate alterius nec velis de malis operibus gaudere vel cū malefactoribus nolletari. qđ nil ē. Et in reb⁹ pessimis nō cōgaudere vť luxuria/rapina/ingluuiā: hñmōi ne dicatur de te qđ dī Salo. Letatur cū malefecerit et exultat in reb⁹ pessimis qđ nō est faciendū. Itē. Rissus in dolore miscebitur ⁊ extrema gaudij luctus occupat. Vel fugias gaudia vite. pñtis qđ sunt mala ⁊ nocua eterne qđ dī hora. Gloria peti multū petēda tui est. Fac fugias anio qđ sunt mala. i. que reddunt malum et infamiā/vel sunt amplexus mulierū/gulositas ⁊ hñmōi que hominē diffamāt. Versus. Ut tibi laudis detur que nunqđ vituperetur. Quod male letatur nunqđ tua vita fruatur.

Cum sapias animo noli irridere senectati

Nam quocūq; sene sensus puerilis in illo est.

Preceptū est ne senes irrideamus. Cū sapias. i. sapiētia habes integrā animo tuo noli irridere senectā. i. senē aliquē noli despiciere ⁊ ponit ppetatē p subiecta dices. nā quocūq; sene. i. senescēte sicut rege latino/ p regēte latino puerilis sensus. i. acutus sensus ⁊ senilis sensus est in illo sene vť in pueris. licet enī senes sint debiles ⁊ titubātes/ tamē validi sunt cōsilio ⁊ prudētia. Et scdm hoc senex dī a senos qđ est sensus/ vť aliter noli irridere senectā. Nā quocūq; sene sensus puerilis in illo est. i. senex. i. nimio cōfectus senio. Delirat senex ⁊ in pueritiā redigit. vnde modū pueri ⁊ fatuitatē in multis senib⁹ cōsequitur. Cū igitur puerū turpe est irridere/ ita turpe est senem irridere cū habeat modū pueri. sicut de factis puero: rū nō est curandū sic nec de factis senib⁹ est curandū. Senecta delirat etatē/qđ cōtinuo obscurat anim⁹ ⁊ memoriā vñ senex dī: quasi se nesciens. vel aliter noli irridere senectā. i. etatē illā. i. senectutē qđ cōfert sapiam vť patet i plurib⁹ nā quocūq; sene ablet absoluti vť pur⁹ sensus puerilis. i. discretus est in illo sicut in pueris/ ita fiet punctus sensus puerilis est in illo. i. ex vicio senis ⁊ nō etatis. i. luxuriā ⁊ potū enacuāt assidue vť in iuuetute sua sicut puerilis sensus fit in senectute ⁊ nō i senectute/ sed ex cōsuetudine. Cōsuetū est ei senes esse insensatos ⁊ fatuos. h⁹. Sensu defectā noli irridere senectā. Omnibus est viliis senibus ⁊ mens puerilis.

Disce aliquid nam cum subito fortuna recedit

Ars remanet/ vitam hominis non deserit vnq̄.

Ad doctrinā hic inuitamur. Quidā enī ppter rerū suarū affluentia/ quidam ppter sanguinis claritatē/ qđā ppter elegantiā corporis sui studere dedignant qđ prohibet actor ⁊ dissuadet. d. Disce aliqd. i. aliquid scientie doctrine intende nā cū fortuna. i. rerum prosperitas recedit subito. i. repente ars. i. scientia per artem habita remanet tecū qđ non deserit vnq̄ vitā hoīs. i. holm dū vnq̄ qđ vñ ad mortem comitatur ipm/ qđ scia est thesaur⁹ quē fures nunqđ effodit nec mures cotrodunt ē. Un quidā sap. Sapia nescit suū derelinquere possessore/ sed magis

ipsum facit vivere per famā. Itē sapia est animi nobilis possessio q̄ distributa per
ptes suscipit incrementū & auarū dedignatur possessorē: q̄ nisi publice cito elabi-
tur. Itē discere aliqd̄ vt possis docere. Unde Salo. Doctrinā magis q̄ aurū dilige.
Melior est enī sapia cōctis opibus p̄ciosissimis. Vñ Paulus. Probo thesaurū do-
cū q̄ dimittis aurū. Dicit ergo. Discere aliquid. nā cū subito fortuna recedit. Fortu-
na q̄q̄ d̄r dea. vñ in alex. Sedebat humi fortuna &c. Prosperitas vt hic. nā cum
subito fortuna recedit status hoīs in bono vel in malo remanet. Quid. Et cū for-
tuna statq̄ cadit fides. &. Res valet ars p̄stet si res parit ars mibi restat. Itē.
Artem scruteris q̄uis opulentus habetis. Ars manet/ars durat/fortuna rece-
dere curat. Conditā decrescit vulgata scientia crescit.

Prospicito cuncta tacitus q̄ quisq̄ loquatur

Sermo hominū mores celat et indicat idem.

¶ Precipit hic actor vt verba cuiuslibet in mente nra cū diligētia q̄ intētiōe pro-
ferunt hoīes cōsiderem⁹. Prospicito cūcta. i. per morā & sic ista dictio cuncta est
ablati casus & h̄y ultimā longā. nā si esset alterius casus versus nō valeret. Et dici-
tur cūcta de cūctōr/ris. q̄b̄ est morōr/ris. tu dico tacit⁹ & nō loquēs hoc q̄ quisq̄
loquatur: q̄ sermo hominū celat. i. tegit q̄q̄ mores. i. consuetudines suas. q̄ aliud
habēt hoīes in corde/alind in ore. vñ a talibus caueas tibi. Vñ. Qui mel in ore ge-
rit & me retro pungere querit. Eius amicitia nolo mibi sociā. & idē. Sermo indi-
cat mores hominū. i. suas p̄suetudines. q̄q̄ h̄y illud in corde q̄b̄ habet homo in ser-
mone & ope. Vñ talē odigas. &. Alterius sermo tacito moderamine verba. Verba
quicq̄ celant mores. eodemq̄ reuelant. Cū prospicito &c.

Exerce studiū q̄uis perceptoris artem

Vt cura ingenium sic & manus adiuuat b̄sum.

¶ Ad cōtinuū exercitiū studiū hic nos mittat actor. q̄ studēdo sapia augmētā. Dicit ergo
exerce studiū. i. exercitiū adhibe studio. vt adhibe studiū arbi⁹ vt pos-
sis dicere cū Seneca. Nullus dies erit &c. q̄uis perceptoris artem. i. intellectus. i. ar-
tis intelligentiā habuleris/q̄ vñs reddit magis. Vñ d̄r. Natura reddit hoīem
p̄doneū ad aliqd̄. Cū summa aut diligētia pagenda vñs p̄ponit⁹ reddit artificē
Nota q̄ studiū sine ingenio est quasi faber sine instrumento. &. Ingeniū nūq̄ sit si-
diū s̄os est sine fructu. Hec duo cōiuncta fructificare solent. Studiū est vehemēs
animi applicatio ad aliqd̄ agendū cū summa velocitate: vt cura ingenii. i. man⁹
artificis adiuuat vñm rei. ita cura. i. animi exercitiū adiuuat ingenii. i. scientiā
sive sapientiā mediāte ingenio sic manus. id est manualis operatio adiuuat vñū
vñs manus. &. Si studeas per te q̄uis sis doctus in arte. Sensus curādo cres-
cāt vñs operando. Vel sic. Ars exercendo & studendo crescit.

Multum venturi ne cures tempora fati

Non timet mortem qui scit contemnere vitam.

¶ Hic a metu mortis dissuadet actor. nō enī bene viuētib⁹ honestū est timere
mortē. d̄r Sene. Mors adeo est malū: vt sit extra oīm malōrū metus. Memoria
mortis adeo est habēda: vt malevniūdi periculū reliquamus. d̄r ergo. Ne cures
multū tpa fati. i. mortis v̄ture. i. ne sis curiosus & sollicit⁹ de morte v̄tura. Mul-
tū venturi &c. i. diligas tpa v̄tura fati. i. v̄ture mortis. Dico ne curas multum
vt amittas vite p̄tis. & q̄ doleas tñ q̄ oporteat te mori q̄ iā desperes de salute
aie & illā postponas tanq̄ desperans. S̄it ne cures parū v̄tura tpa fati v̄tura
ita q̄ nūq̄ habeas memoriā mortis: & q̄ nūq̄ dimittas peccare & p̄sumēdo spe-
ras te habere salutē aie. Vñ nō cures parū vel multū sed mediocriter amorē sa-
lutaris et timorē pene tanq̄ inter duas molas constructio cures de morte habē-
da sic quod de ea memoriā habeamus ita q̄ non pecces. Unde Salo. Memoria
re nouissima tua & in eternū nō peccabis. Dicit ergo Multū v̄tura ne cures tem-
pora fati. i. mortis. fatū idē est q̄ mors. sicut hic. Itē fatū est diuina dispositio in
rebus humanis per quā dei p̄uidentia singula nectit suis ordinib⁹ & dirigit mor-
tum. Vñ sciendū est q̄ illa dispositio in diuina mente adunata p̄uidentia appet-

satur digesta vero et applicata temporibus factum. Non metuit mortem qui se cō-
temnere vitam. i. presentē q̄ vita p̄s debet esse cōtempta. Un̄ vita brevis velut
aura levis quo sine tenetur. Thobias. Tenebrosa sophistica vita et. non metuit
mortem corporis qui se cōtemnere vitam. i. presentē. h̄. Non tibi sit cure mor-
tis formido future. Moia vero curatur si vivere despiciatur.

Disce sed a doctis: indoctos ipse doceto

Propaganda enim rerum doctrina bonarum.

Hic docet nos actor ut discamus a sapientibus non stultis non vilia sed vtilia
q̄ dicit Salo. A sapiente tuam perquire consiliū / illud m̄strue deolatu. et hoc
est indoctos ipse doceto et post hoc sequitur doctrina bonarum. i. scientia est p̄pa-
ganda. i. dilatanda alijs. q̄ ut predictū est scientia est nobilis animi possessio. Et
alibi. Scire tuū nichil est nisi te scire hoc sciat alter. vel aliter discere dixerat actor
superius discere aliquid. hic autem docet nos a quibus debem⁹ discere. i. a doctis
verbo et exemplo quia plus valet doctrina exemplo. Unde discere sed a doctis. i. cō-
siliū quere a discretis et sapientibus q̄ sepe rogare et. p̄paganda. i. dilatanda et
publicanda. unde. Condita tabesceat vulgata scientia creseat. Et contra doctrina
malarum rerū est excerpenda vel extirpanda sicut heresis. h̄. Scire rudes que-
runt quod docti nos docuerunt. Ut successorum fiat doctrina bonorum.

Hoc bibe quod possis si tu vis vivere sanus

Morbi causa mali est hominū quandoq; voluptas.

Preceptū est ut in potu mensura et temperantia teneam⁹. et sic de crapula dis-
suadet q̄ ut dicit multi per crapulā perierūt q̄ dixerat superius vino te tempe-
ra mō repetit illud q̄ dixerat diceo. hoc bibe q̄ possis. i. aptum possis. i. sustine-
re. q̄ d. non ad superfluitatē. sed ad nature exigentiā et temperantiā et nō vitā vel sic
bibe hoc q̄ possis. i. potēs sis. i. q̄ potentiā habeas ad regendū te ut potentiā te-
neas q̄ q̄ aliquis est ebrius nō est potēs sui q̄ superfluitas vini auferit hominē po-
tentiā et valore. Un̄ Quid. Certe tibi a nobis dabitur mēsurā bibēdi. Officiū p̄e-
stāt mensurā pedesq; suis. Si tu vis vivere sanus. i. si vis ducere vitā salutare et leo-
lumen. tū in corpe q̄ in anima. Un̄ Salo. Unū et mulieres apostatare faciunt sapi-
entes. q̄cumq; voluptas. i. superfluitas bibendi vel comedēdi est causa mali mor-
bi. i. corporis et anime. Un̄. Rationis vile sepulchrum ebrietas. Multi enī per po-
tus supfluitatē incurrūt egritudinē q̄ eos ad mortē ducit. nā quecūq; voluptas
i. q̄cumq; supfluitas est causa. i. materia mali morbi. i. infirmitatis. vñ Salien⁹ dici-
tur rhodus cuiā querenti de morbo sic. Abstinentia est summum bonū et summa
medicina. vel si vis vivere san⁹. i. sapiēter et honeste. q̄ q̄cumq; voluptas. i. vis su-
pfluitas comedēdi est cā mali morbi et luxuria q̄ p̄e cūctis est dānoia. vñ. In esu
et potu regnū dei nō possides. Bibere equocū est ad plura. Bibere est p̄pū vinū vel
aquā per os trāsglutire. Itē idē est q̄ intelligere. Alex. Atq; hec dicere vigili b̄-
bit aure magnā. Itē bibere mysticē accipitur ut in euange. Nisi manducaveritis
carnē filij hoīs et biberitis eius sanguinē nō habebitis vitā in vobis. Istud expo-
nitur primo ad litterā et sensus pōt esse talis: nisi manducaveritis carnē filij hoīs
et. i. nō eritis de ecclesie unitate. Itē bibere idē est q̄ incorporari. Un̄ in euāg. Nō
bibā amīcū de hoc genimine vitis: donec bibā illud nouū vobiscū in regno p̄is
mei. i. nō incorporabo mihi vitā donec bibā et. Itē bibere est suscipere passionē. vñ
in euāg. Potestis bibere calicē quē ego bibitur⁹ sum. i. suscipere passionē. Itē bi-
bere idē est q̄ instrui. Un̄ in euāg. Si q̄ sitit veniat ad me et bibat. i. q̄ desiderat
doctrinā veniat et instruat. Et ergo. hoc bibe q̄ possis et. Alij versus. Santos esse
potes si cū moderamine potes. Dat penas multas nimis accumulata voluptas.

Laudaris quodcūq; palā quodcūq; probaris

Hoc vide ne rursus leuitatis crimine damnes.

Preceptum est ne quod prius laudauerimus vituperemus: quia crimine incon-
stantie videremur reprehēdi. Debemus igitur cōsiderare ne indignā laude cō-
mendemus infra illud. Qualiter cōmendas et qualiter vituperas aspice. Sene-

ea. Ne extollas aliquē ne vicias. Dicit ergo quod si laudaris. i. laudaueris par-
lam. i. corā multis quodcumq; probaris. i. probaueris quo ad facta vel pbans. i. re-
probaueris vel culpaueris. vide. i. caue ne dānes prius laudatū culpando crimi-
ne leuitas. i. inconstantia. vñ sic laudatū verbis que sunt benedicta probatū factū
quia sunt benefacta. q. d. turpe est illū quē laudaueris semel iterū reprehendere
quia de inconstantia et leuitatis vicio potes redargui. versus. Tu non esto leuis
laudando docēs bona queuis. Bñ versus. Si qd dānauit qd pūmū ipse proba-
uit. Talis laudator leuitatis habetur amator. Vnde est verbū antiquū. i. dedina-
tur vido. vidis. q. aliter esset penultima longa de video in imperatuo. vel est lu-
centia poetica. scz sūtole figura.

Tranquillis rebus que sunt aduersa caueto

Rursus in aduersis melius sperare memento.

¶ Hic precepit actor. vñ de p̄speritate et aduersitate caueam. Dicit enī scñ. no-
li in tranquillitate cōsiderare. memento q. mare cōuertit eodē die vbi luserunt nāuiga-
vbi absorbent. Dicit ergo caueto aduersa. i. ne cadas i aduersitatē in tranquillis re-
bus. in tpe p̄speritatis. vñ alex. Sub cardine cardo sic nūq; est firmū cui non me-
tus esse ruine. Possit adhuc. vñ. Itē ecōtra tranquillis reb. i. tu exis in p̄sperita-
te caue tibi de aduersis. q. dicit salomon. In die bonor. nō sis immemor malorū
Itē cōtrariū. tu vñ in aduersis rebus. rursus in aduersis reb. exis. i. memento
sperare meli. in tpe aduersitatis. i. noli desperare cū habeas ad huc p̄speritatē
hōi. ¶ Grata supueniet que non sperabitur hora. i. vñ. Sepe creat moreo
nīpera spina rosas. vel tranquillis rebus. i. in pace que sunt aduersa. i. guerrā tur-
bia in tpe gub̄e memento sperare q. habeas salutē. versus. Reb. tranquillis me-
tus aduersa sub illis. Rebus in aduersis meli. sperare sup̄is.

Discere ne cesses cura sapientia crescit

Rara datur longo prudentia temporis usu

¶ Hic iterū ad doctrinā inuitat nos actor. dicit ergo ne cesses discere. i. sine inter-
missione doctrine et studio indulgere. q. sapia crescit cura. i. studio curioso i. intē-
to studio assiduitas et doctrine augmentū suggerit sapie. Dicit enī scñ. Nūq; ē qd
nō expugnet continua expugnatio vel operatio et mēta i diligēs cura rara p̄u-
dētia datur. i. acquiritur longo vsu tēporis ergo multo minor breui vsu tēporis
et sic p̄babile est quid sit dicendū vel rara. i. p̄ciosa q. q̄to rarius rāto p̄ciosa per
doctrinā diuinā ad scie puenitur permanētia. h. Oē qd est rarū cōstat me iudice
corū. hoc cōtradicit gallo rufinus inuid. Cōtradicit regine vel legio gallo rufi-
ne. Quāuis te rarū credo valere parū. alij h. Ut valeas multūq; queas fili bone
scire. Multa legas facito cū sit mod. ipse perito. Itē vine q̄si cras mouitur. discere
q̄si si victur. h. Quē carens vicio tanq; sis cras mouitur. Intendas studio q̄
si vita nō caritur. h. Discat qui nescit cura sapia crescit. Crescit i. augetur si tem-
poris vsus habetur vel sic. Non datur immensus in longo tpe sensus.

Parce laudato nam quē tu sepe probaris

Una dies qualis fuerit monstrabit amicus.

¶ Preceptū est vñ in laudib. alteri. modestiā teneamus. dicit enim Sene. Par-
ce laudare iuperā parcius. Similiter reprehensibilis est nimia laudatio i immo-
derata vituperatio. Dicit ergo parce laudato. Parcere p̄prie est iniurias illatas
remittere. Vñ dī quotidie. parce mihi domine et cetera. remitte p̄cni meū. Itē
parcere est suggestionem malorum hominum vel demonū p̄tra hominem retre-
nare. vñ danid. Ab oculis meis munda me. vñ. Itē parcere est non corrigere
vñ se parat virge. Itē parcere idē est qd nō expēdere. vñ se parat burse i inde-
ruiat parc. s. u. a q̄ p̄ce aduersū deruiat habet hic p̄ce laudato. vñ. Beat. p̄-
trius dī. Nemo p̄pheta est in vita terrena. h. Laudandi parc. culpandi paritior
esto. Peccatur si non assit vterq; modus. Et sequitur. Una dies qualis fuerit. i. in
tempore necessitatis apparebit amici tui fidelitas. quia aurum in fornace. fides

Catho.

f. l.

in anxietate cōprobatur. Tho. Aurū in fornace fides in anxietate nitet. In tēpo
re felici nō cognoscitur amicitia. Sorte patet misera que sit dilectio vera parce lau
datio. i. modicriter ponendo temperamentū. Quidā sunt qui vltra modū lau
dant quod est viciosum. vna dies. i. vnius diei momentū sorte monstrabit. Lostē
det/qualis fuerit/sive bonus sive malus amicus tuus. quem probas sepe/qz vni
us diei momento poteris probare sorte amorem ipsi? quem sepe laudasti. qz nō
faciunt anni quod facit vna dies. versus. Tu caueas dici nimis laudator amicit.
Tempore monstrabit qdum te semper amauit.

Ne pudeat que nescieris te belle doceri

Scire aliquid laus est turpe nil discere belle.

Hic docet actor ne propter pudorē desistamus adiscere que nescimus. Quidā
enim sunt qui malunt nescire qd inquirere et adiscere. Dicit ergo ne pudeat te do
ceri que nescieris laus est. i. laudabile et vtile est scire aliquid. i. aliquātulū habe
rescietie. h. Discere qre sepe resolvere sit tibi cura. Hec tria sunt via q sapia sit
valitura. Dicit ergo ne pudeat. i. ne ascribatur tue stulticie. vsf salomon. Sapien
tis atqz doctrinam stulti despiciunt et ascribatur arrogantie et superbie. vñ idēz
arrogantiam et superbiam et prauam vitam et os oblingue detestatur sapientia sci
re aliquid laus est qz inde laudat sciens turpe est nil discere velle. i. peccatū. quia
nolens adiscere habet ignorantiam vincibilem qd est maximū peccatū. vñ sciendū
est q duplex est ignorantia. Quedā est necessaria que vitari non pōt. hec bñ in
vincibilis. qz nō potest vinci studio vel alio modo/et talis nō est peccatū. Alia vo
luntaria sive vincibilis quia doctrina vel studio vel alio modo vinci potest et ta
lis est peccatū. versus. Tres infelices in mundo dicim? esse. Infelix qui multa sa
pit/nescitqz docere. Infelix qui pauca sapit/spemittit doceri. Infelix cui? prodest
sapientia nulli. Aliq? Ne pudeat queri que nescis arte doceri. Qui scit laudatur/
qui nescit vituperatur. Itē plus est omī re sapienti plurima scire. i. oēs diuitie sue
cumbūt. phus. Plus qz diuitias scire valere scias.

Cum venere et baccho lis est sed iuncta voluptas

Quod lautum est animo complectere sed fuge lites.

Cū venere et baccho lis est. i. cū luxurioso. qz si homo sit luxuriosus et zelotip?
et bilinguis et similiter linguosus erit. Itē lia est cum baccho. i. cū ebrio qz si ali
quis ebrius est et iracundus infans et irguosus erit: vnde iurgia precipue vino
stimulare caueto sed iuncta voluptas. i. vñū sequitur ex altero /qz ebriosi sunt lu
xuriosi. vnde illud. Ceter merō ciboqz estuans de facili spumat in libidine. vñ ali
ter. Cum venere et baccho lis est. quia vltra modū potus opus venet. nō pōt p
ficere sed ebrius maiorem habet voluptatē et effectū q non ebrius. vñ onis. aut
nulla ebrietas tāta aut sit vt tibi curas. Tripiat. cē. sed iuncta voluptas qz si vñū
sumas in magna qritate non vltra mensurā sic opus veneris potest pfi ci vel vo
luptas. i. vilitas vel delectatio. qz in vtroqz est vilitas. In venere qritū ad prole
si nō exerceatur superflue i baccho est vilitas qz potus moderatus necessarius
est homini. Sed inde nō est potū abutendū/cōplectere in aio tuo qd lautū est. i.
mundū. et si a lano/as. i. dilige castitatē et sobrietatē nō immūdiā. Salomon.
Qui ingreditur ad vxorē proximī sui nō erit mundus cū cōtigerit vñ tegerit eā
vel lautum. i. laudatū per sincopā. i. laudabile et amabile. i. sobrietatē veneris et
bacchē sed fuge lites. Si enim hec duo vltra modū sumant lites sunt. i. vñū et lu
xuria. vñ salomō. Sūmopere caue iurgia/nā cōtra parē cōtendere ineptū est cū
superiore furiosum/cū inferiore sordidū. cē.

Demissos animo tacitosqz vitare memento

Quo flumen est placidum: forsan latet altius vnda.

Ut nimis simplices et assidue silentes cūtemus docet nos actor. Sūt enī qdā
qui vulpina sub spe pollent colubina dicit ergo memento vitare a talibus qz nō
credas eis nec sociaris alo. i. intentione/aut demissos et tacitos. i. nimis humiles
et vltra modū silentes sicut sunt ypocrite. vñ. Quilibet ypocrita spe tenus est hec

remita. Mente tñ tacita latet agnitiō hñs aconita. q. d. noli credere illis qui celis
q̄ in corde cogitat. vñ. Nō te decipiat ai sub vulpe latētes ipia sub dulci melle ve
nena latent. vnde. Accēdite a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimētis
ouū. int̄ aut sunt quasi lupi rapaces. Et q̄ vitandi sunt hñmōi hoies oñdit p̄ me
thaphoram sumptā a summe emittente leuiter dicē. quo. i. i quo loco summe est
placidū vnda latet forsan altius. i. p̄fundius q̄ in illo loco quo impetio currit vñ
sic summe q̄ est placidū vnda. i. p̄ vnda q̄ nō est rapidū latet forsan altius. i. p̄
fundius q̄ crederes. vñ. Fac tibi diuites sub falso nōle miteo. Nec credas vnda
placida non esse profundam.

Cum tibi displiceat rerum fortuna tuarum

Alterius specta quo sis discrimine peior.

¶ Preceptū est vt cū paup̄tatis vīgētia nos aggrauat: aliorū isofumitū nostros
conformemus confitendo vt paup̄ratem nostrā leuius patiamur q̄ d̄. leu. cō
muniā tangūt. Dicit ergo. Cū fortuna cū star^r tuarū rex male se hñt: vel cū fortu
na tuā rerū displiceat tibi vñ. si mala fortuna sit in diuitijs et in alijs reb^{us} spe
cta. i. considera diligenter quo. i. in qua re vel quo tu sis peior. i. felicior discrimine
adāno vel periculo alterius. q. d. considera aliorū discrimina et inuenies multos
nobiliores te qui sunt infeliciores q̄ tu. et ita poteris leuius dolere et non displice
bit fortuna tua. vñ. fclit quē faciunt aliena pericula cautū. i. econuerso vel spe
cta. i. considera quo discrimine alterius. Iqua dñi a alterius sis peior: et inuenies
aliquē similis conditionis: vel si non es peior vel infelicioz oib^{us} non debent tibi
displicere res tue vel fortuna tuarū rerū. vel sic quo discrimine. Iquo pctō tu sis
peior statu alterius. vel q̄to discrimine alterius. i. quo pctō alterius tu sis peior
q̄ pctō alterius expediunt sepe hoies. vnde onis. Alioz respice castus. Confusus
ip̄t feres leuius coia tangunt. vñ. Si contristaris et rerū dāna sequaris. tñ te so
lentur qui peius habere videntur.

Quod potes id tenta. itam litus carpere remis

Tutus est musco. q̄ vclum tendere in altum

¶ Hic precipitur ne opus aggrediamur vñtribus inconueniens ad finē ducere ha
bendo fidutiā. Quid est fidutiā. Fidutiā est certa spes animi pducēdi ad finē rē
inchoatam suberem inceptam q̄ officiū fidutiā est ad cōsummationē rei estimā
re. vñ lre. Nō credet actū q̄ superes et agēdū. et alibi. Incepturū opus sumā
spectare memento. Incipe sed lera perficienda manu. vnde. Tutus est aggredi
parua quā magnā q̄ magnā magna decent et oppositū parū parua decet. De
ergo rēta id q̄ potes. i. cōsummare. i. aggredere illā rē quā tu potes ducere ad
effectum q̄ tutus est et hoc ostendit per methaphorā dicē. Nā tutus est car
perelitus maris. i. securus est multo nauigare circa litus maris q̄ velum tēde
re in altum. i. mare p̄fundum. i. p̄ nauigare in medio maris vbi est magnū per
iculum aliquoties. versus. Istud rētabis fieri q̄ posse putabis. Tutus est portus
semper maris ire per horam.

Contra hominem iustum p̄aue contendere noli

Semper enim deus iniustas vlcissitur iras.

¶ Preceptū est ne iuste et innocenter vimentibus molestiā inferamus: q̄ boni a
malis despicuntur. vñ. alomon. Ambulās recto itinere et timens deū: despiciet
ab eo qui infamis gradit. vñ catho a vicio isto volens remouere filia suā phibet
ei ne cōtendat contra iustū nec eū despiciat: q̄ deus accipit vñtionē de illis qui cō
tra iustos cōtēdit. vñ. Da mihi vindictā et ego retribuā dicit dñs. Jē p̄piciat
oculis sup mortalia iustis. Notz q̄ homo ponitur aliqñ in plenitudine sue signifi
cationis in qua cōprehendit totā vñā speciem: vt ois homo est alal q̄q̄ ponit p̄
dignitū parte hois vt in alex. interior tibi seruat hō. i. l. ala q̄q̄ ponitur in des
gnatōe exterior p̄tis. vñ apls distinguit hoies exteriorē et interiorē: q̄ iterior est
ōia exterior hō corp^{us}. Jē hō cōstat ex quorū elementis sicut alia corpa tra est con
uersa in carnē humori sanguinē aer in spm̄ ignis i calorē. Jē hō p̄stat ex mortali

Catho.

J. ii.

immortalis et diffusibilis sic. hō est alal rōale mortale sensibile disciplinē capax
qui ingenio valet artib⁹ et cognitiōe rerū quicquid agere debet eligit. vt si qd mali
le cōtēnat. Contra hōlem iustū. Laia m dicit ergo noli contendere. i. cōtentionem
cōmouere. plane. i. iniuste. et nūq̃ cōtra hominē iustū. i. scilicet religiosum / q̃ deus
iniustas viciat iras. i. vitionē agit de ira iniuste illata. vnde habemus de sancto
buctio q̃ scilicet martinū deridebat / alicui cū flagellabat. ait hoc merito patior: q̃
peccauit in scilicet dei. 8°. Aspicit oculis superi mortalia iustis. Multū de iras / si
iustis pourigis iras. Iras nō iustas dñs dānabit. 17.

Creptis opibus noli merere dolendo Sed gaude potius tibi si contigat habere

Chic docemur potius gaudere de habitis vt inuentis q̃ dolere de omissis et hoc
est cōtra auaros: q̃ dī: grauius torquetur auari. Amissi memores q̃ delectentur
habēdo et alibi. Ploratur lachrymis amissa pecunia veris. Vñ hō debet esse con-
fās et fortis alo: sicut iob. qui mutabilitatē rerū temporalis parumpendit dicens
amissa rebus suis. Dñs dedit dñs abstulit sit nomē dñi benedictū. vñ quidā p̃lo
lās quēdā de morte filij dixit. Noli flere q̃ talē amissisti sed gaude poti⁹ q̃ talē
genuisti et habuisti. dicit ergo noli merere dolendo. i. flere s; gaude potius q̃ do-
leas. q. d. potius gaudēdū est de habitis q̃ de omissis dolere. Vnde quidā sapiens
qui lugebat morte filij sui ait sibi ipsi. Luctū deponē pro rerū perditione. Sed cū
gaudebis potius sup hoc quod habebis.

Est iactura grauis que sunt amittere dānū

Sunt quedam que ferre patienter debet amicum.

Iactura est pprie illud qd nante perditantes iactāt in magis pōtū hic p̃ti-
mo incōmodo. Itē iactura venit grauis in dānū qd venit ex ipso. Grauis h̃
multas significatiōes. Qñq̃ notat pōderositatē: vt on⁹ est grauis. i. pōderosum.
Qñq̃ notat p̃ciositatē. vñ alet. Nūm⁹ est p̃ciosus et alij q̃ pōdere sermō grauis
Qñq̃ idē est qd p̃ress⁹: vt dñ nocte graue somno. 17. qñq̃ idē est qd iracū⁹: vt iste
est grauis familie sue. qñq̃ notat difficultatē: vt lectus est grauis. i. difficilis. qñq̃
dī p̃egñas: vt ista mulier est grauis. qñq̃ molestū: vt cū dī noli mihi esse grauis
i. molest⁹: qñq̃ idē est qd dānosus: vt iactura est grauis. i. dānosa. qñq̃ idē est qd
odiosus: vt cū dī iust⁹ est grauis ad vidēdū mala. qñq̃ dī grātia rōe peccati: vt
populo grāti iniquitate. Qñq̃ dicitur grauis ratioe ṽtutis. vt in psalte. In po-
pulo grāti laudabo te. vñ lege sic grauis iactura est admittere ea q̃ sūt mea que
aliquis h̃ sūt magna et p̃ciosa et sunt aliq̃ nō ita magna q̃ amittantur. debet
amic⁹. i. sūt ferre. i. sustinere patienter q̃ hō amic⁹ sūt est qd nō irascitur sine causā
vñ. irasci abo re noli: vel aliter grauis iactura. i. magnū incōmodū est et etiā dā-
nosum est amittere. i. p̃dere dānū. i. ad dānū hōis. vel dānū. i. p̃tatis hōis⁹ vt
dānū. i. ad dānū suū haberi. que vere sunt. i. eterna gaudia. Sūt quedā alia. i. spi-
ritualia q̃ amittantur decet hōlem amicū suū ferre. i. sustinere patienter sicut iob q̃
ait in rebus amissis. Dñs dedit dñs abstulit sit nomē dñi b̃ndictū. vel alij grātia
iactura. i. maximū dānū est amittere. i. recipere ad ṽtutē dānū. i. ad dānū suū
ea que sunt hōi necessaria. qñq̃ sunt quedā sicut paup̃tās et h̃mōi que decet hō-
minē amicū suū ferre. i. sustinere patienter vt quib⁹ nō rēdat si aliā pecuniā non re-
cipiat ad ṽsurā. vñ supra. Infantē nudū. 17. vel aliter iactura grauis est. i. magnū
dānū. dānū inter dānū q̃ sunt amittere. i. p̃dere am cū. vñ salo. Qis tpe diligēd⁹
est amic⁹. Et sunt quedā. i. alie res q̃ amittantur decet ferre. i. sustinere patienter
vel quedā q̃ ferre decet. i. amicū si aliq̃ est irat⁹. 8. Nō est causa leuis dānosa per-
dere quento. Quedā portabit patienter quisquis amabit.

Tempora longa tibi noli promittere vite

Quocūq̃ ingrederis sequitur mors corporis vmbra.

Chic docet nos de ṽtutē cōsiliū in vita humana: qd dicit b̃tis Greg. Brevis est
humo vite felicitas et gl̃a secularis. Vñ Salo. Ne gloriaris in crastinū ignotis

quid superventura dies pariat. Uti. Noli promittere tibi longa tpa vite cū nihil sit certius morte & nihil incertius hora mortis. Preterea impossibile est senē diu vivere sed possibile est inuenē cito mori quocumq; sup. loco ingrederis mors. i. necessitas moriendi sequitur ymbra corporis. i. corpus qđ est velut ymbra quā cito transit. Uñ quidā. Nos leuis ymbra sumus nos apti turbine sumus. Et nichil est fumus: nos ergo nihil sumus. Vel sic. Nil nisi terra sumus & terra quid est nisi fumus. Et nihil est fumus vt supra. Mors in hoc loco ponitur pro necessitate moriendi qđ vbiq; ingreditur homo in actu nō moritur sed semp comital hōem necessitas moriēdi. De qua dicitur in gen. Quacūq; hora comederitis mortē memini. Idē. Necessitati moriēdi subiacebitis. vel aliter. Noli pmittere tibi sperando longa tpa vite. i. eterne qđ vere sunt longa si nō cessas peccare. qđ quocūq; mō tu ingrederis exis in pctō mors eterna sequitur ymbra corporis quousq; putaris in corpore & aia vel mors. i. dyabolus sequit ymbra corporis tuā nec dimittet te donec putat in futuro. vel aliter. Tpa lōga rē. Scriptū est. Mors & vita in manu dei sunt. Quocūq; ingrederis. i. ambulas sequit mors corporis ymbra: qđ si cut ymbra sequitur corpus: ita mors sequit hōem. qđ vbi hō ibi periculi. 69. Nō tibi cōfidas qđ multo tpe viuas. Nā quo qđs abit mors post vestigia vadit. Item Preterit hic vita velut sit nulla sagitta. Et hic. Vita brevis trāsit vt aura leuis. Aliq. 69. Nūq; pmitte lōge tibi tpa vite. Nā qđcūq; dās gressus te mors comital.

Thure deum placā: vitulum sine crescat aratro

Ne credas placare deum dum cede litatur.

¶ Hic docet nos catho placare deum thure. i. pura mente: & non vitulo immolato qđ sacrificium deo spūs cōtribulatus cor contritū. Primo legitur iuxta litterā & lectura illa est brevis. ideo breuiter illam pertransio. Sed allego. potest sic legi vel intelligi. Per vas in quo portatur thus inens pia designatur: qđ debemus habere mentē eleuatā ad celū per cōtēplationē nostrā. per thus orationē & deuotionē mentis quē debemus ad deū infundere. vnde in canticis. Que est ista qđ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatib⁹ myrre & thuris. Per myrrham mortificatio carnis designatur. Per thus deuotio. Per ignē quo ascendit thus intelligimus supernū amorē & diuinū. 6. Mistica sunt vas thus/ignis nam vase notatur. Mens pia. thure preces igne supernus amor. Unde lege sic placā deū thure. i. mentis deuotione vel deuotis precibus & sine. i. perimite vitulū. id est mentē tuā a peccato alienā crescat per bona opā aratro. i. ad portandū iugū dei. Per vitulū intelligitur homo qđ est a peccato alienus. vnde Danid. Imponē super altare tuum vitulos. i. viros iustos a peccato alienos: ponēt angel⁹ super altare hierusalem. ne credas placare deū dū cede litatur. i. non credatur qđ deus sit placabilis p carnis afflictionē: si non precedat deuotio. Quis. Ante deos hominū cōsiliare valeret. f. as erat & puri liquida mica salis. aliter. Thure deum placā. i. mitiga deū thure incenso in igne sine vitulū tuū crescat aratro. i. vt aptus sit ad trahendū aratrū. Ne credas placare deū rē. id est immolac cede. i. immolatione alicuius animalis. Unde. Vltima seruetur domlo thus sacrificetur. Nūq; letatur dominus cum cede litatur.

Cede locum lesus fortune cede potenti

Ledere qui potuit aliquando pdesse valebit.

¶ Cede locū lesus. i. da locū leso vel ledendi quousq; sit tps vel cede. s. humiliando te. Unde Salo. Ubi est humilitas ibi est sapia. humilia te ergo in omnib⁹: qđ qui se humiliat exaltabitur: & qui se exaltat humiliabitur. Uñ Aug. Qui se humiliat certas virtutes congregat: quasi puluē in aere portat: fortune cede potenti id est forti & nobili. qđ ditior & potēti⁹ est te ledere qm potuit rē. vel aliter in lesus rē. i. da locū ei qui te lesit fortune potētū. i. felici⁹ & potēti⁹ est te. 6. Nō vis cūcertis spūs in lesus habere. Qui lesit temere poterit quandoq; valere.

Cum quid peccaris castiga te ipsum subinde

Vulnera dum sanas dolor est medicina doloris.

¶ Sic docet nos actor q post peccatū corrigamus nos: & similiter ad veram con-
fessionem nos imitat dicens. Cū peccatis. i. cū peccaueris quid. i. in aliquo casti-
ga teipsum. & conuertēdo te de peccato subinde. i. post pccm castiga tū cōfiteō
te penitendo corde satisfaciendo opere quia aliter non bene penitebis. Nā Cor
cōgungatur os dicat opusq sequatur. Et licet correctio sit aspera tamen est bona
& magis arvicum quod ostendit per metaphorā. Vulnera dū sanas. i. peccata per
confessionem os/cōfessionē cordis & operis satisfactionē. Dolor est. i. vt corpus
redimas ferris patiaris & ignes. alibi. Asperior sanat grauiorē potius morbos. &
similiter de confessione. v. aliter. inde. i. postea q cū correctio sit aspera tamen
bona est. & hoc ostendit per metaphorā. Dolor est. i. dū sanas vulnera. fme-
dendo dolorē. Medicina enī egrotāti imposita dolorē infert sed postea dolorē
sanat & emendat. & alibi. Si peccaueris te reprehendas & cōscientia te remorde-
at: & hoc erit perī sanatio. & Quādo peccator correctio multa sequatur. Sana-
tur & languiorem faciens medicus dolorē.

¶ Damna nūq post longum tempus amicum
Mutauit mores sed pignora prima memento.

¶ Noli leui occasione ab amicitia desistere. q. d. si aliquis q diu fuerit in amicitia
tua & post pccet in te/condona ei: q. mutauit mores/odiendo illū quē prius
amabat sed memento prima pignora. i. primā amicitia. i. primū pignus. i. dā-
nario. i. nūq dānabis illū quē a pueritia habuisti amicum: noli aliqua occasione
ab amicitia desistere: q. mutauit mores scz te obliuiscendo. & Nō est a i. ignis a
te dānandus amicus. Mutauit mores effectus cerne priores.

¶ Gratioz officijs quo sis mage carioz esto

¶ Ne nomen subeas quod dicitur officiperdi.

¶ Gratioz officijs. i. si facit esse gratū & memoriē bñficij accepti a te ita amabe-
ris q: munera sumpta ligant/esto gratioz. i. amabilior officijs. i. operib⁹ quo pro
vi/sio mage carioz. i. magis carus ne nomen subeas qd dicitur officiperdi. i. offi-
cij perditū & est nomē indeclinabile opus generis & potest addi cuiuslibet casus &
est officiperdi qui non remunerat sibi seruū tē vel qui perdit operā vel officij
quia pro illis nullā cōsequatur remunerationem. vel aliter. Si magis carioz offi-
cijs. i. operibus tibi exhibitis. i. vt illi qui tibi dederunt mēte⁹ amant te post mu-
nus datū tibi q illud munus qd tibi dederunt. Ne subeas nomē qd dicitur offi-
ciperdi. i. ne voceres homo officiperdi. talis q officijs tibi exhibitū predatur. Et
sic officiperdi est nomen indeclinabile ex duobus obliquis pponitur. Officiperdi
qd illis qd nō remuneratur qd alio perdit operā dando alicui. & Officij grat⁹ sis
ne vt si agas ad amicitiam. Ne possit verti iam te super officiperdi.

¶ Suspectus caueas ne sis miser omnibus horis

¶ Nam timidus & suspectus aptissima mors est.

¶ Suspectus caueas. i. suspensiones ne sis miser oībus horis q: qd semp est in suspi-
tione miser efficit. Nā timidus & suspectus aptissima mors est. i. suspitiosus nā meli-
us esset talib⁹ mori qd sp viuere in timore vt caueas suspect⁹. i. ne sis suspect⁹. &
Suspect⁹ semp cur sis miser ipse libēter. Nā mors apta qdē suspitio constat eidē.

¶ Cum fueris seruos proprios mercatus in vsu

¶ Et famulos dicas homines tamen esse memento.

¶ Ad humanitatē nos imitat actor dicens ne nostros famulos dicamus in cō-
temptū. cum eiusdem sumus nature q dicitur in Genesi. qd deus creauit homi-
nes nullū creauit nobilioiē altero. Et cum a summo creatore originē habeamus
& omnes fratres sumus. ideo dicit. Cum fueris seruos proprios mercatus in vsu
id est proprium vsum vel seruitutem homines tamen esse memento licet seruū
sibi. tamen erga nos age humanitatē. & Cum sis mercatus famulos seruosq
iuratus. Sunt homines tibi paritio quos sic habuisti.

Quā primum capiēda tibi est occasio prima

Ne rursus querās que iam neglexeris ante.

¶ Cōstrue. Prima occasio. i. prima oportunitas faciendi hoc qd tu desideras et capiēda. i. aggrediēda p̄p̄mū. i. cito et velociter tibi. i. a te cū occasio boni operis venerit tibi. Unde Lucanus. Tolle moras semper necuit differre parati. Ne rursus. i. postea cū volueris facere illud vel habere de quo prima habuisti possibilitatē querās illud et nō inuenias que is neglexeris. i. mulieris ante. versus. Quē tibi quēq; datur occasio p̄m̄s petatur. Ne reperire velis quā neglexisse videris.

Morte repentina noli gaudere malorum.

Felices obeunt quorum sine crimine vita est.

¶ Sic monat nos actor ne morte alicuius mali subitanea gaudeamus. qz similiter homo felix potest mori. Unde. Oēs crede mori: mors nalli parcat homini. Omnes maiores mores occupat atq; minores. Equa falce secat humile maiora et equat. Quicqd agas memori mēte teneto mori. unde. Noli gaudere malorū morte repentina. i. subitanea morte. s. holm. Scriptū est enī. Noli gaudere de morte inimici tui sciens quia omnes hoīes moriūtur: sed etiam felices. i. beati obeūt. i. moriūtur quorū. i. feliciū vita est sine crimine. i. sine peccato. Cum ergo tam boni et mali moriūtur: melius mortis gaudere debes. versus. Ad subitam mortē p̄ta nō venisse quid optem. Occidit iniustus nec non sine crimine iustus.

Cum coniunx tibi sit nec res et fama laborat

Vitandum ducas inimicum nomen amici.

¶ Cum coniunx tibi sit nec res. i. pecunia cum sis pauper et fama laborat quia homines male loquuntur de ea vel dicēdo te esse diuitem cū non sis. ducas id est vitandum iudices vitandum nomen amici adulteri fingēs se esse amicum tuum inimicum tibi quia vera inimicus est adulter et non amicus: quia vxoris tuas significat se esse amicum vel aliter. Cum coniunx tibi sit. id est cum fama coniugis laborat ita qz fama mentiatur ea se falsa. Unde dicit. Verum dicens non laborat nec res. id est non fissa in rei veritate. id est vxor: ma nō est talis qualis dicatur a fama vitandum duc. o. id est vita ne ducas nomen amici inimicum. id est vt inimicum quasi dicat ne facias de amico inimicum: quia causa vxoris me non hōrret esse amicum tuum. quia falsum est quod dicitur de ea. Versus. Iunctis ad vxorem turpem vitabis amorem. Ne labori incumbat qui rem famamq; retundat. et cetera.

Cum tibi contingat studio cognoscere multa

Fac discas multa vita nescire doceri.

¶ Cum tibi cōtingat quasi dicat noli superbire si tu scias aliquid immo velis scientiam amplificare semper addiscendo et alios instruendo. Unde supra. Exerce studium dico ergo. Cū tibi cōtingat. id est acciderit cognoscere multa. id est multas res studio. id est per studium fac discas et cetera. noli superbire sde sed te pro nesciente reputa vita. i. cauē nescire docerēdō prohibendo alijs audita id est res auditas. Unde versus. Nemo sit oblitus cum fuerit multa peritus. Qui plus addiscat ne discere queso fatiscat.

Miraris verbis nudis me scribere versus

Hos breuitas sensus fecit coniungere binos.

¶ Finiturus actor opus suum excusat se q loquitur adeo breuiter: dicens hoc nō fecisse ex negligentia sed ex sensus breuitate. Unde dicit. Miraris verbis. Interrogatiue potest legi quasi dicat non debes mirari me non amplius vel prolius tractasse hoc enim feci propter sensus mei breuitatē qz nō sum magnus poeta vt propter paruitatem sensus mei ne inuidia. id est apertis vel non sententiosis: i. ita quāt arrogantiā. sequitur. Hos breuitas sensus scilicet vt breuiter doceret et nu

In quartis verbis feci coniungere binos quia binis binis coniuncti sunt seriatim
 ad ostendendum quid agendum quid fugiendum quid peccatum sit filio et nobis
 quos sub persona filii instruere intendebat. Unde verius. Nullus amaretur si carum
 non haberet. Deus pauperum coniungit carmina bina.

Liber Carbonis finit feliciter. Impressus Lodon
 per Wynandū de Worde cōiōrāntem in bico anglie
 nūcupato (the fletestrete) in signa solis autem Anno
 dñi milliesimo quingentesimo decimo quarto die ve
 ro vicesima mensis Decembris.

